

DILEMA VECHE

Împreună cu Dilema veche

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul XI ■ nr. 534 ■ 8-14 mai 2014 ■ www.dilemaveche.ro ■ 32 pagini ■ 19,99 lei

ANDREI PLEȘU

„Mîndria
de a fi român“

pagina 3

ANDREI MANOLESCU

„Urbanizarea
bicicletei“

pagina 8

OANA STOICA

„Dragostea
în vremea
nebunilor“

pagina 17

Cei șapte ani de UE

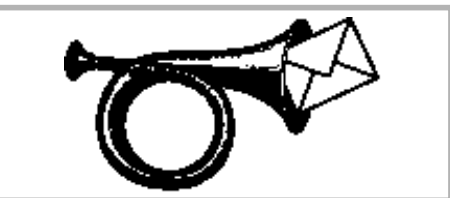

„Doar astăzi a căzut cu adevărat Zidul Berlinului.“ (2003)

JAN PETER BALKENENDE

(la cea oră premier al Olandei, vorbind despre decizia de extindere a Uniunii Europene spre Est)

Dilema veche vă propune

turneu de inbox

NR. 533

Articolul Adinei Popescu, „Bicicliștii – o nouă specie urbană”

E drept, ajungi să treci drept nonconformist dacă scrii contra unui curent (fost nonconformist) în susul căruia pedalează mai toată lumea. Înțeleg că e stupid să pedalezi „cu înverșunare” pe niște străzi (pline cu mașini folosite drept umbrele, vorba lui Cătălin Ștefănescu) aglomerate, care suferă de lipsa marcajelor pentru biciclete, aici cădem de acord. La fel de stupid e să pedalezi numai în virtutea unei mode (pentru că toată lumea o face).

Adina Popescu scrie, însă, tocmai cu frustrarea unuia dintre intangibili „blindați” în spatele volanului, sau ca o persoană comodă, pe care prietenii o sîcîie încontinuu să iasă la o mișcare. Adina Popescu scrie cu înverșunarea pe care le-o impută altora, „minorității”, cum etichetează dominația sa. Pe o temă care nu e, totuși, legată de vreun flagel, o ciumă, o pandemie.

Modă sau nu, snobism sau nu, a pedala prin oraș nu poate fi un act mai agresiv decît a parca pe trecerea de pietoni, pe trotuar sau pe pistă, a conduce cu 100/h și a accelera în gol motocicleta prin zonele centrale, ca să se emoționeze fetele, a șterge cu oglinda retrovizorului fundul pietonilor ce traversează regulamentul. Rutierii noștri ar fi mai ușor de ignorat de-ar avea parte, ca-n lumea civilizată, de cărările lor marcate.

Un „mic” exemplu: Primăria Parisului avea în plan 700 km de piste de dat în folosință pînă în 2010! În 2009, existau deja 440 km! Și asta într-un oraș care, de asemenea, nu a fost inițial construit ca să includă și ciclismul (aprope de bulversantele afirmații ale Adinei Popescu: „Îi urăsc pe edili pentru că n-au proiectat, în urmă cu o sută de ani, un oraș pentru ei, bicicliștii”). Exagerări de pamflet... Mă îndoiesc că bugetul de călătorii al jurnalistei nu a prevăzut vreedată și un drum (mai multe) la Paris. Alt oraș ai cărui fondatori moderni au omis să prevadă apariția bicicletei ar fi Viena: 1200 km de piste, incluzînd și suburbiile, 110 stații de închiriat. Așadar?

Dar în articolul citat se ilustrează cu un exemplu lipsit de bună intenție, nu știu cît a căutat Adina Popescu ca să-l găsească, în ajutorul „argumentației” dumsale precare: și anume că în Bruxelles sînt, pasămite, foarte rari bicicliștii. Trebuie să o cred pe cuvînt. N-am fost. Dar nici nu trebuie să mergi mai departe de Budapesta, unde piste de pistă sînt în expansiune, bine trasate, respectate – toată Ungaria e pe cale să devină o pistă de bicicletă, pînă și-n zonele rurale, sărace, din est. Iar bicicliștii – din belșug. Adina Popescu a identificat pe hartă, însă, orașul Bruxelles! Dintre toate celelalte. Fără pic de tendențiozitate, firește. Articolul săptămînal s'a fie predat la timp, în rest, ce mai contează, cine se uită la conținut!?

Cristian SÎRB,
abonat la *Dilema veche*

Prin acest articol, doamna Adina Popescu încurajează ura și agresiunea șoferilor asupra bicicliștilor. Peste tot în lume, bicicliștii sînt uciși din cauza acestei urii și agresiunii a șoferilor. Da, oamenii mor din cauza tipului de ură care este încurajată de doamna Adina Popescu. Este ceva cît se poate de serios.

Dacă s-ar fi luat de șoferi, cum sugera dînsa într-un comentariu „haios” pe Facebook, ar fi fost cu totul altceva, pentru că bicicliștii sau pietonii nu pot omorî un conducător auto atunci cînd se înfurie.

Îi recomand doamnei Adina Popescu cartea *Fighting Traffic: The Dawn of the Motor Age in the American City*. Se găsește și în format electronic pe Amazon.

Răzvan RUSU

■ Am văzut o filmare cu el, de acum 11 ani, din 2003. Marea surpriză e că arăta exact ca astăzi, parcă anii n-ar fi trecut deloc. Nu mai are nevoie de vreo recomandare, dar e o bucurie să-i pronunți numele din cînd în cînd: Ronnie O'Sullivan. Dacă cineva nu a aflat pînă acum despre cine e vorba, probabil că nici nu e cazul să-și mai bată capul să descopere. (Andrei Manolescu)

■ „Am cîntat în spiritul a ceea ce vreau să fie orice apariție a mea pe scenă, pur și simplu am dăruit celor care au venit să mă asculte, o parte din mine.”

■ Sub semnul acestei mărturisiri de credință, înainte de ultima escală (Chișinău, 14 mai) a celei de-a patra ediții a turneului extraordinar, „Pianul călător” va poposi în Parcul Herăstrău (10 mai, Foișor, ora 17) și în Cișmigiu (11 mai, *idem*), într-un recital de excepție 100% Mozart. Nu ne rămîne decît să urmărim pilda Poetului: „Veniți, privighetooarea cîntă și liliacul e-nflorit!” Venim... chiar dacă plouă... să ascultăm „sunetul” muzicii... va fi, fără tăgadă, un regal 100% Horia Mihail. (Ruxandra Mihăilă)

■ Între 22 și 25 mai, în Piața „George Enescu” va avea loc Art Safari – „primul pavilion profesional și public de artă, destinat deopotrivă artei de patrimoniu și artei contemporane din România”, care va reuni peste 100 de galerii și dealeri de artă, muzee, institute culturale, din țară și străinătate. (Stela Giurgeanu)

■ *Divergent* (2014), în regia lui Neil Burger, cu Shailene Woodley și Theo James, după romanul Veronică Roth –

încă o antiutopie cu adolescenți, în care nu există erou, ci o eroină care-și găsește resurse nebanuite de a salva lumea și pe ea însăși, ca și în *Jocurile foamei*. Ideală pentru persoanele de sex feminin cu vederi feministe și rămase, psihologic, la vîrsta adolescenței. (Iaromira Popovici)

■ Am recitat *Sonata Kreutzer* a lui Tolstoi (o puteți găsi și într-un volum recent publicat de Polirom, alături de alte povestiri) și am descoperit o secție fascinantă a relației de cuplu. Spusă simplu, crud și necruțător cu personajele ei. Nu-mi mai aminteam decît rama. Dar ea nici nu contează. Adevărul atît de intim al acestei istorii de amor stă în detalii. Și în pluriile sufletului. (Ana Maria Sandu)

■ Vineri, 9 mai, la WASP (Work Art Space and Production), la 19,30 are loc *Habemus Bebe*, un spectacol de Elena Vlădăreanu și Robert Bălan. Este vorba de un performance despre experiența maternității, despre condiția femeii-artist, despre confuzie și crize, despre identitate și panică, despre limite, corp și... nutriție. Un spectacol scris de o mamă și interpretat de trei actrițe care sînt, la rîndul lor, mame. (Adina Popescu)

■ Pe 14 mai începe, la Timișoara, Festivalul Dramaturgiei Românești. Sînt invitați cîțiva autori extraordinari, printre care Gianina Cărbunariu, David Schwartz și Alice Monica Marinescu, Peter Kerek, Peca Ștefan. Merită urmăriți! (Matei Martin)

■ Două cărți – bestsellers în toată lumea, proaspăt traduse la Editura Litera – care pot aduce multe servicii in-

teligenței dvs.: Tim Weiner – *FBI. O istorie secretă* și Michael Bar-Zohar & Nissim Mishal – *Mossad. Istoria singeroasă a spionajului israelian*. Citiți-le noaptea! (Marius Chivu)

■ Pentru toți colegii mei de suferință, cei cărora li s-a furat de curînd telefonul sau l-au pierdut în condiții misterioase, textul „Viața unui telefon furat: pentru industria smartphone-urilor, hoția e parte din modelul de afaceri”, de citit online, pe site-ul *San Francisco Weekly*: <http://www.sfwweekly.com/2014-04-23/news/smartphone-theft-apple-at-t-iphone>. (Luiza Vasiliu)

Propuneri de Dileme vechi pentru viitor:

- Pîinea
- Dileme morale vechi și noi
- Despărțiri, separări
- Superstiții

album dilematic Mirel Bănică

DILEMA VECHIE

REDACȚIA:

Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSASU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-sef adjunct) ● Matei MARTIN ● Matei PLEȘU ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Dan STANCIU ● Mirocea VASILESCU (redactor-sef) ● Luiza VASILIU

RUBRICA:

Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Iulian COMANESCU ● Codrin LIVIU CĂTĂRĂ ● Cristina FOARFĂ ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Ovidiu NAHOI ● Radu NAUM ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Bogdan TĂNASE ● Cătălin TOLONȚAN ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZĂFUI
CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACȚARE: Adrian DAMIAN
CORECTURĂ: Cristina ȘTEFAN

Informații și reclamații ABONAMENTE: 031.860.30.57; 031.860.30.85 (numere cu tarif normal, disponibile de luni pînă vineri, între orele 9 și 18)
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING:

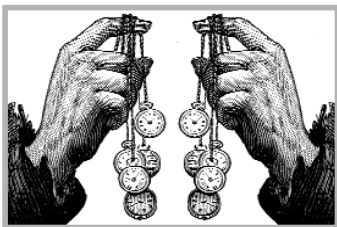
Director Financiar: Florin VIERU
Director Dezvoltare: Gabriela STAN
Director Publicitate: Costin VELICU
Director Distribuție: Mirocea IONESCU
Director Producție: Ionuț MATEI
Director Distribuție: Dana ZAMFIR
Sales Manager: Dan VLAD (dan.vlad@adevarulholding.ro)
MANAGEMENT ADEVARUL HOLDING:
Director General: Peter L. IMRE

ISSN: 1594-1669
Revistă editată de

Adevărul holding

Publicație auditată de BRAT

Tiraj: 6.800+6.950
Tipărit la Tipomedia

Andrei PLEȘU
nici așa,
nici altminteri!

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău,
adică nici așa, nici altminteri?” (I.L. Caragiale)

Mîndria de a fi român

Campania electorală care a început de curînd nu se distinge nici prin prea multă imaginație, nici prin bun gust. Ea face apel la cele mai rudimentare și previzibile afecte, manipulează vulgar „sensibilitățile” masei, vrea să păcălească proclamînd poncife, sentințe ieftine, promisiuni de doi bani. O vorbă (meru) la modă este „mîndria de a fi român”. Drept pentru care mă simt îndemnat să reiau un text scris pe această temă acum vreo zece ani.

„Mîndria de a fi român” – iată o vorbă sublimă și fără sens. Simetrică, în lipsa ei de sens, cu „rușinea de a fi român”. Nu poți fi mîndru (sau rușinat) de o calitate pe care n-ai obținut-o prin merit, sau prin opțiune. Nu te-a întrebat nimeni dacă vrei să te naști român, și n-ai fost declarat român de un juriu care ți-a evaluat, în prealabil, virtuțile. Te-ai trezit român, așa cum te-ai trezit bărbat sau femeie, brunet sau blond, înalt sau scund. A spune, așadar, „sînt mîndru că sînt român” e totuși a spune „sînt mîndru că am nasul cîrn”, sau „sînt mîndru că am ochi albaștri”. Întrucît a fi român nu e o alegere personală și nici un premiu acordat prin concurs, ci o determinare înnăscută; nici mîndria, nici jena, nici recunoștința, nici insatisfacția n-au ce căuta aici. Mai departe: nu poți fi mîndru de a aparține unei categorii atît de largi, încît ea conține, inevitabil, elemente contradictorii. Nu poți spune „sînt mîndru că sînt om”. Există oameni care justifică, eventual, mîndria de a fi om, dar există și căzături, ticăloși, rebeturi, care fac speția de ris. La fel, există români de a căror concetățenie poți fi flatat, și există alții care

ne strică firma. Poți fi mîndru de Eminescu, dar nu poți fi mîndru de Alexandru Drăghici, sau de Rimaru. În cel mai bun caz, ai putea fi, deci, îndreptățit să fii mîndru că ești om cumsecade (nu om în general), sau român de ispravă (nu român în general), deși a fi „mîndru” de o calitate proprie, chiar reală, e, oricum, un comportament discutabil. Pe de altă parte, e cu totul nedrept ca românii ne-reușiți să se simtă mîndri că fac parte din aceeași categorie cu românii reușiți. E scan-

© L. Muntean

„Sînt mîndru că am nasul cîrn.”

dalos ca un hoț de buzunare sau un politician ignar și corupt să fie mîndri că sînt din neamul lui Ștefan cel Mare. Dacă românii sînt P.P. Carp, Brătienii, Maniu, Elisabeta Rizea, Mircea Vulcănescu, Enescu și Brăncuși, mai bucur să fac parte din aceeași comunitate cu ei. Dar dacă românii sînt Ionescu-Caion, Horia Sima, Emil Bobu, Aurelian Bondrea și alții ca ei, nu sînt prea încîntat de vecinătate. Românii de anvergură, românii de bună calitate slujesc frecvent de paravan sau de

instanță legitimatoare pentru tot soiul de derbedei, grăbiți să-și asume merite cu care n-au nimic în comun. Unii se comportă ca și cum meciul cîștigat de o echipă românească e o victorie personală, o ispravă a mușchilor proprii. Copiii care se disting la olimpiade, gimnastele, campionii, muzicienii, scriitorii care ajung la o notorietate transnațională sînt resimțiți ca alibiuri ale valorii proprii. Chibițul e mîndru de talentul celui din teren și ajunge să se identifice cu el. Au cîștigat „ai

noștri”, i-au bătut „românii noștri”, „sîntem cei mai buni” sînt expresiile candid, dincolo de care se ascunde convingerea absurdă că cel care le proferează e el însuși subiectul succesului. Nea Ghiță îl aplaudă pe Ilie Năstase, ca pe un delegat al competenței proprii. Ilie nu e decît prelungirea pe teren a lui nea Ghiță, instrumentul lui de luptă, mîna lui dreaptă. Romînul e cînd Hagi, cînd Nadia Comăneci, cînd Țiriac, cînd Brăncuși, cînd Mircea Eliade. Epuizat de atîtea performanțe, el adoarme, în cele din urmă, obosit, dar mîndru. A invins pe toate fronturile. În dimineața următoare, lucrurile reintră, pentru o vreme, în normal: mici chiuluri și trișerii cotidiene, străzi cu gropi, prețuri mari, politicieni minciñoși etc. („Treabă românească...”). Întrebat, în particular, ce mai face, românul răspunde cu obidă: „Fac pe dracu! Nu vezi în ce hal sîntem? Ce țară e asta?” Dar întrebat de un reporter, în fața camerei de luat vederi, el se recompune, își aduce aminte de strămoși și zice, fără să clipească: „Sînt mîndru că sînt român!”

Cîtă vreme vom trăi de pe urma meritelor altor români, ale marilor români, nu vom face din România o țară de care să fim mîndri. Fiecare român ar trebui, dimpotrivă, să-și pună problema meritelor personale, a succeselor lui, a efortului lui. Mîndria de a fi român e ceva care trebuie luat nu ca punct de plecare, ci ca scop de atins. Altfel, în loc să fie un combustibil energizant, ea va rămîne ceea ce este de multă vreme: un drog, un somnifer, o fudulie.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Despre fericire, cu abnegație

Chiar înainte de Paști, o tinăra jurnalistă mi-a pus o întrebare care făcea parte, probabil, din meniul de sărbători: „Puteți să-mi spuneți, vă rog, trei lucruri care vă fac fericiți?” Trei lucruri care mă fac fericiți!? Păi, dacă ar exista asemenea lucruri, așa face o colecție pe care aș ține-o în birou sau într-o servietă sau în vreun alt loc ascuns și m-aș considera stăpînul fericirii. Probabil că era vorba însă de „lucruri” într-un sens mai larg, adică și ființe, evenimente, ce știu eu, vreun colț de natură sau vreo melodie... Oricum ar fi, dacă așa ar sta lucrurile, cine n-ar încerca măcar să devină un colecționar de fericire? S-ar institui probabil și o bursă a obiectelor aducătoare de fericire, fiecare cu cota sa de piață. După o clipă de ezitare, i-am răspuns, așadar, tinerei jurnalistă că nu există așa ceva. „Cum adică, nu ați fost niciodată fericiți?” m-a întrebat ea de-a dreptul speriată. „Dimpotrivă, am fost mai tot timpul”, i-am zîmbit eu. Și am hotărît să-i spun următoarea poveste, ca să încerc să mă fac înțeles:

Era pe la începutul anilor '80. Echipa noastră de la Laboratorul de Antropologie primise o comandă să facă o cercetare sociologică în nou înființatul Centru Industrial-Agrar Rovinari. Pînă atunci lucrasem numai prin sate, nu-mi plăceau orașele și cu atît mai puțin acest amarînt centru minier, înecat în praf de cărbune și cu oameni de adunătură din toată țara, care se întrebau, ca și mine, ce naiba caută ei acolo. Aveam fie-

care o garsonieră în Hotel Rovinari, dotată cu șobolanul propriu, pe care unul dintre colegi, mai sensibil, l-a vînat trei zile la rînd pînă cînd a reușit să-l prindă în spatele dulapului și să-l strivească acolo. Pentru „se-dintele de lucru” aveam însă la dispoziție „apartamentul de protocol”, care avea și o sufragerie cu masă, vitrină și răcitor. Aveam la dispoziție o lună pentru a ne termina treaba – sau, din altă perspectivă, trebuia să rămînem o lună la Rovinari.

Diurna era infimă. Cînd lucram la Novaci, trebuind să acoperim o zonă mai largă de sate, vînam prin coșurile de gunoi bilete de rată, care se decontau și ne permiteau astfel să ne rotunjim veniturile. Cînd găseam cite un bilet de Tîrgu Jiu – Novaci, mai scump, sărbătoream cu o bere (iață, deci, un „obiect de fericire”...). La Rovinari, unde nu aveam motiv de deplasare, asemenea bilete nu ne foloseau însă la nimic, eram condamnați să ne descurcăm doar din diurnă. În plus, nu era nici bere, căci conducerea locală de partid hotărîse să scoată din magazine orice băută alcoolică, muncitorii avînd obiceiul anticomunist să se imbete rău de tot la fiecare salariu. Nu mai rămăseseră în galantare decît sticlele de „vin spumant”, care nu erau pe gustul nostru – și oricum erau prea scumpe. Am recurs, așadar, la planul B: ospitalitatea românului. Mergeam la interviuri, așa, mai pe la ora mesei, în speranța că mai pică ceva, acolo.

Trei zile la rînd nu a „picat” însă nimic.

Colegii mei mai prinseseră cite o ceapă sau o bucată de brînză prin bucătărie, dar eu, „șeful”, eram tratat, în cel mai bun caz, cu lichiorul de banane din vitrină, care, mai ales pe burta goală, a devenit singurul aliment din lume care mă face să vărs numai cînd îi pronunț numele. Era îngrozitor de cald, iar orașul industrial nu avea încă vreun colț de verdeață unde să te retragi la umbră. Eram ca o haită de maidanezi părăsiți în soare.

În a treia zi de post negru, întorcîndu-ne acasă, am avut o pornire bruscă și m-am dus direct în „apartamentul de protocol”. Am pus apă în formele de gheață din răcitorul gol, l-am pus în priză și am așteptat o oră în liniște. Mi-am chemat apoi colegii, am scos scaunele din sufragerie pe balcon prăfuit, am scos gheața din răcitor și paharele de „cristal” din vitrină și le-am umplut cu apă de la robinet. Le-am pus apoi frumos pe o tavă și mi-am servit, elegant, colegii cu acest cocktail Rovinari. Ne-am așezat cu toții pe balcon, fiecare cu cite un pahar de cristal în mînă. Îl roteam agale, făcînd să cînte cuburile de gheață și privind peste oraș la dealurile din zare. De sus, ne uitam olimpici la lumea mică de jos, care se agita fără rost. A fost, poate, una dintre cele mai fericite clipe din viața mea.

„Vedeți, doamnă” – am privit eu spre jurnalistă – „nu există „obiecte” care să te facă fericit, există doar fericire care să-și caute obiectele.” Iar cită vreme mai curge încă apă

la robinet, există șanse să fii fericit...

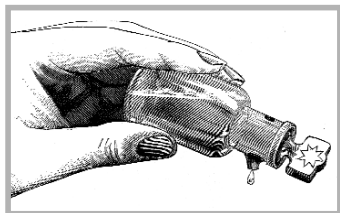
P.S. Mă simt obligat să fac o precizare pentru justițiarilor care știu totul despre ce e bine și ce e rău în viață, în general, și despre comunism, în particular. Contrar convingerilor lor, nu despre nostalgie „cripto-comunistă” este vorba aici. De asemenea, cînd bunicul meu, de pildă (despre care am povestit cu alte ocazii), își aștepta, prin anii '50, destinația, cu valjoara sub birou și compunea (cu două degete, căci habar n-avea să cînte la pian) opera *Conu' Leonida față cu reacțiunea*, nu însemna că avea un cult pentru Stalin sau că acesta era obiectul fericirii sale, ci că se bucura pur și simplu de viață, așa, cum și cit este.

Vedeți, domnilor, cînd Romain Gary a scris *Groapa bunei speranțe*, nu a vrut să spună că războiul e fericirea. Dar nu cred că veți înțelege vreedată acest lucru, căci aceasta v-ar priva de privilegiul mulțumirii de sine. Or, ce ar mai rămîne din viața voastră dacă nu ați mai putea da lecții de viață altora?...

Vintilă Mihăilescu este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată: *Povestea maidanezului Leuțu*. Despre noua ordine democratică și criza omului, *Editura Cartier, 2013*.

Rodica ZAFIU
cuvinte nepotrivite

Fluturi în stomac

Expresia (*a avea sau a simți fluturasi în stomac*, calchiată după engleză, s-a răspândit cu o mare rapiditate în România contemporană. Cu totul necunoscută cu câteva decenii în urmă, expresia a ajuns azi un clișeu pe care probabil că mulți vorbitori îl consideră ca perfect natural și ca aparținând de drept limbii române. Din zecile de mii de atestări de pe Internet, foarte puține sînt critice sau își pun problema originii formulei; între excepții se numără condamnarea ei ca ridicolă, pe un forum foarte serios și profesionist al traducătorilor, sau atitudinea atribuită unui personaj literar masculin („Nu-mi plăcea deloc expresia asta, o considerăm aproape idioată, mi-ar fi fost rușine s-o folosesc”, Lucian Dan Teodorovici, *Celelalte povești de dragoste*, 2009). Pe de altă parte, Google Books oferă zeci de exemple de folosire a expresiei în traduceri contemporane. Expresia e adesea folosită în emisiuni de televiziune, în tabloide, pe bloguri sau forumuri, în texte care par adesea a avea o identitate marcată feminină: „De ce nu-ți poți părași iubitul, deși nu mai simți fluturi în stomac?” (acasatv.ro); „S-a demonstrat științific faptul că senzația de fluturi în stomac și cea de fericire în cuplu durează nici mai mult, nici mai puțin de doi ani” (realitatea.net); „au profitat de ocazie să-și amintească de vremurile cînd au simțit pentru prima dată fluturi în stomac” (cancan.ro). De fapt, sînt două variante principale ale expresiei: cea care traduce literal secvența engleză *butterflies in the stomach* prin „fluturi în stomac”

și cea care o adaptează diminutivul, prin *fluturași*: „Am fluturași în stomac, ca orice adolescentă”, a recunoscut Mădălina” (stiri.rol.ro). „Cînd dansam i-am zis că îmi place de el și că am fluturași în stomac cînd îl văd” (apolloniav.ro). Diminutivarea nu e doar o sursă de credibilitate în descrierea senzației fizice, ci mai ales un adaos de afectivitate pozitivă. Există și o altă posibilitate de traducere, mai puțin răspîndită și care are mai ales utilizări medicale – *fluturași în burtă*. Uneori și aceasta apare în contexte romanțios-publicitare: „Sînt dornică să mă îndrăgostesc, să simt din nou fluturași în burtă, să fiu cu capul în nori, însă nu mi-am găsit încă sufletul pereche” (sport.ro).

Pară limpede că expresia circulă în română cu o specializare pentru domeniul relațiilor erotice. Restrîngerea apare în diferite pseudodefiniții cu exces sentimental – „Fluturi în stomac înseamnă să fii îndrăgostit, să freamăți de nerăbdare, să ai emoții, să anticipezi o bucurie numai de tine știută, să ai aripi” (clatitefermecate.ro) și a fost înregistrată în dicționarul de argou al lui G. Volceanov (2006): „*a avea fluturi în stomac* (expr.) – a fi îndrăgostit” – deși, evident, nu aparține argoului, ci cel mult stilului colocial. În engleză, expresia se referă la o stare mult mai generală, la o emoție nu neapărat pozitivă și care poate fi produsă și de apropierea unui examen, a unei conferințe etc.: definiția de dicționar e „a se simți foarte agitat, neliniștit” („*have butterflies in your stomach*) = to feel very nervous, usually

about something you are going to do”, Cambridge Advanced Learner’s Dictionary & Thesaurus). Apariția lui *butterflies* cu sensul „așoare spasme stomacale cauzate de anxietate” e atestată în 1908, dar se pare că expresia ca atare s-a răspîndit mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

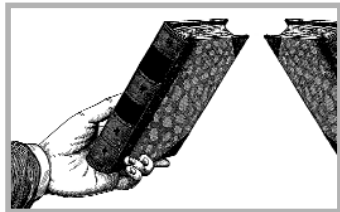
În româna actuală, expresia e folosită în mod clar cu sens pozitiv, ba chiar superlativ, iar conotația erotică poate fi concurată cel

mult de cea gastronomică (probabil pentru că e vorba de *stomac*). Exemplul perfect provine dintr-un extrem de stupid mesaj publicitar televizat: „Dragele mele, fluturașii în stomac nu se simt de la prea mult amor, fluturașii în stomac se simt de la mincărca bună gătită în Dry Cooker.”

Și în alte limbi expresia englezească a fost tradusă și a intrat în circulație mai ales cu aplicare la emoțiile erotice. În franceză, există cel puțin două versiuni: *papillons dans le ventre*: „*Ahhhh les papillons à l’estomac*” (forumaufeminin.com); „*avoir des papillons dans le ventre: une belle expression pour la sensation renversante d’être amoureux*” (famillesuisse.ch); și în italiană, expresia calchiată e foarte folosită – „*L’eutrofia dell’amore romantico (le cosiddette farfalle nello stomaco)*” (focus.it) – și lista poate continua.

Traducibilitatea și succesul expresiei se explică prin caracterul transparent al metaforei și prin universalitatea experiențelor fizice. Folosirea în exces în jurnalele adolescentine, reviste pentru femei și reclame stupide nu ne-o face, însă, tocmai simpatică.

Rodica Zafiu este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele *Limbaj și politică* (Editura Universității București, 2007) și *101 cuvinte argotice* (Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor”, 2010).

Liviu PAPADIMA
învățătura de minte

...Și (puțină) politică

Vrem, nu vrem, ajungem și aici. Și încă destul de repede.

Am participat, în 2005, la un colocviu internațional organizat la Sinaia de Centrul „Educația 2000+”, care a rămas, pentru mine, un reper incontestabil. Era vorba despre dezvoltarea curriculară și politici educaționale – mai pe scurt, despre reformele din educație – în țările foste comuniste din Europa Centrală și de Sud-Est, și din Asia Centrală: Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Albania, Serbia și Muntenegru, Croația, Bosnia și Herțegovina, Moldova, Estonia, Letonia, Lituania, Ucraina, Kazahstan, Tadjikistan, Kirgizstan... și, bineînțeles, România.

Programul colocviului era, într-o primă instanță, clar și informativ. Reprezentanții fiecărei țări – de regulă, experți care făcuseră parte din „echipele tehnice” ale diverselor reforme – prezentau, cam într-un sfert de oră, cum decuseră lucrurile la ei. Neașteptat de repede s-a instaurat un sentiment de *déjà-vu*, ce avea să se întărească, imperturbabil, cu fiecare nouă prezentare, pînă în final: a ceea ce înțelegem prin principiile generale – punerea în acord a educației cu democratizarea societății, cum altfel? –, aceleași obiective și finalități – responsabilizarea profesorilor, formarea elevilor în spiritul valorilor democratice etc. –, aceleași pîrghii didactice și instituționale – flexibilizarea curriculumului, „centrarea pe elev” a actului educațional, descentralizarea sistemului și sporirea autonomiei școlare etc. –, chiar și aceleași hibe – precaritatea resurselor pentru formarea profesorilor în linia noilor cerințe curriculare, inerția sistemului, deficiențele de coordonare ale de comunicare etc. – și, *last but not least*, același „scenariu narativ”. Diferențele notabile apăreau doar

în cronologie, altminteri părea că fiecare țară trecuse, la intervale diferite, prin aceeași „poveste”: un guvern sau un ministru mai îndrăzneț a ridicat, la un moment dat, steagul reformei, sub care a adunat o falangă de specialiști, pentru a porni, precum spuneam, cam în aceeași bătălie. Iar după ce a îndurat vreme de un mandat sau, după caz, maximum două, vicisitudinile campaniei, cei nou-veniți la frîiele puterii politice au decis să lase oștirea la vatră, pentru a începe, la rîndul lor, ceea ce s-ar putea numi – și chiar s-a numit – „reforma reformei”: la noi, cel puțin, rigidizarea curriculumului (reducerea marjei și a ofertei de opționalitate, reorientarea către o abordare strict disciplinară, în detrimentul celei inter- sau transdisciplinare), stoparea descentralizării și restrîngerea autonomiei școlare, standardizarea probelor la evaluările naționale (testele-grilă care se doreau aplicate la toate materiile, faimoasa „democratizare a fraudei” și victorie a învățării mecanice prin postarea prealabilă pe net a subiectelor de bac) și cite altele.

În finalul colocviului, am stat și ne-am bătut capul, în discuții libere, cum pot fi explicate atîtea similitudini. Despre partea de concepție, mai treacă-meargă: globalizarea, circulația tot mai rapidă a ideilor, aportul Băncii Mondiale, care se ițise cam peste tot în reformele educației... Dar „povestea”? De ce, în ciuda decalajelor temporale – Ungaria, de pildă, se lăuda că a pus lucrurile în mișcare încă din comunism, România își începuse treaba în 1995, în ministeriatul lui Liviu Maior, al cărui nume merită pomenit tocmai pentru că e legat de „reforma tăcută”, operată la nivelul articlării ideice, și de aceea trecută sub tăcere, alții se urmiseră abia la sfîrșit de mileniu – fiecare țară părea să

repete, ca un *fatum*, aceleași cicluri de manevră? Era clar că nu putea fi vorba de un fenomen frontalier, acționînd cumva pe „principiul dominoului”. Și atunci?

Partea nostimă e că majoritatea participanților, lipsiți totuși de o cunoaștere internațională detaliată a situației – mă numărăm printre aceștia –, veniseră la colocviu cu convingerea că „reforma reformei” se petrece doar la ei, din motive pur subiective, puse de regulă în seama unui personaj politic sau a altuia. Se vede însă treaba că nu era așa și că aveam de-a face mai degrabă cu o relaționare stereotipă între educație și politică, generată de condiții interne în esență asemănătoare.

Acum, partea tristă e că o reformă amplă și profundă are nevoie, ca să dea roade, de – spun specialiștii – cel puțin 10-15 ani de aplicare consecventă, cu toate rețușurile care își dovedesc necesitatea pe parcurs. Cum de au reușit, de pildă, finlandezii cei atît de mult laudați, iar țările postcomuniste ba, în ciuda tuturor „pacturilor pentru educație”, agreeate declarativ sau chiar semnate și parafate?

Explicația stă, cred eu, într-o serie de factori conjugați. În primul rînd, precaritatea politicilor publice din arealul postcomunist, construite conjunctural, sub presiunea luptelor pentru putere și orientate prioritar către capital de imagine și mult mai puțin către un beneficiu real la nivelul societății. În al doilea rînd, receptivitatea scăzută în rîndul cetățenilor față de ideile reformiste vehiculate și puse în aplicare. Cît despre subestimarea rolului pe care îl joacă, într-un scenariu reformist, buna comunicare administrativă – altceva, iarăși, decît „campaniile de imagine” cu țîntă electorală – ce să mai vorbesc? În plină „bătălie canonică”, la sfîrșitul

anilor '90, am purtat zeci de ore de conversații, mai molcome sau mai focosce, cu elevi, părinți sau chiar profesori de specialitate, pe tema noilor programe de liceu pentru limba și literatura română, pentru care eram tînut drept cap al răutăților. Mi-am făcut treptat obișnuința să strecor timid, după ce ascultam opiniile interlocutorului: „Nu vă supărați, le-ați citit?” „Să citesc... ce?” – venea adesea cu nedumerire întrebarea la întrebare. „Păi... programele!” „Trebuie? Nu-i de ajuns că știu ce face profesorul și ce scrie în manual?”

Aș mai adăuga, între motivele erodării reformelor educaționale din țările ex-comuniste, graba cu care acestea au fost puse pe șine, folosind, de regulă, ca principal mecanism de aducere în faptă „dușul legislativ”. Nu e de mirare că mulți s-au zbrîrlit.

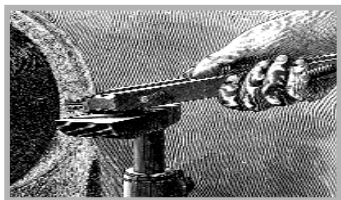
Sînt, probabil, și alte motive ce ar putea fi invocate. Adresați-vă mai bine, în continuare, unui expert în politici educaționale. Am și eu cîțiva prieteni care chiar se pricepe la asta. Nici unul nu mai lucrează în România, de multă vreme.

Văd că, oricît am încercat să mă restrîng, au mai rămas o sumedenie de lucruri de spus la cheștine. Așa că, data viitoare, vrînd-nevrînd, tot despre politice va fi vorba, sub sloganul „Nu știe dreapta ce face stînga. Iar stînga, nici atît!”

Liviu Papadima este profesor de literatură română la Facultatea de Litere, prorector la Universitatea București; coautor al manualelor de limba și literatura română pentru liceu, apărute la Editura Humanitas Educațional. A coordonat mai multe volume apărute la Editura Arthur.

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Lunea trecută a fost o zi importantă pentru cetățenii din Republica Moldova. Ba chiar o zi istorică, așa cum o caracteriza premierul Iurie Leancă: a fost prima zi în care au putut circula fără vize, în statele Uniunii Europene. Bineînțeles, nu se pune problema libertății de a munci sau de a se stabili în străinătate (deși, conform sondajelor, peste 80% dintre moldoveni cred în mod greșit că aceste drepturi vin la pachet). Reglementările permit doar călătoriilor în scop personal, pentru o perioadă de cel mult trei luni.

Am fi tentați să comparăm acest moment cu cel de la începutul anului 2002, când și noi, românii, am obținut dreptul de a circula liber în Uniunea Europeană, pe bază de pașaport. Pașaport simplu, fiindcă pașapoartele biometrice, obligatorii astăzi pentru libera circulație a moldovenilor, nu apăruseră încă acum 12 ani.

Paralela între situația României din 2002 și cea a Moldovei de astăzi poate fi valabilă, dar numai pînă la un moment dat. Pentru cetățenii României, liberalizarea vizelor a însemnat momentul mult așteptat al unei recunoașteri – în fapte, nu în vorbe! – a apartenenței la Europa.

Fuseseră ați ciudați. Tocmai se prăbușea un zid pe care Europa îl ridicase în fața românilor, imediat după prăbușirea altui zid, cel ridicat de regimurile comuniste, după finalul celui de-al Doilea Război Mondial.

Iar sentimentele erau amestecate, în anii '90. Evident că românii erau animați de o pu-

ternică dorință de integrare în NATO și în Uniunea Europeană. Sondajele dădeau cifre uluitoare, care nu se mai întâlneau în celelalte state candidate.

În același timp, românii trăiau frustrarea de a se vedea respinși tocmai de lumea în care doreau să se integreze, după prăbușirea comunismului. Regimul de vize era văzut ca un stigmat. Abolirea lui a fost semnul că România merge în direcția bună și că este acceptată în familia occidentală.

Cu Republica Moldova, lucrurile nu stau chiar așa. În primul rînd, pentru că orice lucru bun, dar făcut cu întîrziere, nu mai este la fel de bun. Poate că, în cazul României, eliminarea vizelor a venit la timpul potrivit pentru ca nemulțumirile să nu dea naștere la adevărate resentimente față de un Occident care „nu ne dorea”. Dar în cazul Moldovei?

În lungii ani de izolare, cetățenii moldoveni care au vrut să treacă această nouă cîtină de catifea s-au descurcat cumva, luîndu-și pașapoarte românești sau apelînd la alte soluții. (Noi n-am avut o altă Românie de unde să putem lua pașapoarte pentru a circula liber în Europa.) În principiu, cei care au vrut să meargă în Europa au găsit o cale.

Restul sînt fie prea săraci pentru a pleca undeva, chiar și în condițiile eliminării vizelor, fie sînt interesați mai degrabă de direcția cealaltă, înspre Est. Potrivit Barometrelui

de Opinie publicat la Chișinău cu câteva zile înainte de liberalizarea vizelor, mai bine de jumătate dintre moldoveni nu cred că vor merge mai des în Europa după liberalizarea vizelor.

Vorbim despre moldovenii plecați la muncă în Europa, dar numărul celor care s-au dus să lucreze în Rusia sau Ucraina este cam același. Nu existau nici vize și nici bariere lingvistice. Mai mult: liberalizarea vizelor spre Vest alimentează temerile celor legați de Est: dacă Moldova o va lua hotărît spre Uniunea Europeană, măsura de răspuns a Rusiei ar putea fi tocmai introducerea de vize pentru moldoveni. Și, se știe, Moscova se pricepe de minune să exploateze temerile oamenilor. Deja, în Republica Moldova se lansează tot felul de zvonuri, cum că, odată semnat Acordul de asociere și liber schimb, țărâanii nu-și vor mai putea tăia porcii și nu-și vor mai putea vinde produsele în piețe. Conform aceluiași Barometru, puțin peste 40% dintre moldoveni cred că o vor duce mai bine după intrarea în vigoare a Acordului, dar o treime se tem că vor trăi mai prost. Teren de acțiune pentru propaganda rusească există.

Paradoxal, tocmai moldovenii rusofoni, care nu au avut cum să-și ia pașapoarte românești, ar putea ieși acum cei mai avantațați din povestea liberalizării vizelor. Ei trăiesc mai mult în orașe și mulți dintre ei dis-

pun de banii necesari pentru a vizita statele Uniunii Europene, măcar cele mai apropiate, cum ar fi și România. Buni și aceștia pentru sectorul turistic european!

Însă dacă vorbim despre consecințele politice ale acestei măsuri, să nu ne facem mari iluzii. Opțiunile Est – Vest în Republica Moldova sînt în continuare echilibrate (aproximativ 40% se pronunță pentru aderarea la Uniunea Europeană și cam tot atîția pentru Uniunea Vamală. Iar cifrele care arată o împărțire aproape egală a populației între cele două opțiuni strategice nu se opresc aici. Pentru aproximativ 45% dintre moldoveni, ridicarea vizelor este importantă, și pentru tot cam atîția nu este. Potrivit sondajelor, obținute în perspectiva alegerilor parlamentare din noiembrie stau tot sub semnul echilibrului. Evident însă că revenirea la guvernare a comunistilor, în detrimentul alianței proeuropene, ar însemna un dezastru pentru viitorul european al Republicii Moldova.

Liberalizarea vizelor va ajuta, desigur, partida proeuropeană, dar este departe de a însemna o lovitură decisivă. Bătălia europeană a Moldovei rămîne una cu final deschis.

Ovidiu Nahoi este realizator de emisiuni la Money.ro.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Deșirarea României

Ați văzut vreodată cum distrug miliile țesătura împăturită și neaerisită? Ei bine, această imagine mi-a venit în minte cînd am văzut rezultatele unei recente dezbateri publice, lansate de un cotidian central. Să vă spun. Nu sînt alarmist, nu cred că vom avea război cu Rusia. Chiar dacă, așa cum am zis în altă parte, trebuie să le arătăm clar că, dacă ei vor război, sîntem gata să-l facem. „Ce e scris și pentru noi, bucurăși le-om duce toate...” Punerea României în această situație, însă, arată vulnerabilități alarmante. Și nu mă refer la cele militare – știm bine ce și cit poate armata noastră. Securitatea pe care ne-o permitem este direct proporțională cu cit am investit în ea. De ce nu putem mai mult? Din aceleași motive pentru care nu putem mai multe autostrăzi, mai multă sănătate publică, mai mult învățămînt etc. Apărarea este, și ea, un serviciu public ca oricare altul și, poate mai mult decît altele, depinde necruțător de nivelul de dezvoltare tehnologică a țării. În acest text, mă refer la felul în care inima românilor răspunde acestor vremuri, și nu la puțința țării de a suporta o atare încercare.

Sub vremi, ca întotdeauna, administrația noastră și-a dat seama că în ultimele decenii a cam neglijat ceea ce art. 40, al. 2 din Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare numește „evidența militară a cetățenilor incorporabili și a rezerviștilor”. Legea stabilește un sistem complicat, ilogic și nefuncțional, birocratic vorbind, al acestor evidențe, dînd responsabilități în această privință tuturor: de la Statul Major General, la centrele militare, de la Serviciul de Evidență a Populației, la judecătorii și procurorii, de la medicii de familie, la Ministerul Educației, dar și angajatorilor, tuturor angaja-

torilor. Firesc, cînd toată lumea este chemată să facă ceva, nu face nimeni. În temelul a acestei legi, statul trebuia să știe pe unde sînt și în ce stare medicală se află bărbaiții români cu vîrste cuprinse între 18 și 35 de ani. La modul foarte teoretic, ar fi trebuit să știe și cit sînt de pregătiți din punct de vedere militar acești tineri. Orice țară a lumii civilizate (inclusiv pașnica Elveție) actualizează periodic situația rezerviștilor, ba chiar îi mai și cheamă, din cînd în cînd, la cite o concentrare. De asemenea, orice țară civilizată se îngrijește de planurile unei mobilizări generale. În mare, statele euro-atlantice cam știu unde să-i anunțe și unde să-i trimită pe cei încorporabili, în caz de război, cînd sună alarma generală. La noi, am impresia că, de cînd am intrat în NATO și de cînd Constituția a eliminat obligativitatea serviciului militar, aceste chestiuni au rămas de izbeliște. O zic fără nervi și fără frustrare: e tipic românesc, e firesc pentru țara lui „lasă-mă să te las”. Acum, de cînd cu agitația ucraineană, urmare a unei decizii luate de toate țările din Alianța Nord-Atlantică, România a fost nevoită să deschidă iar registrele prăfuite, în care doar Dumnezeu din cereuri mai înțelege ce s-a scris. Statul român reîncape efortul de a vedea ce rezerviști mai are, care e starea lor de sănătate, pe unde mai sînt și cam care e nivelul lor de pregătire militară. După cum era de așteptat, foarte mulți bărbați din eșantionul despre care vorbește legea (18-35 de ani) sînt în străinătate. Iar mulți dintre cei care mai sînt pe aici manifestă o mobilitate accentuată în ceea ce privește domiciliul de facto, starea civilă (importantă și ea, după lege, în stabilirea statutului în caz de război) sau locul de muncă. În orice caz, observ că primul efect real

al conflictului din Ucraina asupra României a fost aducerea la lumină a unui naufragiu administrativ de proporții, la care, altfel, nu ne-am fi gîndit. Sper să ne alegem doar cu atît din toată nebulia incendiară care a cuprîns țara vecină.

Dar nu despre faptul că statul nu face ceea ce trebuie să facă vreau să vorbesc aici – în România, așa ceva nu ar mai putea fi subiectul unui articol de presă, pentru că ar aduce zero informație nouă. După bilbielile referitoare la amploarea corpului electoral românesc de la trecutele exerciții electorale, de era să ne dăm unii altora în cap pe stradă pentru că statul nu era în stare să ne spună ciți sîntem cei cu drept de vot, nu cred că se aștepta cineva să avem o evidență militară cit de cit utilizabilă. Altceva mă sperie, însă, cu totul! Un cotidian central a lansat o dezbaterie printre cititorii săi, pornind de la temerile publice legate de un război cu Rusia. Întrebarea pusă, mai ales bărbaților între 20 și 35 de ani, a fost: „Dacă te cheamă la încorporare, te prezinți să servești patria?” Lăsăm, firește, la o parte faptul că e vorba despre o obligație legală. Ceea ce testa întrebarea aceasta era substanța morală a obligației legale. Simt românii, la vremuri grele, că trebuie să-și aperse țara? Răspunsurile sînt năucitoare. În imensa lor majoritate, oamenii vizați spun „Nu!”. Răspunsul este motivat brutal: „După ce ați furat țara asta de-ați făcut-o praf, să vă apar cu viața mea?” Iar cei din străinătate spun: „Am plecat din țara aia pentru că ați sufocat-o cu hoția și impoștă – cum să vin să apăr țara în care mi-ați făcut viața imposibilă?” Intuiția celor foarte mulți care răspund e corectă: cînd ești chemat să aperi țara, îi aperi, de fapt, pe oamenii din țară. Nu

aperi munții și apele, copacii și holdele, îi aperi pe conaționali tăi, îi aperi pe poporul. Ei bine, pe mai toți îi oripilează ideea că ar fi chemați să-i aperse pe Ponta, pe Dragnea, pe Mazăre, pe Voiculescu. Și invers, pe Băsescu, pe Udrea, pe Blaga. Pentru mulți, țara sînt acești politicieni care, prin conduita lor, i-au dezvățat definitiv pe tineri de patriotism. Țara sînt ei, nimic altceva. Mutația este îngrozitoare: nu cred că românii care mergeau la război în 1877 credeau că își riscă viața pentru Carol I sau pentru Kogălniceanu, sau că cei care mureau la Mărășești aveau percepția că își dau viața pentru Ferdinand sau pentru Ionel Brătianu. Țara însemna altceva pentru ei. Un ideal. O onoare. O datorie.

După patru decenii de comunism și două de postcomunism (două generații), țara înseamnă cu totul altceva pentru tinerii bărbați români. Trei generații despart de cei care luptau pentru țară în Primul Război Mondial de cei care, teoretic, ar trebui să lupte pentru țară acum. Trei generații de degenerescență a sentimentului patriotic! Dezbaterea pe care o evoc, precum și notele din mediul online, în general, oferă probe certe ale efectului coroziv al politicii dimbovitene (nu de ieri, de azi, de mai bine de 60 de ani) asupra țesutului național al românilor. Încet, România se deșiră. Dacă îi vine cuiva ideea să-și tragă puțin de ea, doar o minune o mai poate salva. Să sperăm că nimeni nu ne va supune acestei încercări, dar și că, dacă se va întimpla, minunea se va petrece!

Sever Voinescu este avocat și publicist.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Prețul prosperității

Les din casă și mă înfior. Coloanele de mașini pe Calea Călărășilor sînt cît vezi cu ochii: înspre Traian și spre Unirea. Claxoane peste claxoane, tramvaie oprite de cîte un șofer care a blocat linia, un coșmar. În plus, mai și burnițează. După cum a observat orice bucureștean, dacă trage o ploică, străzile orașului se transformă într-o uriașă parcare. Viteza medie s'ar bine-mersi sub 10 kilometri pe oră. Să merg spre „carful” de la Unirea sau spre „megaimajul” de la Traian? Aleg prima variantă, deși este un pic mai departe. Din mers, văd coa-

nii ciștișigiți sînt investiți într-o mașină, în voiaje de plăcere pe Valea Prahovei, într-o „primă casă” la curte, în televizoare cît mai mari, frigidere cît mai încăpătoare. Încă în 1992, un studiu comandat de Coca-Cola pentru piețele emergente arăta că principalul pericol pentru clasa de mijloc în curs de formare o reprezintă așa-zisul *sindrom Mercedes*: proaspătul mic patron cumpără o mașină cît mai fătoasă (chiar dacă second-hand), în care își investește toate economiile, și nu mai are din ce să se autosustină la cel mai mic cutremur al pieței.

Nu e nimic rău. În fond, snobismul poate fi văzut (și) ca motor al progresului. Această a doua generație a prosperității nu vrea neapărat „mai mult”, ci „mai bun”. Pare a căuta calitatea traiului. Cred că primarul Oprescu a simțit, întrucîtva, direcția. De ani buni, investește (și) în timpul liber al bucureșteanului. Conform propriei declarații, vrea ca orașul să fie „și pentru trăit, nu doar pentru locuit”. E drept, mai are o uriașă restanță: cîinii vagabonzi, pentru care nu are încă o soluție.

Aștept a treia generație a prosperității. Una ceva mai pragmatică, atentă la cele ce se întîmplă împrejur (în propriul oraș, dar și aiurea în lume), cu voce puternică în consultarea publică, dar fără exagerări nerezonabile (de exemplu, nu orice maidan uitat se poate chema „rezervație naturală”), cu interese civice mature.

Îmi permit să anticipez că vom rămîne cu un trafic greoi, cu mult prea puține vehicule pentru transportul public, cu demolări pripite de clădiri valoroase, cu parcuri fie prea scumpe, fie prea mici, cu spațiu verde insuficient și, probabil, cu o poluare din ce în ce mai greu de stăvilit.

Țoate vor fi prețuri pe care le vom plăti prosperității, consumului, creșterii. Oricum, va fi mai bine decît pe vremea lui Ceaușescu, cînd (vorba aceluia puști de clasă primară): „Toate megaimajurile erau goale.”

Gabriel Giurgiu este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană, la TVR.

un sport la Răsărit

A înnebunit Madridul?

Au înnebunit cei care așteptau o finală Real – Barcelona. Dumnezeule, cum o mai așteptau! Doi ani la rînd, cele două au ajuns în semifinalele Champions League și promoterii aveau deja pregătit „Războiul lumilor” scris cu foc pe cer. Coroana contra republicanilor. Genialul gelat contra fabulosului pitic, un număr de circ unic în lume, doamnă și domnii, ochii la ei! Și, pînă la urmă, nu. În loc de viciosul Mourinho contra viceanului Pep, am căpătat un *signore* mic burghez, la care doar guma mestecată cu înverșunare sare din tablou, împotriva unui *desperado* care dă senzația că dacă își pune în cap să se apuce de mîncat lumea întregă la micul dejun, pînă seara o dă gata. Întîmplător, cei doi antrenează la Madrid. Nu întîmplător, Real și Atletico au ajuns în finală, după decenii de salivat pe margine. Real e încăpățînarea în a fasona un fotbal deloc revoluționar, dar care atinge nivelul nuclear cînd vedetele lui sînt disciplinate. Atletico e ca o trupă de haiduci care a reușit să pătrundă în castel. E succesul unui fotbal harnic, insuflețit de discursul și exemplul lui Simeone. Madrid contra Madrid putea fi Milan contra Milano sau Londra contra Londra. Și probabil că se va întîmpla. E ca un club select, din ce în ce mai select; pînă la urmă trebuia să se întîmple. Știți cum e, cam ca la bloc, dacă nu te întîlnești cu vecinul, pînă la urmă dai peste soția lui...

Radu NAUM

PUBLICITATE

CITROËN C-ELYSÉE

De la **8.490 €**
TVA și prima de casare incluse

TESTAT
PE CIRCUIT
CONDUS
ÎN LUMEA REALĂ

FINISH

CITROËN preferă TOTAL

Consum mixt într-o 4.1 - 7.3 l/100 km și emisii CO2 într-o 112-160 g/km. Poziția și imaginea este un obiect de prezentare.

CITROËN C-ELYSÉE.

Spațios și confortabil, Citroën C-Elysée beneficiază de cele mai bune tehnologii Citroën, cu succes dovedit deja în competițiile auto de înaltă performanță. Testat pe circuitele WTCC pentru a vă oferi o fiabilitate sporită în fiecare zi.

Oferta cuprinde un serveniu și condiții, valabilă în limita resurselor disponibile, pentru Citroën C-Elysée Sedan 1.2i 72 CV. Preț cu TVA pînă în IANAR 2014 (146 - 4,545 lei). Consultă în orice caz website-ul de consumatori Citroën sau pe www.citroen.ro, www.citroencarstore.ro.

CRÉATIVE TECHNOLOGIE

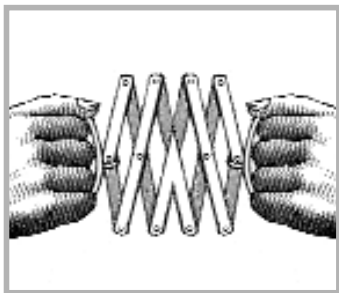
CITROËN

Mircea VASILESCU

oameni de treabă

Doctorul, pacientul, încrederea și dimensiunea umană

– dialog cu dr. Alexandru CORNEA –

A făcut medicina la Tîrgu Mureș, înainte de 1989, iar apoi a venit în București prin concurs și a parcurs etapele succesive ale profesiei.

Dr. Alexandru Cornea este medic primar, specializat în chirurgie cardiovasculară la Institutul de Boli Cardiovasculare „C.C. Iliescu”, și asistent universitar la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”. A vrut să devină chirurg de când a început facultatea. Așa că de acolo am pornit discuția.

Cum era viața de student la medicină, la Tîrgu Mureș, înainte de 1989?

Era una obișnuită, cu puține diferențe față de cea de acum. Eram studenți români și străini, participam la cursuri și la lucrări practice, era un entuziasm în a studia medicina (care, ca și Dreptul, avea atunci o mare căutare). Se intra greu, printr-un concurs de admitere cu mai mulți candidați pe un loc, iar examenul se susținea la trei materii. Încercam să obținem rezultate cât mai bune, căci perspectivele nu erau așa luminoase. La sfârșit trebuia să faci un stagiu obligatoriu de trei ani, după care aproape inevitabil ajungeai medic de medicină generală la țară, în dispensarele rurale.

Și astăzi e o problemă: nu sînt medici la țară. Am bătut pasul pe loc?

Într-un fel, da. Dar astăzi nu se mai pune problema lipsei specialiștilor: în fiecare an, mulți medici tineri intră în specialitate. Problema e că, după aceea, o parte semnificativă din ei aleg să continue specializarea în străinătate, din cauza lipsei perspectivei de a avea un post conform calificării și dorinței fiecăruia.

V-ați specializat în chirurgie cardiovasculară. Cum arată viața de toate zilele a unui medic cu specializarea și profilul dvs.?

Această specializare presupune o dedicare totală, pentru că, în afara operației propriu-zise, care ține câteva ore, trebuie să supraveghezi pacientul încă o oră sau două în sala de terapie intensivă. Trebuie să fii disponibil 24 de ore din 24. De citiva ani, noi asigurăm și urgențele în domeniul chirurgiei cardiovasculare pentru tot sudul țării. Practic, avem o activitate foarte solicitantă. Facem gărzi și la spital, și la domiciliu (căci putem fi solicitați pentru o intervenție de urgență). Așa că timpul liber tinde către zero. Dar activitatea nu e stresantă dacă o faci cu pasiune și dacă îți cunoști foarte bine meseria. În domeniul chirurgiei cardiovasculare s-a ajuns la un anumit grad de standardizare a actului operator. Evident că nu se limitează totul la protocolul operator. Trătam un pacient, pot apărea probleme...

În ce măsură contează felul în care medicul comunică cu pacientul?

Relația între medic și pacient e esențială. Când tratezi un pacient planificat cu o boală cronică, ai timp mai mult să relaționezi, îl cunoști mai bine. Se stabilește o comuniune bazată pe încredere, astfel încât pacientul vine mai liniștit la operație. Niciodată nu am forțat un pacient să-l operez. E o mare eroare să faci așa ceva, pacientul trebuie să fie convins că medicul respectiv e capabil să îi rezolve problema. Când vin pacienții în urgență, o asemenea relație nu se poate stabili, căci timpul e foarte scurt: uneori, e vorba de minute în care trebuie să iei o decizie. E un alt tip de raport, caut să explic lucrurile esențiale și să obțin acordul pacientului. Sint minute importante...

De ce e atât de important ca pacientul să intre liniștit în operație?

Am observat, de-a lungul timpului, că un pacient care nu a fost liniștit în adîncul suferinței că operația îi face bine a avut o evoluție postoperatorie dificilă.

Despre relația cu pacientul se învață la facultate?

Nu se învață. Pe vremuri, în clinicile de chirurgie existau psihologi, care ajutau pacientul. Acum, psihologii sîntem tot noi, dacă avem timpul necesar să comunicăm cu pacientul. Dar în situații de urgență, trebuie să acționăm foarte rapid și la obiect. În străinătate, colegii noștri chirurgi stau mult mai mult timp cu pacienții pentru a le da explicații despre boala lor. Există și minibrosuri pentru fiecare boală, în care sînt date explicații. Pacientul găsește asemenea broșuri în spital și înțelege mai bine.

În opinia publică, sentimentul general este că școala românească de medicină e bună, are tradiție. E adevărată această percepție?

Școala românească de medicină a fost și este marcată de personalități de prestigiu, aceasta este realitatea. În trecut, poate că aceste personalități erau mai vizibile ca astăzi. Cînd eram eu student, existau niște adevărați „monștri sacri”, care au creat școli în domeniul chirurgiei, la București, Tîrgu Mureș, Cluj, Iași. Toată lumea îi cunoștea. De exemplu, profesorul Dan Gavrilu, care a avut un procedeu acceptat astăzi în tratatele mondiale de chirurgie. La Tîrgu Mureș era profesorul Marcu – practic, toți chirurgii de acolo au fost elevii lui. Școala românească produce și astăzi medici de mare valoare, dar mulți dintre ei sînt deja plecați.

Calitatea studenților s-a schimbat în ultimii 20 de ani?

Imediat după Revoluție au apărut, ca ciupercile după ploaie, facultăți de medicină. La început, acest fenomen a dus la o scădere a procesului de învățămînt medical. Dar după 10-15 ani, lucrurile s-au cristalizat, unele facultăți n-au mai fost acreditate, au rămas ci-

„Niciodată nu am forțat un pacient să-l operez. E o mare eroare să faci așa ceva.”

teva care au reușit. La urma urmei, conțea foarte mult materialul uman: dacă studentii sînt interesați să învețe, atunci lucrurile merg bine. Numărul absolvenților a crescut, dar resorția în sistem e foarte scăzută. Au plecat mii de medici din țară. Și pleacă în continuare.

De ce pleacă? Sigur, toată lumea știe – salarii mai bune, condiții de lucru mai bune. Toți, din experiența dvs., care e marea problemă care provoacă migrația medicilor?

Dacă aș fi acum un medic tînăr, poate că și eu aș fi tentat să plec. Sint diferențe enorme între sistemul medical românesc și cel din Anglia, de pildă. (Poate că nu vom ajunge niciodată din urmă țările dezvoltate.) Cred că, pentru medicii tineri de astăzi, nu reușim – noi, cei care sîntem cadre universitare, și mai ales cei care conduc clinicile universitare – să-i fidelizăm și să le promitem că îi vom opri în clinică. Ei practic nu au loc să lucreze în timpul specializării. De altfel, unii pleacă pe o perioadă determinată, pentru specializare, dar apoi rămîn acolo, pentru că nu mai au motivație să se întoarcă. Acolo sînt lăsați să facă mult mai multe lucruri, li se acordă mai multă încredere. Dacă am reuși să le arătăm că sînt importanți, să-i lăsăm să lucreze, am face un pas mare.

Dar de ce rămîn unii în România?

Cei care rămîn se gîndesc că, în România, există o masă mare de pacienți. Cu serviciile medicale sîntem într-o etapă medievală – mai avem multe de rezolvat, și în sistemul de stat, și în cel privat. Dar avem ceea ce se cheamă „obiectul muncii”, avem pacienți. Ar trebui, de exemplu, să avem cel puțin o clinică de chirurgie cardiacă la un milion de locuitori, adică vreo 17-20. Nu avem nici 10. Operăm vreo 3-4000 de pacienți pe an, ceea ce e foarte puțin. Apoi, avem o patologie foarte diversificată. Dacă te duci în Franța, de pildă, într-un mic orașel de provincie, ai toate condițiile, dar nu ai o atît de mare diversitate ca în România. La noi, sistemul trebuie schimbat, mai ales din punctul de vedere al mentalității. Prima problemă este că avem datoria să-i învățăm pe cei mai tineri. Chirurgia cardiacă se practică în echipă, așa că dacă nu ai grijă să-i formezi pe tineri, nu vei mai avea cu cine lucra. Trebuie să-i lăsăm pe tineri să lucreze. Nu putem să-i operăm noi pe toți pacienții. S-a transmis și la pacienți ideea că trebuie să meargă neapărat la profesori, căci numai ei sînt buni. Ceea ce nu este adevărat. Există mulți medici foarte

a făcut primul transplant de inimă și a venit de cîteva ori și în România. Mai există azi asemenea figuri legendare?

Primul transplant a fost cu adevărat o chestiune de mare senzație – să nu uităm că asta s-a întîmplat în 1967. În România, și astăzi un transplant de cord ar fi de mare senzație, ceea ce nu cred că ar trebui să mai fie normal. Ar trebui să avem deja un număr de asemenea operații, astfel încît să nu ne mai „minuneze” un transplant de cord. Pentru România, a-l aduce în anii '70 pe Christian Barnard a fost o performanță extraordinară. El a fost întîi la Tîrgu Mureș, apoi la București, s-a reîntors apoi și a operat, alături de fratele său Marius Barnard, și el chirurg. Astăzi există o altă „senzație” de acest fel, cordul artificial realizat de profesorul Carpentier: practic, o „mașinărie” artificială total implantată în corpul uman. Aportul fraților Barnard la dezvoltarea chirurgiei cardiace la noi a fost foarte important. Dar, astăzi, oamenii providențiali sînt puțini. Noi trebuie să știm să beneficiem de libertatea de mișcare și de comunicare. Fiecare, astăzi, în specialitatea lui, comunică și circulă. Vin mulți medici străini în spitalele noastre, mulți medici români merg la congrese în străinătate. Problema este că trebuie să schimbăm legea salarizării medicilor, astfel încît ei să poată trăi decent și să nu mai aibă tentația de a pleca.

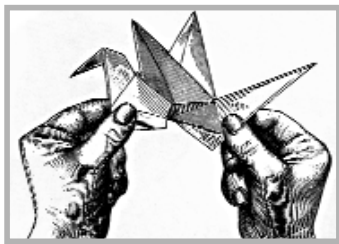
Și de ce nu se schimbă salarizarea medicilor? Cînd vine vorba despre banii pentru sănătate (sau educație, sau cultură), auzim răsunet „țara e săracă, nu ne permitem mai mult”...

E un mod de a acoperi ceea ce se întîmplă de zeci de ani. Nu este posibil ca un medic rezident să trăiască cu 250 de euro pe lună. Să nu uităm că un medic rezident muncește uneori mai mult decît un medic primar, căci el trebuie să stea mai mult în spital, și are și de învățat. Această țară săracă plătește foarte bine anumite categorii de profesii, ceea ce e foarte bine, căci dacă le-ar plăti mai puțin, ar apărea corupția. Dar ca să eradicăm corupția din medicină, trebuie să rezolvăm și salarizarea medicilor. Dacă îi plătim foarte bine, putem să schimbăm situația. Inclusiv relația cu pacientul, care trebuie să se bazeze pe încredere și care e esențială în actul medical.

Relația aceasta constituie latura umană a meseriei, despre care am senzația că se vorbește cam puțin. Cît mai conțea dimensiunea umană?

Pentru noi, doctorii, conțea mult, ca și pentru pacienți. Iar pentru cei din jur, care înțeleg ce înseamnă medicina și actul medical, rămîne importantă, dincolo de legislație, sistem și toate celelalte.

Domeniul în care lucrați avea o anume aură legendară în deceniile de dinainte de 1989, datorată doctorului Christian Barnard, care

Andrei MANOLESCU
libertatea de impresie

Urbanizarea bicicletei

Ne plingem de multă vreme de manierele șoferilor. Mai nou, unii se plîng că ar fi probleme și cu agresivitatea bicicliștilor militanți. Ei bine, ca unul care am fost destul de inconștient să merg prin București și cu mașina (că și asta poate fi o inconștiență), dar și cu bicicleta (asta e o inconștiență certă), pot să observ că așa cum sint unii șoferi care le fac viața grea bicicliștilor și pietonilor, sint și unii bicicliști care îi supun adesea la mari încercări pe pietoni și chiar pe automobiliști. În toate aceste ipostaze mă includ și pe mine însumi. Cred că, în esență, e vorba de faptul că ne aflăm de abia la începutul „urbanizării”.

Aș face un ocol cu exemple oarecum tehnice. De pildă, s-a comentat mult despre mașinile cu tracțiune 4 x 4, SUV-urile care au invadat Bucureștiul și alte orașe. Aceste automobile potrivite pentru mers pe drumuri grele, neasfaltate sau chiar off-road, sint folosite cu precădere pe străzile aglomerate și cu tot mai puține gropi (totuși) ale orașelor. Sint mașini greu de parcat și de manevrat prin oraș și puținii dintre proprietari au cu adevărat nevoie de performanțele de teren ale acestora. Preferința pentru asemenea mașini are însă și destule explicații. Pe de-o parte, avînd în minte tradiția drumurilor proaste de la noi, mulți vor să aibă o mașină cu care să fie cit mai siguri, să nu aibă surprize, să nu rămînă înnoroșiți, înzăpeziți sau să dea cu fundul de pămînt la orice denivelare ș.a.m.d. Pe de altă parte, e adevărat și că într-o societate ca a noastră, mașina mare, 4 x 4, creează prestigiu, omul se mîndrește cu ea. Pînă aici nu spun nimic

nou. În continuare însă, aș îndrăzni să observ că moda bicicletelor MTB (*mountain bike*) pare să aibă resorturi asemănătoare. Pe de-o parte, bicicletele astea sint spectaculoase și rezistente, dar au roți groase și sint destul de grele. Mă întreb cîți dintre posesorii le folosesc în condițiile pentru care au fost concepute, adică pe trasee montane. Sigur, există și din aceștia, dar nu mi se pare că munții noștri chiar s-ar fi umplut de bicicliști. Mai degrabă constat că străzile și parcurile orașelor s-au umplut de MTB-uri. Unii posesori se mîndresc cu ele și spun că e bine să ai o bicicletă solidă, cu suspensii cît mai bune. Nu se gîndesc cîtă energie în plus consumă dînd la pedale, ca să învingă frecarea cauciucurilor groase pe asfalt, tot așa cum nici proprietarii de SUV-uri nu se gîndesc la consumul excesiv al mașinilor lor în oraș. Sigur, de observat că, în ultima vreme, prin orașe au apărut și destule cursiere, din acelea sub 10 kg, care merg uns, bune pentru „rutieri”. Mulți le folosesc însă nu atît pe șosea – pentru care sint făcute –, cît mai ales prin oraș, pentru care nu sint, nici ele, chiar proprii. Poziția e sport și, dacă folosești o cursieră pentru a merge la serviciu, vei aunge acolo transpirat. Jențile sint sensibile la borduri, iar în București, cel puțin, știm bine cum e cu bordurile. Dar, asemeni MTB-urilor, cursierile pot stîrni admirația. Sint cool, sint echivalentul cu ghidon al mașinilor sport.

În schimb, bicicletele cu adevărat potrivite pentru oraș își fac cu greu loc pe piață, nu au ajuns încă să fie la modă. Asta pentru că par umile, dacă nu chiar niște rable, sea-

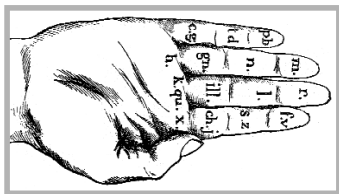
mănă cu Tohanul bunicului, de pe vremuri. Nu ne plac, deși ele sint făcute să fie comode, stabile și eficiente pe asfalt, cu coș în care se pot transporta bagaje ușoare, cu jenți care mai suportă și cîte o bordură. Unele sint chiar foarte scumpe și elegante, fără să sară în ochi. De fapt, în orașele din Occident, ele sint peste tot, fiindcă acolo lumea pune interesele practice mai presus de imagine (care le noi a devenit o adevărată obsesie). Evident, fiecare își alege bicicleta sau mașina pe care și-o dorește, tot așa cum își alege și hainele. Dar pînă cînd societatea nu se va așeza în rosturile ei, vom continua să asistăm la tot felul de inadecvări. E o chestiune de cultură urbană și, bineînțeles, și de infrastructură urbană, dar cele două se leagă între ele. Apropo, cel puțin la acest capitol, țărani

noștri par mult mai OK decît orașenii (sau decît țărani de la oraș). Mai toate satele din România sint pline de oameni pe biciclete, bărbați și femei de toate vîrstele. Ei nu au nimic de împărțit cu șoferii, nu sint nevoia să se adune în marșuri pro-piste și nici să meargă cu bicicleta doar ca să slăbească. Continuă s-o folosească în sensul ei propriu, adică acela de mijloc de transport. Și n-ai să vezi la țară nici cursiere strălucitoare și nici MTB-uri, ci doar biciclete simple, mai mult sau mai puțin rezistente, pe care oamenii o-bișnuiesc să care, de la sacoșe și genți, pînă la butelii și chiar mînunchiuri întregi de lemne de foc, adunate din pădure. Le repară singuri și merg pe ele chiar și iarna. Sigur, veți spune, satul e sat și orașul e oraș, fiecare cu sărăcia, cu nevoile și cu aspirațiile proprii. De acord. Iar bicicliștii militanți sint indispensabili în această fază pentru că se luptă cu primăriile pentru orașe mai civilizate. Asta întărește totuși ideea că la acest capitol orașenii au ceva de învățat sau de recuperat, spre deosebire de țărani, care par să nu fi uitat niște rosturi. Urbanizarea e problema noastră.

ready made

„Un copil de 8 ani, ce va intra într-un institut, cînd va fi de ani 15, va fi destoinic să dea răspuns la întrebarea măcar orcării profesor, asupra gramăticiei, retoricii, poeziei, aritmeticii, istoriei în parte, geografiei, învățaturii credinței; din filosofie, asupra logicii, metafisicii, moralului; algebră, geometrii, istoriei a toată lumea, istoriei firești, fizicii, astronomiei, anticizitatele și esteticii, mai rămîindu-i destui cinci ani pînă la 20, de va voi să facă un bun pravilias, sau ostaș, sau dofor sau mathematic, sau politicos, sau neguțetor.”

Dinicu Golescu,
Însemnare a călătoriei mele,
Editura Minerva, 1977

Codrin Liviu CUȚITARU
prezentul discontinuu

Morbiditate politicoasă

Colegul meu, Martinel Pletuț, universitar filolog cu mare putere de cuprindere intelectuală, s-a născut – după cum mi-a mărturisit el însuși recent – cu o virtute care, practică excesiv și aproape compulsiv, în viața de zi cu zi, s-a transformat în viciu. O calitate, cu alte cuvinte, devenită, prin suprasolicitare, un veritabil defect. Recunosc faptul că, ascultîndu-l pe nefericitul Martinel, am ajuns să-mi revizuiesc păreri mai vechi. Scriam aici, în urmă cu ceva timp, că rapiditatea cu care noi, românii, trecem, în discursul comunitar, de la normele politetiei la cele ale familiarității ne situează, ca exercițiu al civilității, în spatele unor națiuni apusene. Ne asumăm, observam eu, prea ușor și fără o convenție mutuală prealabilă cu interlocutorii noștri, renunțarea la instrumentarul lingvistic afabil și, mai ales, la forma de plural a verbelor la persoana a II-a (formă experimentată, uneori, în spațiul civilizat, ca unică opțiune în limbă). Ei bine, calitatea ori virtutea așa-zicînd „excesivă” a profesorului Pletuț ar fi tocmai politetia absolută, dublată, se înțelege, de o delicatețe pe măsură. Cazul lui se manifestă, de aceea, ca un contraexemplu la teoriile mele anterioare. „Nu reușesc deloc să trec de la *dumneavoastră* la *tu*, în relația cu ceilalți, nici măcar cînd ei insistă asupra acestui detaliu. Nu-i pot tutui nici pe cei mai tineri, precum studenții mei, bunăoară”, mi s-a confesat omul, cu o înfățișare descompusă de frică. Era alb ca varul și încerca, fără succes, să-și mascheze o vinătaie din jurul ochiului stîng. Mi-am dat seama că se întîmple un lucru mult mai grav decît simpla vițuire sub

presiunea obsesională a politetiei și, prin urmare, am stat să-l ascult cu atenție. „Dacă un ins cu care am vorbit o perioadă mai lungă sau mai scurtă de vreme cu *dumneavoastră* îmi cere subit să-i spun pe numele mic, se prăbușește cerul pe mine, sint cuprins de

„Nu reușesc deloc să trec de la *dumneavoastră* la *tu*, în relația cu ceilalți.”

frămîntări apocaliptice. Am senzația că nu mai discutăm normal din cauza acestei minore, practic, modificări de limbaj, că nu mai existăm *de facto* noi, cei doi interlocutori de pînă atunci. Conversația capătă o notă de falsitate, nu mă mai pot concentra pe subiectul real al discuției.”

Martinel oftă din adîncul sufletului, adăugînd: „Bun, admit, am fost întotdeauna un om rușinos, cu un surplus bolnăvicios de delicatețe, preschimbată, iată, așa cum constatam deja, paradoxal, în defect structural, în viciu de fond al personalității mele. Am trăit multe experiențe straniu din cauza bolii politetiei. Am pîrîut stupid în diverse contexte, am creat confuzii și am stîrmit hazul, pur și simplu, în altele, pentru că – forțat de situație – recurgeam la discursuri ambigue, din care eliminam, înfricoșat, toate verbele și pronumele cu adresabilitate directă. Ca atare, în interacțiunile cu cei care insistau foarte hîrțuitor să ne tutuim, atingeam grade de paroxism, similare

delabrării. De pildă, dacă participam la vreun doctorat în țară, iar îndrumătorul (care convenise să ne apelăm la *per tu*) mă întreba cum găsesc noul lui cabinet făcut cu fonduri extrabugetare, eu intram într-o vrie stilistică, demnă de scenetele bufie – «Realiz-

zarea unui astfel de cabinet are ceva remarcabil în ea, denotă preocupare profesorală și spirit administrativ. Cred că universitarii autohtoni ar trebui să urmeze exemplul de față. Multiplicarea inițiativei ar îmbunătăți dinamica noastră educațională.» Sau, dacă mă aflam la o masă cu profesori din diverse zone și cineva (tot un insistent pe ideea tutuiei) îmi adresa o remarcă de genul «Tu, Martinelule, ești astăzi foarte tăcut. Un circotaș ar putea susține că nu prea agreezi compania», eu izbucneam neversosimil: «Oh, nu, dimpotrivă, ador întîlnirea prezentă. Oamenii serioși îmi dau o neostoiită încredere în valorile vieții.» Colegul meu se opri trist. „Pînă într-o zi”, reluă el ezitant, „cînd mi s-a înfundat. Domnul Aristotel Mîrtoescu – îl știi, conferențiarul ăla de la Studiul materialelor, recunoscut pentru impulsivitatea sa! –, netam-nesam, mi-a propus amicitia și, implicit, adresarea reciprocă pe numele mic. Crezînd că o să-mi meargă șmecheria ca de obicei, am început să-i vorbesc cu înflorituri și

zorzonele, pînă cînd l-am băgat total în ceață.” Martinel făcu iarăși o pauză încărcată de suspinuri și mă privi abătut.

„Am văzut că se întunecă la față”, reveni Martinel cu dificultate, „și că mă privește tot mai chiorș, dar mi-am continuat *speech*-ul defazat. Odată îl aud rîstîndu-se: «Aha, mata provii dintre sicofanții umaniști, care nu se coboară la nivelul unui inginer prăpădit și, cum aveți voi grijă să precizați cu superioritate, semianalfabet! Ești un teletual cu gusturi rafinate, lipsit de organ pentru muncitorime. Un musiu academic, cu degetuțe de demoazelă. Păi, atunci să reții, mai-muțoiule, că n-om fi noi, inginerii, mari erudiți, ca să putem să ne tutuim cu savanții filologi, dar lovim strașnic cu ciocanul!» Pînă să mă dezmeticesc, mi-a ars un pum cumplit în ochiul stîng și... vezi singur urmările...” Am neglijat „urmările” respective, intrucît, brusc, mi-a năvălit singlele în cap. Adică Pletuț ăsta nu reușea să-i zică lui Aristotel de la Materiale pe nume (invitat fiind chiar de mardeiașul în chestiune să o facă), însă pe mine, șeful lui direct, mă tutuia, cu obrăznicie, de decenii bune! I-am fixat, așadar, atent, ochiul drept – sănătos încă – și am eliberat înspre el un croșeu formidabil, cum nu mai executasem din tinerete.

Codrin Liviu Cuțitaru este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată: Istorem, Editura Institutul European, 2009.

Christopher R. HILL

America într-o lume nouă

Tinând seama de Rusia

Oricine crede că alegerile în politica externă se reduc la unele maniheiste între bine și rău nu trebuie decât să privească la criza ucraineană. Este cu adevărat, așa cum fostul secretar de stat Warren Christopher a spus despre Balcani, „o problemă din iad”. Mai rău, rezolvarea acesteia va presupune un temperament și o claritate a gândirii care au devenit foarte rare într-un timp cînd liderii e bine să fie văzuți că ceadează emoțiilor, mai curînd decît să-și aleagă în mod rațional calea deciziilor înțelepte. Există multe vinovații în această criză cărora li se dă tircoale, dar asta nu înseamnă că e vreo ambiguitate morală. Cea mai directă responsabilitate îi aparține Kremlinului, care, din nefericire, este mai interesat să manipuleze sentimentul naționalist pentru a păstra capitalismul tovarășesc al Rusiei, decît să opteze ferm pentru a se alătura capitalismului global.

Din punct de vedere istoric, președintele Vladimir Putin este, fără îndoială, primul conducător rus care se confruntă cu o asemenea opțiune. Dar el pare să-și îndrepte preferințele către populismul superficial – o înclinație pentru a căuta simboluri gata făcute ale legitimității de a se impune unei populații neascultătoare. Ceea ce îl face în mod special nepotrivit pentru a conduce o mare putere în timpuri dificile.

Rusia de azi combină cele mai rele trăsături ale capitalismului și etatismului – condiții pe care Putin a avut mai mult decît suficient timp să le identifice, să le analizeze, să le corecteze. Felul în care acesta înțelege faptele, și conștiința sa despre rău arată că îi lipsește tocmai înțelepciunea necesară pentru a răspunde potrivit.

Resursele energetice ale Rusiei, de pildă, se schimbă rapid dintr-o oportunitate într-un blestem familial, în timp ce țara nu reușește să facă schimbările structurale necesare pentru a-și diversifica economia sfărîmicioasă. Drept rezultat, Rusia e lider în exportul de capital, în timp ce stilul politic autoritar al lui Putin alienează clasele antreprenoriale și intelectuale, cruciale pentru crearea oportunităților de investiții acasă.

Dar asta nu înseamnă că Rusia poate fi transformată într-un stat occidental, înrudit, să zicem, cu țările din Benelux ori din nord-vestul Europei. Rusia nu are nevoie să-și rezolve propriile tensiuni de secole privind relațiile ei cu Vestul – tensiuni ce continuă să definească concepția liderilor ei asupra identității și interesului național. Eșecul rușilor de a înțelege ce înseamnă țara lor va face ca, în final, alții să ia deciziile în locul lor. În mod ironic, o Rusie

cazul fostului președinte ucrainean Viktor Ianucovici, ambele.

Ucraina are resurse naturale bogate și o populație înzestrată. Și, cu toate acestea, este unul dintre cei mai proști performeri economici. Ucrainenii se pot plînge că sînt sortiți să fie vecinii Rusiei, mai curînd decît ai Canadei. Dar ei trebuie să facă față acestei vecinătăți și să managerieze relația, oricît de dificilă.

În loc de asta, politica Ucrainei a alternat între corupție și ignorare arogantă a intereselor Rusiei. Proeminența forțelor de extremă dreapta în Maidanul anti-Ianucovici i-a oferit lui Putin o armă politică eficientă.

Da, premierul sovietic Nikita Hrușciov a cedat Crimeea Ucrainei în 1954 (pentru a comemora trei secole de la Tratatul de la Pereislaw, care a unificat Ucraina și Rusia); și da, Boris Elțin a confirmat statutul Crimeii într-o perioadă de negocieri tensionate, de a

imediat pe Ianucovici în impas. Destul avea Ianucovici greutăți cu deciziile ușoare ale vieții; asta însă îl depășea cu mult.

În cele din urmă, și politicienii, și cîrturararii SUA merită un buchet de flori moarte. Nici o chestiune care intră în groapa cu lei a politici americane nu poate scăpa fără să fie încadrat în termenii partizanatului intern.

Dar viitorul Ucrainei – sau al Rusiei – nu este un joc pe care vreun conducător SUA să-l joace. Vestul nu are altă opțiune decît să impună sancțiuni asupra Rusiei lui Putin, și acestea vor veni repede și cu furie. Dar e puțin probabil să fie altfel decît punitive, fără o putere coercitivă care să schimbe lucrurile pe teritoriul Crimeii.

ORusia sancționată – și o Rusie care-și menține propriul set de sancțiuni – va fi noua realitate. Dar marea sarcină istorică va rămîne ca Rusia să fie convinsă să se întoarcă în direcția apartenenței la comunitatea internațională. Asta înseamnă menținerea dialogului între secretarul de stat John Kerry și ministrul Serghei Lavrov, și căutarea oportunităților – Siria? Coreea de Nord – pentru cooperare într-un context multilateral.

Într-o vreme cînd instinctul îți spune, și e de înțeles să fie așa, să aduci toate acuzațiile Rusiei, va fi nevoie de o guvernare inteligentă. Ca să folosim clișeuul lui, de la Washington, toată lumea are nevoie de o rampă de ieșire. Întrebarea e dacă sînt suficienți șoferi buni.

Christopher R. Hill, fost secretar de stat adjunct al SUA pentru Asia de Est, este decan al Korbel School of International Studies, Universitatea din Denver.

©Project Syndicate, 2014 – www.project-syndicate.org

traducere de Iaromira POPOVICI

Politica Ucrainei a alternat între corupție și ignorare arogantă a intereselor Rusiei.

care vrea să determine viitorul Ucrainei poate afla că, de fapt, Ucraina – sau cel puțin criza ei – este cea care definește viitorul Rusiei.

Dar conducerea ucraineană poartă propria sa vină pentru criză. Suveranitatea necesită protecția asigurată de guverne eficiente și sisteme politice. În cei 23 de ani de independență postsovietică, Ucraina s-a impleticit de la o criză politică la alta, sub o succesiune de guverne corupte, inepte, sau, în

dizolva Uniunea Sovietică și de a asigura statalitatea Rusiei. Dar ucrainenii știu bine complexitatea istoriei și nevoia de a menaja sensibilitățile Rusiei.

Și, ca să nu fie vreun dubiu în această privință, nici Occidentul nu s-a prea acoperit de glorie. Uniunea Europeană a avut, cu siguranță, cele mai bune intenții în negocierea Acordului de Asociere cu Ucraina; dar cea perspectivă a avut și efectul nedorit de a declanșa alarmele în Kremlin, ceea ce l-a pus

PUBLICITATE

FIICA

WIENER STAATSOPER

GRAND CINEMA MORF

REGIMENTULUI

DE DONIZETTI

Dirijor:
Yves Abel

Regizor:
Laurent Pelly

Distribuție:

Natalie Dessay
Juan Diego Flórez
Carlos Álvarez
Montserrat Caballé

ÎNREGISTRARE DE LA
OPERA DE STAT DIN VIENA

GRAND CINEMA & MORE
12 MAI, ORA 20:00

www.grandentertainment.ro

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
ceaslov story

Dilemele alegerilor electorale

Răsfoind gazetele timpului trecut, am descoperit un text scris de Pantazi Ghica, în preajma alegerilor din iarna anului 1859. Deși redactat acum două secole (în gazeta *Dimbovița*, din 31 decembrie 1858), dilemele alegerilor electorale rămân eterne și de nerezolvat pentru bietul alegător român. Ieri – Convenția de la Paris, astăzi – Uniunea Europeană veghează la respectarea unor principii universale valabile, dar oare vor fi învățat românii din lecțiile istoriei? Greu de spus. Citiți!

„Lumea toată este'n mișcare, poștile nu mai au cai de ajunsu ca să transporte prin districte pe acei carii se duc, se'torcu, scriu și facu totul ca să ajungă a fi aleși sau a face să se aleagă candidatul principilor sale, sau al partidului său ce îi plătește. Care va fi rezultatul acestor mișcări, acestor lupte morale mai oboitoare și mai importante decât campania unei armii întregi după asaltul unei cetăți? – Mulți pretendenți, puțini aleși! – Prea puțini poate, dar acei puțini fi-voru oameni de treabă? – Avea-vor simțăminte, probe de iubire a țării? – Fi-voru oameni de legalitate, de capacitate, de bunăcredință? – Renunța-voru la patimi, la interese personale, la ambițiuni, invidii și chiverniseli? – Alege-voru un domnitor care să reprezinte un principiu de reforme, de progres, de legalitate; sau alege-voru un domnitor care să le dea posturi, gratificățiuni, onorari și favori? – Eată cestiunea importantă, cestiunea de vitalitate, de viitoru pentru națiunea întreagă.

Țara noastră seamănă cu o femeie jună, frumoasă, melancolică, plăcută, pe care însă o durere profundă, o boală rea au doborât-o atât cît nu i-a mai rămas decât o respiraare oboșită, o viață slăbită, cu desăvîrșire; ea au

văzutu moartea de atîtea ori, d'asa aproape încît celu mai micu lucru acum îi poate fi fatalu. – Convenția (este vorba de Convenția de la Paris din august 1858 – n.r.) au fost pentru dînsa medicul salutaru care a cercat o medicină potrivită, a reușit a o scula și a o aduce [în] coalescență: *Camera Domnitorului* îi pot produce din aceste două efecte unul, o poate întrema cu totul [și] readuce la starea ei de sănătate fizică și morală, la re'nflorirea tuturor cugetărilor și senza-

libertate individuală decât de la oameni luminăți, învățați, moderați, probi în simțămintele loru patriotice, nepărtinitori în cugețele loru, decît de la talente, capacitate instructiune[i], onoare și neinteresare. Deputații trebuie să fie totdeauna oameni cu averi ca să fie independenți, ca să fie nesupuși la necesitățile viețuiri, trebuie să aibă cu ce trăi așa încît să nu alerge la favoarele altora.

Dacă deputații, dacă *Domnitorulu* nu vor implini aceste condițiuni, țara va fi ne-

„Mulți pretendenți, puțini aleși! – Prea puțini poate, dar acei puțini fi-voru oameni de treabă?“

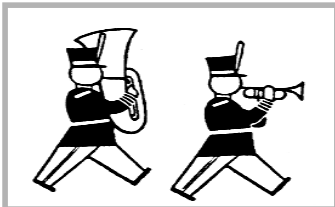
țiuiloru ei; sau îi poate da lovitura cea din urmă, și auzi ultimul ei răcnetu de durere, de blestemu și de viață; o poate învia sau omori. – Dacă *deputații* viitoru vor pricepe datoria lor și vor alege un *Domnitor* care se reprezinte un principiu, să aibă instrucțiune, talente administrative, ecșperință guvernamentală, cunoștințe vaste și necesare, un domnitoriu probu, învățatu, înțeleptu, moderatu, fără cugetu de răpire, și de nepotismu, fără idei ruginite și simpatii de oameni putreziți în era noastră politică, dacă deputații voru fi progresiști, luminați, neambițioși, neinteresați, țara va trăi. Dacă, din contră, vom pași tot pe calea ilegalităților, a părtinirii, a interesului, a ambițiunei, a pațimilor, dacă și domnitoru și camera nu voru fi decît rezultatul unor coterii, țara va muri, blestemindu infamia călăilor ei și, blestemul ei, la ora ecșpirării, va cădea pe capul copiiloru gizloru ce ar fi ucis-o.

Nu putem aștepta legalitatea, progresu,

fericită, Convențiunea va deveni un steagu pe care toți voru cita să-l sfîșie, ca să nu mai rămîie nici un peticel din ea.“

C am aceleași dileme ne bintuie și astăzi: votăm, dar cu cine, probi sau șmecheri, morali sau imorali, europeni sau naționaliști, buni administratori sau doar „talentați“? Europa a rămas tot un steag, util doar în fiși? Sper ca textul lui Pantazi Ghica să ne fi lămurit spre ce ar trebui să ne îndreptăm. Doar un indemn: să votați bine!

Constanța Vintilă-Ghițulescu este cercetătoare la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“. Cea mai recentă carte publicată: Evgheniți, ciocoi, moji. Despre obrazele primei modernități românești (1750-1860), *Humanitas*, 2013.

Cătălin ȘTEFĂNESCU
fără doar și coate

Caligrafia – un soi de luminare –

Zilele trecute. La o discuție cu prieteni dragi. Subiect: caligrafia, ca disciplină de studiu în școala elementară. Replica din care ne-am luat: „Cînd a intrat în clasa I, fîca noastră știa deja să scrie și să citească. Am vorbit cu învățătoarea și am decis să sîrim peste linioare și bastonașel. N-avea nici un rost, erau un efort inutil și o pierdere de vreme...“ Evident, s-a vorbit și despre faptul că astăzi aproape nimeni nu mai scrie de mînă, că tastatura egalizează democratic abilitățile *caligrafice* ale tuturor, și că importantă e substanța, conținutul a ceea ce scrii, nu tortura linioarelor și a bastonașelor.

Există o euforie sănătoasă a progresului tehnologic; un elan al cercetării, al descoperirii, al punerii sub semnul întrebării, al chestionării resorturilor care ne fac să fim așa cum sîntem. „Cercetătorii britanici“ sau cei americani, alături de confrății lor de pe toată planeta, nu sînt doar personaje de bancuri contemporane, ci și o veritabilă avangardă a gîndirii umane, un soi de reprezentanți ai noștri, ai tuturor, în prima linie a împingerii frontierei cunoașterii spre spații nebănuite chiar și cu o zi înainte. După cum e normal, nimic din dimensiunile acestor descoperiri nu rămîne fără efect în felul nostru de a vedea lumea. Dar, în același timp, știm deja că există și efecte perverse, că relativismul joacă un rol important în felul în care stabilim ordinea lucrurilor, că *dezvățirea*

e o urmare firească a ritmului descoperirilor. Evident, nu introducem în discuție indivizi care le spun copiilor că-i aduce barza, alții care le spun că Dumnezeu îi pedepsește pe rockeri și-i trimite în Iad, rătăciți care multilează ființe umane în spiritul unei tradiții, sau cetățeni împătimiti clinic de ideea că epilarea inghinală și lucrul pe computer sînt uneltirile de căpătîie ale Necuratului.

D ar euforia progresului, ca o mașină de recoltat foarte eficientă, adună u-neori doar un anumit fel de grîu, aruncînd în balotul de paie lucruri care nu sînt deloc lipsite de utilitate. Da, sigur, lumea se îndreaptă, pentru moment, spre exprimarea prin intermediul tastaturii. A pierde vremea cu bastonașe și linioare, la școală, pare, la prima vedere, în cel mai bun caz, oनावitate. Însă lucrurile nu stau tocmai așa. *Formarea* scrisului e un act de mare profunzime. E cultivarea primară a noțiunii de *proces*, de evoluție, pas cu pas, spre desăvîrșirea unei facultăți fundamentale a ființei umane – exprimarea și transfigurarea lumii. Nu competiția în clasă, nu concursul depășit, pe care îl cîștigă cei care scriu foarte frumos, sînt esența caligrafiei ca obiect de studiu în școala primară. Cî procesul în sine al *nașterii* scrisului, învățarea în trepte a așungerii la un rezultat, care exprimă o formă a manifestării eului fiecăruia. Dacă bastonașele și linioarele sînt predate ca o corvoadă, ca o

plicitiseală, ca un chin prin care trebuie să treacă toți copiii, caligrafia sigur că va fi privită ca o timpenie inutilă. Dar dacă ea va fi văzută ca un dans pe hîrtie, ca un proces al învățării unor pași care ne poartă spre o altfel de întîlnire cu noi înșine, lucrurile se schimbă radical.

Sigur că există tentația de a aduce în discuție orice, de la *shodo*, arta caligrafiei japoneze, pînă la mărțea pictogramelor încifrate, de la magia cuvîntului scris de mînă, pînă la efemeritatea cosmică a mandalei desenate în nisip. Dar bastonașele și linioarele de la școală, deși se înrudesec cu marile exemple spectaculare de mai sus, se situează într-o zonă de nevoie elementară a ființei, pregătînd pașii spre zonele mai spectaculoase. A învăța faptul că scrisul e un proces, nu o mecanică venită de nicăieri, joacă un rol vital în relația fiecăruia cu sine și cu ceilalți. Pînă la banalizarea scrisului și transformarea lui într-un instrument de comunicare, ceea ce internalizează pe parcursul procesului învățării e ceva vital pentru ființa umană. E un prim pas al procesului autoreferențialității. Un proces complicat, care se desfășoară în timp, fără să știi, fără să-ți dai seama. Un text scris de mînă e un obiect care e contemplat, mai întîi, de către cel care l-a scris. Dar contemplarea nu are o singură direcție. Și textul scris se uită la cel care l-a produs. Acest joc esențial pentru ființa umană nu se poate

anti nostalgia

Maestrii și opera după gratii

„Artele au suferit aceleași restricții și represiuni ca și literatura, iar creatorii lor au fost urmăriți, arestați, condamnați ori de cite ori se opuneau regimului, fie în calitate de cetățeni, fie prin operele lor. Constantin Tănase și Mărioara Voiculescu, în teatru, Dimitrie Cuclin sau Erich Bergel, în muzică, Corneliu Baba sau Nicolae David, în artele plastice, sînt doar cîțiva din maestrii artelor care au fost interziși, suprămăți ori închiși, mai ales în perioada sumbră a anilor 1945-1964. În lista celor deținuți veți întîlni și multe nume necunoscute. Este vorba de tinerii arestați de pe băncile universității și care – murind sau nemăifind admiși la studii – și-au ratat cariera, rămîind niște simplii necunoscuți. Un panou din această sală arată monumentele clasice distruse de comuniști, precum și cîntecele tradiționale interzise, pentru intonarea cărora puteai să faci închisoare. Filmul – fiind o artă subvenționată de stat, era cel mai vulnerabil la efectele cenzurii. Numeroase filme au fost interzise, după ce fuseseră măcelărite de cenzura diferitelor comisii. *Reconstituirea*, o capodoperă a regizorului Lucian Pintilie, a rulat doar patru săptămîni, la un singur cinematograf, înainte de a fi interzisă în țară și la export, ceea ce a împiedicat-o să participe la marile festivaluri internaționale. Filmul *Faleză de nisip* de Dan Pița și Bujor Nedelcovici a fost interzis personal de N. Ceaușescu în cadrul celebrei conferințe de la Mangalia, din august 1983. Ieșită din comun a fost și interzicerea, în septembrie 1972, a spectacolului de la Teatrul Bulandra din București cu piesa *Revizorul* de Gogol, după care regizorul Lucian Pintilie n-a mai putut lucra în țară ani îndelungați, autoexilindu-se în Occident.“

În Memorialul victimelor omunismului și al rezistenței, Introducere și Ghid, Sighet 1993-2013; Sala 42.

juca pe computer.

Nu vreau, sub nici o formă, să intru în rolul retrogradului care cere întoarcerea la p-luna muiată în călimară. Vreau doar să amin-tesc faptul că un computer folosit de către o ființă fără însușiri e doar un obiect, ca ori-care altul. Însă unul folosit de către o ființă care a evoluat – învățînd, în primul rînd, cine este și de unde vine – devine un instrument sublim al cunoașterii. Exemplele din categoria „Lasă-mă, nene, cu scrisu’ de mînă! Nimeni nu mai scrie așa. Contează ce scrii, nu cum scrii cu pixu’“. Sînt atîția mari scriitori care scriau ilizibil...“ sînt doar mici teribilisme ale unei copilării pe care, de fapt, am pierdut-o. Toată povestea lumii noastre tehnologizate de la ora asta vine din învățarea și asumarea jocului cu noțiunile elementare. Numai că tehnologizarea descurajează, paradoxal, interioritatea. Există o frică de interioritate pe care o mascăm cu maratoanele exteriorității.

Caligrafia, ca disciplină de studiu la școala elementară, e ca o luminare. Fără să știm, exact așa e. Rezultatul ei final, scrisul de mînă, e unul dintre foarte puținele lucruri care rămîne ființa umană din contemporaneitate, cînd i se ia curentul electric. Nu panica ridicolă a faptului că rămînem fără curent e cheia de gîndire în acest caz, ci megadependența noastră față de obiectele care se bagă în priză. Deprinderea scrisului de mînă este o parte a esenței ideii de proces. O idee pe care am uitat-o. Cine are curiozitatea de a se uita în jur va vedea imediat efectele acestei uitări.

Cătălin Ștefănescu este realizatorul emisiunii Garantat 100% la TVR 1.

Marina ILIESCU
SOS Provincia

Brașov: zona „După Ziduri”

– pîrîul Graft, în pericol –

Întrată în tradiția manifestărilor culturale ale orașului, Zilele Brașovului debutează în ultima săptămână din aprilie sub sloganul „cel mai frumos și cel mai verde oraș din România”. Oraș turistic cu tradiție, Brașovul înconjurat de înălțimi împădurite este, într-adevăr, un oraș frumos, vizitat anual de un număr impresionant de turiști atrași în special de Centrul istoric, care și-a păstrat nealterată configurația rețelei stradale și fortificațiile medievale. Acestea din urmă dăinuie până în zilele noastre, datorită obstacolelor naturale de relief pe laturile de nord și sud-est (respectiv, dealul Warthe și dealul Timpa), constituind o deosebită atracție. Brașovul e însă din ce în ce mai deficitar în ceea ce privește norma de spațiu verde/locuitor, și cu un procent de plantații, dispărute în zona centrală, de 30%, în ultimii 60 de ani.

Zona situată în partea de nord a orașului, zona pîrîului Graft – sau „După Ziduri” – păstrează configurația sistemului defensiv construit pe parcursul secolelor XV-XVIII.

Constituind un peisaj definitoriu, unic în relația care se creează între vestigiile medievale și peisajul înconjurător, latura fortificațiilor de nord-est ale Cetății Brașov – flancate de Bastionul Fierarilor spre vest și Bastionul Cureauilor spre est – era adiacentă pîrîului Graft. E vorba de un pîrîu artificial, săpat în stîncă, cu rolul de a colecta o parte din apele ce veneau din Schei și totodată de a constitui un obstacol natural împotriva atacatorilor. Prima centură de ziduri de fortificație, ridicată în secolul al XV-lea, prevăzută cu opt turnuri de pulbere, a fost ulterior dublată spre exterior de o a doua incintă de ziduri, fără turnuri, prevăzută doar cu drum de straje. Spațiul dintre ziduri era delimitat în țărcuri denumite „zwinger”, repartizate diferitelor bresle pentru apărare în caz de atac. Actualul drum de-a lungul zidului a fost amenajat târziu, prin umplerea cu pământ a albiei pîrîului. Din asamblul fortificațiilor acestei laturi făceau parte și turnurile exterioare de observație și apărare avansată, Turnul Negru și Turnul Alb, situate pe versantul dealului Warthe, în directă legătură cu latura nordică a Cetății.

În prezent, întreaga zonă delimitată de pîrîul Graft și Calea Poenii constituie un parc natural. Terenul este împădurit, cuprinde alei și amenajări de agrement în relație cu traseele de vizitare a monumentelor respective, care au fost de curînd restaurate și integrate în circuitul turistic cultural-istoric, împreună cu Bastionul Graft și Zidul Cetății.

Între 1887-1888, *Kronstadter Verschönerungs Verein* (Asociația pentru Înfrumusețarea Brașovului, înființată în 1880), care a avut un rol predominant în amenajarea și întreținerea locurilor pitorești și a spațiilor verzi ale orașului, realizează în partea de sus a Livezii Poștei o alee de promenadă denumită Promenada Regală, în relație cu posibilitatea de vizitare a turnurilor medievale. Versantul spre oraș al dealului a fost amenajat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca loc de recreere și promenadă, urmîndu-se integrarea vestigiilor istorice într-un circuit de vizitare, în relație cu puncte de perspectivă asupra orașului și păstrarea caracterului peisager în cadrul parcului natural.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, din necesitatea rezolvării unor probleme tehnice sau de trafic, au fost făcute unele intervenții de construcție care nu au ținut cont de potențialul peisager al zonei. Executarea noii șosele spre Poiana Brașov, în 1960, a distrus parțial Promenada Regală. Actualmente, zona în care se găsesc câteva dotări culturale de primă importanță pentru oraș este aglomerată de circulația auto, prin capul de linie al transportului în comun și

parcajul din apropierea Bibliotecii Județene, realizat prin acoperirea canalului Graft pe porțiunea din dreptul Liceului „Aprilly Lajos”, desființarea vegetației și asfaltarea pe toată suprafața, pînă la panta dealului.

De curînd, municipalitatea orașului promovează cu insistență un proiect de transformare a străzii Mureșenilor într-una pietonală. Se dorește devierea traficului auto prin zona „După Ziduri”, prin crearea, pe o distanță de 600 de metri, a unei artere – tunel cu două fire de circulație de-a lungul traseului pîrîului Graft, care va face legătura între Bd. Eroilor (zona Bibliotecii Județene) și str. Gh. Barițiu. Tunelul ar avea de bușeu în dreptul bastionului Fierarilor – actualul sediu al Direcției județene a Arhivelor Naționale. De asemenea, se prevede amplasarea, pe versantul împădurit din spatele Bibliotecii Județene, a unei clădiri pentru parcare pe patru niveluri – subterană și suprațerană –, cu 348 de locuri.

Motivația acestei inițiative este transformarea străzii Mureșenilor într-una pietonală. Actualmente, ea e principala arteră comercială, cu trei fire de circulație, care, în comparație cu străzile Castelului și Bălescu (situat tot intramuros), asigură mai fluent traversarea Centrului istoric. Ideea contravine evoluției istorice a orașului, avînd în vedere că strada Mureșenilor – care se chema strada Vămii – constituia principalul drum de circulație a mărfurilor în Cetate și de traversare a orașului medieval pe direcția est-vest, dinspre cîmpie spre cartierul Schei.

Execuția lucrărilor propuse prin proiect pentru realizarea parcajului și a tunelului (săpături, excavări) presupune *dispariția parcului natural prin distrugerea vegetației existente* pe o suprafață de 12.000 mp. Prin intervențiile asupra reliefului, organizarea acceselor în tunel și astuparea, chiar și parțială, a cursului de apă, se modifică complet aspectul peisajului cultural constituit istoric. Turnul Negru, bastionul Graft și celelalte monumente de importanță națională la care s-au întreprins recent lucrări de restaurare din fondurile Consiliului județean sînt direct afectate de traseul propus pentru tunel, *lucrările de excavare punînd în pericol stabilitatea acestora*.

Constituind un element de unicat în cadrul orașului, care contribuie la personalitatea Brașovului, zona „După Ziduri” impune o tratare specifică, ținînd cont de prevederile documentelor de urbanism în vigoare.

În regulamentul de urbanism al PUZ, zona este încadrată în subdiviziunea ZIR 7, ca zonă „cu potențial de rezervație peisagistică, ce flanchează zona de rezervație de arhitectură «Cetate», relaționînd organic cu aria cu țesut preponderent medieval cu reperate naturale ale Brașovului: Dealul Warthe și

Muntele Timpa. Prezența la limită a fragmentelor de fortificații (zidul Cetății, turnuri, bastioane) integrate organic în spații verzi naturale (masiv plantat) sau amenajate susține necesitatea menținerii sau creării unor noi trasee de parcurs/percepție a unui peisaj cultural de excepție. Orice intervenție trebuie să fie prudentă, urmînd protejarea maximă a patrimoniului natural și construit existent”, iar ca intervenții sănt interzise „orice construcții în afara celor strict necesare întreținerii spațiilor verzi publice sau private protejate și amenajate.” Proiectul întocmit de firma SC KXL SRL București este promovat

de municipalitate și a primit avizul Ministerului Culturii pentru faza Plan urbanistic de detaliu (PUD).

Datorită valorii deosebite a sitului și prin faptul că el reprezintă o zonă de un pitoresc aparte, care a constituit motiv de inspirație pentru o serie de artiști plastici renumiți, acest loc, intrat în tradiția orașului, este foarte apreciat și iubit de brașoveni și de turiștii care vizitează orașul.

Îngrijorați de pierderea unui element de identitate intrat în memoria locului, de efectul pe care execuția tunelului îl poate avea asupra integrității vestigiilor istorice, dar și de rapiditatea cu care o serie de măsuri de creare de noi locuri de parcare distrug tot mai mult spațiile verzi ale orașului (vezi proiectul avut în vedere pe terenul aparținînd fostului Spital de Dermatologie, care desființează în totalitate parcul spitalului și clădirile existente, anularea caracterului peisager al aleii Brediceanu, care a început cu tăierea arborilor seculari ce bordau alea și continuă prin desființarea spațiului verde de pe latura construită, în vederea creării de locuri de parcare), cetățenii interesați de calitatea locuirii în oraș au inițiat o petiție online adresată Primăriei Municipiului Brașov. Se încearcă informarea publicului și instituirea unei dezbateri publice privind proiectul, ținînd cont de distrugerile ireversibile pe care le-ar produce și mai ales de costurile pe care le implică și care ar putea fi dirijate pentru alte priorități.

Dezavantajele soluțiilor sînt atât de evidente, încît perseverența cu care se insistă în promovarea lor nu poate da naștere decît unor suspiciuni.

În speranța unui dialog constructiv între edili și cetățenii interesați de soarta orașului, dar și cu arhitecții urbanști, se pot găsi împreună soluții mai viabile, care să ofere soluții mai funcționale și mai economice.

Marina Iliescu este arhitect.

COLECȚII CU DICHIS **DILEMA** Muzic

MARI SIMFONII SUB BAGHETA LUI
SERGIU CELIBIDACHE

ORCHESTRA SIMFONICĂ A RAJONULUI UZUNU DIN STUTTGARTI

6 CD-uri cu compoziții de Brahms, Bruckner, Mozart, Schubert

Pe 15 mai,
CD 5

Simfonia nr. 2 op. 73 în Re major de Johannes Brahms
Simfonia nr. 3 op. 90 în Fa major de Johannes Brahms

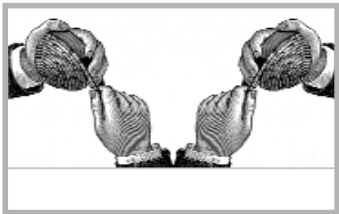
19,99 lei
revistă + CD

DILEMA Muzic

UNIVERSAL
UNIVERSAL MUSIC ROMANIA

Radio România Muzical

1988 SAJ 1114111014 NOVEMBER, BUDAPEST

Cristian GHINEA

atitudinii
mic-burgheze

Despre Uniunea Energetică

– și o nouă gafă a lui Traian Băsescu –

Suneam săptămîna trecută că lumea s-a schimbat după decizia lui Putin de a anexa o bucată din altă țară și că regulile au fost aruncate în aer. Mai spuneam că pînă cînd Rusia nu va fi afectată economic cu adevărat, renegocierea regulilor i-ar conveni lui Putin. Și încheiam spunînd că cel mai bun lucru pe care îl pot face europenii e să marșeze la ideea unei Uniuni Energetice, care tocmai fusese lansată de premierul polonez Donald Tusk.

Energia reprezintă și principalul atu al Rusiei în relația cu Europa, dar și călcîiul lui Ahile. Uniunea Europeană importă din Rusia o treime din gazul pe care îl folosește. Acest procent în sine nu sună dramatic, însă există diferențe mari între țările UE. Cehia și Estonia sînt, teoretic, dependente de gazul rusesc, ca și Bulgaria – însă, în realitate, cehii și estonienii au avut strategii de diversificare a surselor de energie (cărbune; energie nucleară la cehi; regenerabile la estonieni). La fel au făcut și polonezii, care importă din Rusia 60% din gazul consumat, dar cota gazului în mixul energetic e mică, Polonia bazîndu-se pe cărbune mai mult. Alte țări europene (Ungaria) au investit în capacități subterane de depozitare, deci în caz de întrerupere, pot consuma luni bune din rezerve. În schimb, Bulgaria nici nu a diversificat, nici nu a construit depozite; drept urmare, a avut de suferit în 2009, la precedenta criză a gazului dintre Rusia și Ucraina. Deci, există diferențe semnificative între țările chiar foste comuniste, și cele care au vrut să iasă de sub spectrul dependenței de Rusia au făcut pași concreți. România este un caz special, avînd resurse interne de gaz – cele convenționale mai acoperă necesarul pe 10-15 ani, dar avem rezerve importante confirmate în Marea Neagră și estimate din surse neconvenționale (șist).

De cealaltă parte, 52% din bugetul de stat al Rusiei provine din exportul de energie, cea mai mare parte spre Europa. John McCain a spus că Rusia este o pompă de benzină cu pretenții de țară și a exagerat doar puțin. Rusia este captivă unei elite de pradă – pentru care e ușor să prăduiască o economie bazată pe extracție. Acesta este blestemul țărilor care descoperă energie prea devreme: gîndiți-vă la cine exportă energie în lume – Arabia Saudită, Irak, Rusia, Iran, Nigeria. Cum se face că nu vă doriți să emigrați în aceste țări bogate în resurse? Explicația e simplă: aceste state nu au nevoie de cetățeni-contribuabili, ci de supuși ușor de cumpărat. Regele saudit e proprietarul țării – de fapt, țara respectivă este un domeniu feudal preluat și guvernat de atare de dinastia saudită. În celelalte țări de acest tip, sistemul feudal e mai puțin stabil și mai puțin clar, dar sensul puterii este același: conducătorii nu au nevoie de votul cetățenilor și banul contribuabilului, pentru că fac bani din exportul de energie produsă cvasigratuit. Acest sindrom este numit blestemul resurselor. Singurele state care au scăpat de el sînt cele care au găsit energie cînd deja aveau o democrație funcțională (SUA, Norvegia). Și interesant este că Rusia e afectată de blestemul resurselor mai mult decît URSS. Ca nivel de sofisticare a economiei, Rusia reușește, în 2014, să fie în urma URSS de acum 25 de ani. Sovieticii mai exportau și altele în afară de gaze, petrol, arme și marxism – Rusia lui Putin a crescut rata de dependență față de exportul de energie.

Avem, deci, de o parte, o Uniune Europeană care are nevoie de energie din afară, de cealaltă parte, o Rusie care are nevoie să exporte energie. Ar trebui să se înțeleagă. Dar din motive de abuz de poziție al Rusiei, UE își propune în mod oficial și explicit să reducă dependența de Rusia. Cum anume vrea să facă asta? Povestea e mai veche și nu ține de criza actuală din Ucraina. În mai anul trecut, șefii de state din UE s-au întrunit la Consiliul European special dedicat energiei și în declarația finală se spune că e nevoie de diversificarea surselor de aprovizionare. Di-

versificare față de cine? În mod evident, e vorba despre Rusia.

Și nu e vorba doar de declarații. Există o serie de directive (al treilea pachet energetic) care sînt menite a crea o piață unică europeană a energiei. Și aici ajungem la miezul problemei. Adevărul este că statele membre UE au fost reticente să considere energia ca fiind o marfă, pretabilă creării unei piețe unice. Deși nucleul actualui UE a plecat din industriile de cărbune (deci energie) și oțel, cînd a fost vorba despre petrol și gaze, au existat mereu dubii. Energia a fost tratată mereu ca ceva special și intim legat de suveranitatea națională – ba din considerente militare, ba din considerente de siguranță a populației, ba din orgoliu și egoism național. Tratatul de la Lisabona are un articol special dedicat energiei (art. 194), dar dacă încercați să-l citiți, veți ajunge la concluzia că e o varză. Pe de o parte, UE ar trebui să asigure o bună funcționare a unei piețe energetice, să asigure securitatea furnizării și interconectarea rețelelor energetice. Pe de altă parte, zice alineatul următor, condițiile de exploatare și mixul energetic constituie prerogativa suverană a statelor membre, și nici o măsură de tip fiscal nu poate fi decisă la nivel de UE decît în unanimitate. Cu alte cuvinte, e ceva de genul: noi, statele membre, vrem să controlăm cum și ce energie se exploatează și ce taxe se pun, dar UE trebuie să asigure o piață energetică și securitatea furnizării de energie. Cum să facă UE asta? Nu e clar. Acest articol exprimă ambiguitatea mereu prezentă în acest sector: statele europene ar vrea și nu prea ar vrea să pună la comun deciziile care privesc sectorul sensibil al energiei.

Al treilea pachet energetic ar trebui să pună la punct această piață unică a energiei. Potrivit acestor directive, statele membre trebuie să oblige companiile energetice să spargă distribuția de producție (rețelele urmînd a putea fi folosite contra cost, și de alte companii). Tot statele membre au obligația de a construi conducte de interconectare; în cazul României – cu Ungaria și Bulgaria. Ideea este că gazul să devină, de-a lungul și de-a latul Uniunii Europene, o marfă ca oricare alta, lesne de transportat și de vîndut, în funcție de preț.

Ideea asta e un coșmar pentru Rusia, care face tot ce poate pentru a sabota construcția acestei piețe. În primul rînd, Gazprom încălca aproape toate directivele respective, deținea, în unele țări europene, și conducte, și producția. Rusia afirmă că directivele nu se pot aplica retroactiv – ceea ce este un nonsens; tocmai de aceea sînt făcute legile antimonopol peste tot în lume, pentru a sparge monopolul deja create. Alternativa ar fi ca UE să creeze o piață liberalizată a energiei, de la care să excepteze doar Gazprom, care este principalul beneficiar și promotor al practicilor antiliberale, pe motiv că dacă îl avem, ne-am pricopsit cu el pe veci.

Bătălia asta se duce deja de cîteva ani, pe teren juridic, între Comisia Europeană și Gazprom – nu are legătură cu criza din Ucraina, dar probabil va căpăta noi dimensiuni acum. În Germania, conducta OPAL continuă pe continent gazoductul maritim North Stream, construit ca să livreze gaze Germaniei, ocolind Ucraina. Gazprom și compania germană care îl operează au susținut că, fiind o continuare a unei conducte externe UE, OPAL ar trebui să nu se supună directivelor UE. Comisia Europeană nu a acceptat acest argument și a pornit o dispută cu Gazprom – operatorul OPAL va fi obligat să folosească doar 50% din capacitatea de transport a OPAL, lăsînd restul liber pentru alți potențiali doritori. Este un exemplu doar de cum se duc luptele – chiar și împotriva unei alianțe comerciale ruso-germane aparent puternice.

În ceea ce privește apoi prețul – acesta este condiționat politic de relația dintre Rusia și guvernul din fiecare țară. Comisia a atacat acest principiu la cererea Lituaniei și a Poloniei. A-

nul trecut, Comisia a anunțat preliminar o amendă de (stați jos!) 10 miliarde de euro pentru Gazprom, pentru abuz de putere dominantă, și urma ca în acest an să confirme amenda și să anunțe că Gazprom e obligată să schimbe clauzele contractuale. Jocurile politice ale Gazprom ar fi imposibil de făcut într-o Uniune Europeană în care țările membre ar fi conectate între ele, iar prețul stabilit prin contracte pe bursă, pe termen scurt (prețurile fixe pe termen lung sînt alt motiv pentru care a pornit investigația contra Gazprom).

Toate acestea sînt posibile pentru că energia a început să fie tratată ca o piață – iar Comisia Europeană este supervisorul piețelor integrate între țările europene. Dar vorbim doar de cîteva ani de cînd a pornit acest proces. Problema e că aproape toate statele UE au întîrziat aplicarea celui de-al treilea pachet energetic, iar conductele interconectoare sînt programate să fie terminate în anii ce vin. Europa are la dispoziție o armă redutabilă – cea energetică –, trebuie doar să se folosească de ea.

Prin Uniunea sa Energetică, Donald Tusk propune doar o recunoaștere politică a acestei realități economice care se află în construcție. Dintre elementele propuse de șeful guvernului polonez, se remarcă ideea unui organism european care să negocieze cu furnizorii externi, în numele tuturor țărilor europene și un mecanism de solidaritate (dacă un stat membru rămîne fără energie, să fie ajutat de alte state). Pentru noi, e foarte importantă și ideea de a ajuta vecinii UE – România face asta pentru Republica Moldova, prin gazoductul Iași – Unghești; continuarea acestuia ar trebui făcută cu fonduri europene, prînsă explicit în lista de proiecte de interes comun ale UE.

Din păcate pentru noi, președintele Traian Băsescu a ratat din nou un prilej de a-și ține frustrările în frîu, zicînd la o emisiune: „Păi, pentru mine este o glumă ce spune domnul Tusk! Păi, cînd tu, Tusk, ai tăcut cînd a fost schimbat traseul [gazoductului] Nabucco, (...) vii acum să-mi vorbești despre Piața Energetică Comună a Uniunii Europene? Cînd eu nu sînt dependent de gazul rusesc?” Încerc să urmăresc logica lui Traian Băsescu și nu reușesc. În primul rînd, că Polonia a susținut Nabucco – există declarații publice ale lui Tusk și Sikorski în acest sens, și încă din 2010 apare în strategia energetică poloneză ideea construirii unui interconector prin care să bene-

ficieze de gazele ce urmau să vină pe Nabucco. Apoi, nu e clar ce anume ar fi trebuit să facă Tusk pentru Nabucco. Băsescu a ajuns să fie obsedat de acest eșec. Nu e de vină Polonia și nici măcar nu e de vină UE – cum tot zice președintele. Din punctul de vedere al Uniunii, obiectivul era de a aduce gaz din Azerbaidjan, ocolind Rusia. Azerii au decis să construiască o conductă prin Turcia, care venea pînă la granița UE. De acolo, a existat o concurență între Nabucco (variantea scurtă) și TAP (conducta Trans-Adriatică). TAP a cîștigat contractul acordat de Azerbaidjan. Din punctul de vedere al Comisiei Europene, și Nabucco, și TAP îndeplineau obiectivul gaz-azer-fără-Rusia. Nu a fost nici o conspirație împotriva Nabucco.

Oricum, ce legătură are Polonia cu povestea asta? Și dacă e dependentă mai puțin față de alte țări, România nu e interesată de instrumente comune europene? Traian Băsescu ar trebui să se limiteze cu hăhăiala la politica internă și la hirjoanele cu Ponta. Trist este că România are un parteneriat strategic cu Polonia și a lansat și o trilaterală România – Polonia – Turcia. Nici unul dintre aceste instrumente nu funcționează. Iar Băsescu îi tot pișcă pe polonezi în ultima vreme – despre Sikorski (ministrul de externe polonez, care e o forță în diplomația regională) spunea că s-a dus să se pupe cu unii pe Maidan. Hă, hă, hă. Duminică seara făcea mișto de „mentorii Ucrainei” – iar o referire la polonezi. Poate o fi frustrant să vezi că alții fac jocurile, dar nu e musai să o zici la televizor mereu. În Traian Băsescu urlă frustrarea unui om vechi la Consiliile Europene, dar care e spectator în cea mai mare criză regională din mandatul său. Traian Băsescu vorbește ca un analist care află de la televizor și propune, tot la televizor, ce ar trebui să aște și să propună direct omologilor săi. L-au adus aici o politică autistă și consilieri prost aleși – genul de consilieri care se ceartă pe Facebook cu premierii altor țări sau care îi anunță ritos pe diplomații din UE că cutare premier moldovean susținut de UE pentru că ține țara pe traseul european este agent KGB. Apoi, Traian Băsescu e frustrat că nu îi mai răspunde lumea la telefon prin Moldova. Din păcate, Președinția României a ajuns subiect de bancuri în cercurile diplomatice, politica noastră spre Est are la Cotroceni o piatră de moară – o spun cu responsabilitate și cu tristețe.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Armă de luptă

Priviți lîngă voi cine se strecoară, cine face opturi? Da, mașinile de mare viteză. În București țîșnesc de la stop zeci, sute de astfel de mașini zilnic, automobile de la treizeci de mii de euro în sus, exclusiviste de la suta de mii în sus. Bucureștii grupilor din pavaj, îngheșuit, plin de șantiere, de reparații nesfîrșite este plin ochi de trăsuri puternice. Audi, Mercedes? Mici copii ai unei lumi depășite la un stop din Prunșor de Mehedinți. Maserati-ul, maibachul, porșele adevărate că țara are bani la București. Cumpără. Mașinile astea dovedesc că, încet-încet, cuceritorii acestei lumi s-au schimbat. Ei demarează de la stop cu 60 la oră pentru a frîna brusc peste zece metri. Ei te depășesc stînga-dreapta pentru că tu mergi cu adevărat prea încet, mult prea încet și nu încet pentru gustul lor, ci încet pentru pedala de accelerație. Dacă pînă acum vreo șase-șapte ani, o asemenea mașină era o armă de luptă în fața unui Bu-

curești în haos edilitar, acum, aceste ninsori, lapovițe, trăsnete, fulgere ale șoselelor Bucureștii sînt o stare de normalitate, sînt firescul. Ele aldată au făcut legea, ele sînt firescul acum. Nu, nimeni nu se mai gîndește la specificul străzilor Bucureștii. La greutatea de a parca o asemenea demență de mașină. Chiar sînt detalii nesemnificative. Tiptil, exclusivismul și luxul sînt normale în București. Ele parchează cu nonșalanță pe bordura oricît de înaltă, pe trotuarul bătut prea încet și mărunț de trecătorii prin viața asta. Mașinile astea dau un pic de eternitate. Păi, este exclusivistă, numai și numai pentru tine, creată pentru tine. Eternitatea exclusivistă trece pe roșu fiindcă vine cu viteză și nu mai poate opri la banalul roșu. Eternitatea exclusivistă are cedează trecerea, dar ea taie regula, urcă în strada principală înaintea ta, doar pentru că demarează de pe loc mai tare decît tine. Te taie și intră în drum cu prioritate. Este, adică, legal. Care polițist contestă? Exclusivismul este pe drum de prioritate.

Cei șapte ani de UE

Texte și opinii de:

- Angela FILOTE (diplomat european)
„Există un discurs în care «ei» sînt întotdeauna mai buni decît «noi» – interviu
- Jonathan SCHEELE (diplomat european)
„România este un loc mai bun” – interviu
- Alin Cristian MITUȚĂ, (director Europuls)
„Frustrarea de a fi pe hîrtie a șaptea putere în UE, dar, în realitate...”
- Oflia NUȚU, Sorin IONIȚĂ (membri Expert Forum)
„Costurile opțiunii non-Occident”

argument

Cum ar fi fost fără...

În 1999, un Occident unit ca niciodată de atunci a decis intervenția militară împotriva Serbiei, pentru a stopa un nou masacru etnic în Kosovo, după ce ratase această misiune în Bosnia. După trei ani de reforme haotice ale unor coaliții de centru-dreapta fragmentate, România se orientase spre Vest, dar rămăsese în urma țărilor pentru care era programată extinderea. Cererea NATO de sprijin a fost susținută la limita de puține persoane din elita politică și a fost vehement contestată de presă – președintele Emil Constantinescu a plătit cu popularitatea sa. Criza din Serbia și loialitatea României și a Bulgariei au făcut ca negocierile de aderare să fie deschise, și cu aceste două țări, în decembrie acel an. A urmat apoi un ritm alert al negocierilor, conduse în cea mai mare parte de Guvernul Adrian Năstase, care a închis negocierile în alt decembrie, 2004. Schimbarea de putere care a urmat imediat a făcut ca integrarea efectivă să se producă în 2007. Dacă ne gândim numai la cariera echivocă ulterioară a acestor doi oameni – Emil Constantinescu și Adrian Năstase –, ne dăm seama că nimic nu era predestinat sau programat în această poveste. Sîntem, pe hartă, noi și Bulgaria, o prelungire a blocului politic și economic occidental între două zone care devin pe rînd instabile: Balcanii și vecinătatea europeană imediată a Rusiei.

Dacă am fi înapoi în 1999, un scenariu de perpetuă candidatură la aderare ar fi mai probabil decît cel care chiar s-a întîmplat. Albania, Bosnia, Serbia sînt țări candidate la aderare, dar deja vorbim despre o criză internă a UE și despre crize naționale în aceste țări, care pun sub semnul întrebării extinderea propriu-zisă. În cealaltă vecinătate, Ucraina a devenit teatrul

unui nou război deocamdată rece, cu mici erupții calde, iar Moldova se chinuie brav să se integreze pe sub radar, dar fără perspectivă certă.

Sîntem la șapte ani de la momentul aderării și avem genul de angoase banale: fonduri UE, cum ne folosim influența în UE, cum performează europarlamentarii noștri, ce facem cu directiva privind raportarea non-financiară, cum contribuim la uniunea bancară. Teme interesante, dar angoase de țară așezată, pînă la urmă. Ce am făcut cu aderarea la UE? Am discutat asta în două evenimente recente, de unde am extras idei și contribuții pentru această temă. Primul a fost Eurosfat – un eveniment anual organizat în Casa Republicii foste Socialiste, acum sediul Parlamentului democratic. Eurosfat a plecat ca o inițiativă a unui grup de tineri români care lucrează la Bruxelles – strînși în organizația Europuls. Unii lucrează la Parlamentul European, alții la Consiliu, alții predau la universități de acolo. Ei sînt generația postaderare – români care se mișcă natural în a doua capitală a României – Bruxelles. Anul acesta, Eurosfat a fost organizat împreună cu Centrul Român de Politici Europene. Al doilea eveniment a fost organizat pe 16 aprilie de către Reprezentanța Comisiei Europene în România pentru a marca zece ani de la marea extindere. S-a vorbit despre bilanțul polonez, despre bilanțul bulgar, dar mai ales despre bilanțul României.

După ce veți citi aceste analize și gânduri în jurul unor angoase așezate, vă invit să vă gîndiți la cum ar fi dacă nu s-ar fi întîmplat. Bilanțul scenariului real trebuie pus în contrapunct cu scenariile alternative, reale în sud-vestul și în nord-estul României. (Cristian Ghinea)

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 mai, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Laurențiu Diaconu-Colintineanu.

„România este un loc mai bun”

interviu cu Jonathan SCHEELE

În cei șapte ani de la aderarea României la Uniunea Europeană au mai apărut, uneori destul de apăsător, întrebări legate de cât de pregătit a fost Bucureștiul pentru acest proces. Sînteți în cea mai bună poziție să evaluați dubiile legate de meritul României de a fi membru cu drepturi depline al UE.

Eu cred că România a meritat întotdeauna să fie parte a Uniunii Europene. Întrebarea este mai curînd dacă 2007 a fost momentul potrivit, dacă ar fi trebuit să se întâmple mai tîrziu sau tot ce trebuia îndeplinit înainte de aderare a fost făcut. Răspunsul la această a doua întrebare este clar, nu, nu s-a întîmplat așa și de aceea există Mecanismul de Cooperare și Verificare. Dacă ne uităm înapoi la 2007 și la lucrurile care au fost făcute de Guvernul României și de alți actori europeni în acest proces, poate că multe chestiuni ar fi trebuit rezolvate în 2007. Dar întrebarea cea mai importantă este dacă, aderînd în 2007, România a fost în poziția de a fi folosit oportunitatea pe care aderarea i-a oferit-o, aceea de a dezvolta România sub toate aspectele. Iar răspunsul la această întrebare este că România nu a folosit oportunitatea aderării în măsura în care ar fi fost de dorit să o facă.

În 2012, cînd ați vorbit despre România, la cinci ani după integrare, aveai un ton foarte optimist. Cîteva luni mai tîrziu, Comisia Europeană a pus serios la îndoială angajamentul României față de valorile europene și statul de drept, urmare a acțiunilor Guvernului de atunci. Apoi au fost evenimentele din Ungaria, și ele criticate de Comisia Europeană. Întrebarea este dacă nu cumva și UE are nevoie de noi și instrumente pentru a preveni derapaje precum cele ale Bucureștiului în 2012, ori ale Ungariei.

Ar fi fost de dorit ca UE să fi avut instrumente. Există însă o balanță între suveranitatea națională și cât de departe sînt pregătite statele membre să accepte deciziile ale instituțiilor europene. Există aceeași problemă și în chestiunile economice. Este o situație complicată. Sîntem în fața unor guverne care au dreptul de a formula politici și a lua decizii. Și aici mai vine și întrebarea cîtă legitimitate pot avea instituțiile europene. Dacă ne uităm la situația din Ungaria, fie că ne place sau nu ce face Viktor Orbán în Ungaria, el este produsul unui proces democratic. Și mai trebuie să ne uităm și la echilibrul politic. Acțiunile lui Viktor Orbán nu au fost condamnate de unii membri ai grupului său politic, din cadrul Partidului Popular European din Parlamentul European. În timp ce alte acțiuni au fost condamnate. Dar acest lucru reflectă o judecată a partidelor politice. Este așadar un echilibru extrem de complicat de care trebuie ținut cont. Este însă la fel de clar că ce s-a întîmplat în vara lui 2012 în România nu a fost cu siguranță un semnal bun transmis pentru Guvernul de la București și pentru angajamentul democratic al acestuia.

V-ați gîndit că Mecanismul de Cooperare și Verificare se va dovedi cel mai eficient instrument de presiune pentru România și că încă mai este nevoie de el, după șapte ani de la aderare?

Aș fi sperat să nu-l mai aveți. Și este dezamăgitor... MCV a fost, dacă vreți, partea a doua a mecanismului de salvagardare inițial gîndit pentru a preveni fenomene de derapaj, a fost o chestiune mai largă, care a mers mai departe de domeniul justiției și al administrației publice. A fost o modalitate prin care am dorit ca reformele administrației și justiției să fie păstrate.

Analiști și diplomați străini, în special din statele membre vechi ale UE, încă întrebă cîtă vreme va mai trebui să existe mecanism de presiune (tehnic sau politic), astfel încît lucrurile să evolueze sau să nu derapeze la București. Și acesta este un răspuns greu de dat... Cum ați răspunde dumneavoastră?

Depinde de cît de puternică este societatea civilă, dar societatea civilă într-un sens mult mai larg, și, prin urmare, de cît de eficientă este presiunea internă. Credeți că aveți o coaliție de interese suficient de puternică printre reprezentanții clasei de mijloc ai societății, printre organizațiile neguvernamentale, inclusiv printre reprezentanții partidelor politice, care să apere și să susțină foarte puternic statul de drept? Întotdeauna am susținut că un aspect-cheie pentru a avea un stat de drept puternic este o clasă de mijloc puternică. Dacă ești bogat, dar statul de drept nu funcționează, există riscul ca dreptatea să poată fi cumpărată. Clasa de mijloc este prima interesată în menținerea și funcționarea statului de drept. Așadar, România nu va mai avea nevoie de presiune externă ori presiune externă nu va mai determina nici o schimbare atunci cînd presiunea internă, de care este foarte mare nevoie, va fi suficient de puternică. Însă acest proces ia mult timp. În Europa de Vest, avem de-a face cu societăți care au sisteme și instituții relativ stabile din 1945, iar în unele cazuri există organizații care funcționează de 100 de ani sau chiar mai bine. Astfel că, nu e de mirare că, la numai 25 de ani de la căderea comunismului în România (nici atît încă) nu este coagulată această coaliție de interese care să susțină puternic statul de drept și care, din interiorul societății, să fie suficient de puternică astfel încît să prevină interese ascunse, care vor exista întotdeauna, fie că este vorba despre oameni de afaceri ori politicieni. Aveți în continuare un sistem politic în România mult prea personalizat, și se vede acest lucru din mișcarea continuă a membrilor politici de la un partid la altul.

Un bilanț doar ce nu ai făcut. Care sînt cele mai bune lucruri pe care România le-a făcut ca membru al UE?

Cetățenii României au libertatea de a călători și de a munci oriunde, poate că stan-

dardul de viață nu este cu mult mai bun față de așteptările cetățenilor de dinainte de aderare, însă din multe puncte de vedere România este o țară mai bună față de cea de dinainte de 2007. România mai trebuie să lucreze însă pentru a crea o tradiție în exercitarea influenței sale la nivel european și să exerseze continuu această influență. Așadar, România este un loc mai bun și va continua să fie un loc mai bun. Aveți instituții eficiente și independente, cum ar fi Banca Națională, una din cele mai solide și stabile. Alte instituții funcționează de asemenea fără influență politică, într-un fel care era de neconceput dacă ne întoarcem la anii '90. Mai este însă un drum lung pînă ca administrația publică și structurile administrative să funcționeze la nivelul la care cetățenii României ar merita, însă calitatea de membru a UE e un factor pentru menținerea acestor instituții independente, ceea ce este parte a statului de drept.

Jonathan Scheele a lucrat în cadrul Comisiei Europene din 1974 pînă în 2012. Din 2001 pînă în 2006, a fost șeful delegației Uniunii Europene în România. A avut un rol important de-a lungul negocierilor de aderare cu UE, fiind foarte prezent în spațiul public și mediatic românesc și o figură foarte populară în România – a ales să fie un diplomat activ și implicat, folosind bine poziția sa oficială și influența funcției. Ulterior, între 2007 și 2010, a fost director pentru politica de transport în cadrul Comisiei Europene. Ultima sa poziție ca funcționar european, înainte de a se pensiona, a fost cea de șef al Reprezentanței Comisiei Europene în Marea Britanie. În prezent, este cercetător asociat la South East European Studies Oxford (SE-ESOX).

a consemnat Bianca TOMA

Ce-am avut și... ce-am putea avea

Dezvoltare economică. La conferința organizată de Reprezentanța Comisiei Europene în România – „După 10 ani...” – Dragoș Pîslaru (Grupul de Economie Aplicată) a făcut o sinteză a cîștigurilor care au dus la dezvoltarea României după aderarea la Uniunea Europeană: creșterea PIB, a salariului minim pe economie, a evoluției exporturilor, a mediului privat în economie, creșterea consumului – în mare parte și datorită accesului la servicii. „Toți acești indicatori compun o imagine a unei opțiuni, în care datele arată că există dezvoltare, progres, chiar dacă există o permanență dezbaterii că nu beneficiem de ele pe cît am putea să o facem” – a explicat Pîslaru.

Macroeconomică. Criza financiară din zona euro a arătat defectele de funcționare și de raportare a statelor UE care au aderat la moneda unică. A fost un moment decisiv în care regulile, raportările, limitele deficitelor și ale datoriei publice au fost renegociate. O serie de instrumente de coordonare, verificare și control au fost impuse statelor membre, pentru disciplină fiscală. Cu toate că nu este parte a zonei euro, România participă activ la mecanismele economice de coordonare ale Uniunii Europene și este parte a procesului de negociere a Uniunii bancare, în special din cauza expunerii băn-

cilor din țară la turbulențele din zona euro. România a ieșit din procedura de deficit excesiv, este bine poziționată pentru îndeplinirea obiectivelor bugetare asumate. „Totuși, România trebuie să se concentreze pe combaterea șomajului. Atractivitatea pieței române pentru investiții străine a crescut în ultimul timp și se poate observa o prezență dinamică a investițiilor în România” – a explicat George Ciambă, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe.

Obiectivele politice ale României ca membru al Uniunii Europene. Ce a făcut România cu cele 14 voturi ale sale, în Consiliul UE? „România este o promotoare activă a politicilor europene de vecinătate, avînd un interes comun ca la toate frontierele să aibă țări stabile economic, cu același sistem de valori” – a explicat George Ciambă. El a indicat și obiective naționale prioritare: dezvoltarea de proiecte regionale cu valoare adăugată din perspectivă europeană, consolidarea profilului european, obținerea unei convergențe economice. Cît despre ce va face cu cele 14 voturi pe care le are în cadrul Consiliului, cel mai important test pentru puterea de negociere a Bucureștiului se va da în 2019, cînd România va deține președinția rotativă a UE, an în care obiectivul formulat de acum este obținerea unui nou buget european: 2020 – 2027.

Bugetul UE – spulberarea unui mit. România este un beneficiar net al bugetului Uniunii Europene, atît în perioada 2007 – 2013, cît și în următorul exercițiu

financiar multianual, 2014 – 2020. De la aderare, România a contribuit la bugetul Uniunii Europene cu 9 miliarde de euro. Cît a primit de la bugetul comun? Nu e ușor de calculat, dat fiind că perioada de absorbție nu s-a încheiat. Unele voci spun că România contribuie mai mult la bugetul UE decît primește, dată fiind rata scăzută de absorbție. Aceasta este un mit. Chiar și cu rata mică de absorbție, în România au intrat efectiv mai mulți bani europeni decît contribuția națională la bugetul comun. Cea mai simplă estimare a fost făcută recent de Societatea Academică din România („Raport anual de analiză și prognoză 2014 – Cum facem din integrarea europeană un succes”) și poate fi rezumată astfel: România a contribuit cu 9 miliarde la bugetul UE 2014 – 2020 și, în schimb, a avut alocate 32,9 miliarde pe toate instrumentele financiare (fonduri de coeziune, subvenții agricole, dezvoltare rurală, pregătirea pentru Schengen). Pînă în acest moment, au fost efectiv plătite 15 miliarde – deci jumătate din sumele alocate și oricum mult peste contribuția țării noastre la bugetul comun. Pentru a ajuta România să absoarbă banii, UE a fost de acord cu cererea României de a extinde cu trei ani perioada maximă în care proiectele pot fi finanțate. Ministerul Fondurilor Europene din România a fixat ca țintă absorbția a 80% din fondurile structurale, la încheierea celor trei ani suplimentari. (B.T.)

„Există un discurs în care «ei» sînt întotdeauna mai buni decît «noi»”

interview cu Angela FILOTE, șefa Reprezentanței Comisiei Europene în România

A fost șefa Departamentului de Comunicare al Delegației Comisiei Europene, în vremea lui Jonathan Scheele. Apoi a lucrat, vreme de cîțiva ani, în delegațiile UE din Turcia și Egipt, a fost la Bruxelles purtător de cuvînt al Comisarului pentru Extindere și, recent, Angela Filote a preluat conducerea Reprezentanței Comisiei din România.

Ați lucrat mult în zona de integrare, chiar înainte de aderarea României acum, uitîndu-ne înapoi, este cum v-o imaginați?

Cred că visele mele, atunci, nu mergeau atît de departe, în 2014, ci se opreau undeva la 1 ianuarie 2007. La fel ca și ceilalți cetățeni ai României, care vedeau aderarea ca pe un sfîrșit al aventurii, al poveștii integrării europene a României. Este adevărat însă că, după aceea, am văzut că povestea abia începe, era doar o închidere de capitol și o deschidere a altuia. Venită în țară după opt ani de absență, am găsit o Românie diferită, în sensul că, pe anumite planuri, s-au schimbat foarte multe, chiar neașteptat de multe; pe alte planuri, a rămas, mai mult sau mai puțin, situația pe care o lăsasem în urmă cu opt ani. În cîteva, s-au făcut pași înainte, la altele, pași înapoi. Cred că diferența au făcut-o oamenii – „omul sfințește locul.”

„Va trebui un act de onestitate în comunicarea Uniunii Europene.”

Au plecat foarte mulți la Bruxelles. Este aceasta unul dintre pașii pe care i-am făcut, în urmă? Se plîng mereu oamenii din ministere, de pildă, că cei care au pregătit aderarea au plecat în masă la Bruxelles, în instituțiile europene. Este acesta un brain drain nedorit?

S-ar putea ca eu să fiu subiectivă, întrucît sînt unul dintre oamenii care au plecat din țară. Eu cred că e un pas înainte, pentru că este foarte important să avem români buni în instituțiile europene. Am să vă dau un singur exemplu. Ultima secretară pe care am avut-o cînd am lucrat la Bruxelles era o daneză. Noi avem un exercițiu anual de evaluare, în care fiecare șef stă cu fiecare angajat și îi dă un feedback. În acest exercițiu, această daneză, de vîrsta mamei mele, mi-a spus un lucru care m-a bucurat foarte mult, ca română. Ea mi-a spus: „De cînd ai venit tu aici, mi s-a schimbat părerea foarte mult despre români, în bine”, pentru că, înainte de a ajunge eu în unitatea respectivă din Comisia Europeană, nu avuseseră nici un român, deși era o unitate mare, de 40 de oameni. Impresia pe care o fac românii, peste tot, în Comisie cel puțin, este excelentă. Oameni serioși, profesioniști, muncitori, pe care te poți baza. Iar înainte, impresia pe care o aveau colegii despre români, inclusiv din Comisie, era cea proiectată de media – nu era o imagine bună. Atunci eu am întrebato: „Bun, din cele două imagini, totuși care prevalează?” Ea mi-a răspuns: „Bineînțeles că ultima, intrucît a fost experiența mea directă și am văzut cum sînt românii, de fapt.” De asta eu percep acest lucru ca un pas înainte, pentru că fiecare român care își face treaba bine în instituțiile europene, devine un ambasador al României în Uniunea Europeană.

Ce a reușit să pună România pe agenda comună? Ați simțit că am avut un impact, că au adus ceva reprezentanții României pe această zonă?

Mă fereș, din actuala poziție, să vorbesc despre ce au făcut reprezentanții României, pentru că eu, totuși, reprezint Comisia. Ce pot spune este că sînt unele teme prioritare pentru România, precum, de exemplu, și tema extinderii UE, și că România își joacă rolul destul de bine, în instituții pe aceste teme, pentru a le pune pe agendă. Așa cum alte state își pun propriile teme pe agendă. În cazul României, cu siguranță Parteneriatul Estic și, în special, perspectiva europeană a Moldovei reprezintă o prioritate, cooperarea

la Marea Neagră – o altă prioritate, apoi cooperarea energetică. Sînt domenii în care România este destul de activă și i se cunosc pozițiile. Și în Parlamentul European există români care au pus pe agenda europeană subiecte extrem de importante, și pentru România, și pentru Europa. Un alt subiect în care România este prezentă privește situația integrării minorității romilor în Uniunea Europeană. De altfel, aici a fost o dezamăgire a mea, cînd am venit după opt ani, impresia mea este că s-au făcut pași înapoi în această problemă, am încercat să află de ce. Primele semnale ar fi că acești pași înapoi au fost legați de criză, de tăierile bugetare, și știm că, în momentul în care trebuie să tai, minoritățile au deja o poziție vulnerabilă.

Urma să vă întreb care au fost pașii înapoi. Numărăm aici minoritatea romă în sine, sau cadrul instituțional pentru minoritatea romă?

Eu aș spune situația minorității romilor și capacitatea acestei minorități de a influența politica publică la nivel local și central. Aici constat eu regres.

În ce alte domenii au fost făcuți pași înapoi?

O altă surpriză neplăcută a fost stagnarea pe anumite teme care continuă să fie probleme nerezolvate ale României, precum reforma administrației publice. Iar pentru Comisia Europeană este extrem de important să ai o administrație publică stabilă, profesionistă, pentru că o mare parte din povara acțiunii ca stat membru cade pe umerii administrației publice, toată partea de aplicare a legislației care se decide în Uniune. Iarăși un leitmotiv care exista înainte de aderare și pe care l-am regăsit este: implementare, implementare, implementare. Există o absorbție a legislației europene destul de bună în România, dar nu întotdeauna legea se și aplică. Trebuie să ne asigurăm că nu există lege numai pe hîrtie, ci ea produce efecte concrete în viața de zi cu zi.

Care este viziunea pentru viitor privind prezența Comisiei în România? A fost foarte emblematică înainte de aderare, iar acum sîntem în perioada în care se amestecă rolul din trecut cu prezența într-un stat membru nou și cu probleme. Ce vă propuneți ca instituție?

Mandatul nostru postaderare este unul aproape pur de comunicare și de reprezentare. Reprezentăm Comisia Europeană aici și, în același timp, nu mai sîntem singura punte de comunicare cu Comisia Europeană. România fiind stat membru, are legăturile directe cu colegii de la Bruxelles. Pentru noi, este foarte important să înțelegem ce se întîmplă în România, care sînt preocupările, care sînt prioritățile, și să ne asigurăm că și colegii de la Bruxelles le înțeleg. Sigur că există o linie oficială de comunicare între statul membru și instituțiile de la Bruxelles, dar este important să obții din mai multe surse informații, ca să ai o imagine cît mai completă. A doua parte a mandatului este de consiliere, în special față de colegii de la Bruxelles. Aproape pentru fiecare inițiativă legislativă de politici europene care se ia la Bruxelles, ni se cere, înainte de a se lansa această inițiativă birourilor Comisiei Europene din fiecare stat membru, să le spunem: este sau nu un subiect de dezbatere în țara respectivă, și dacă da, care sînt opiniile exprimate public. Trebuie să luăm temperatură

ra înainte de a se porni mașinăria de produs legislație și apoi în momentele-cheie. În același timp, avem un rol de consiliere și vizavi de partenerii noștri din România. Sînt foarte mulți parteneri activi, organizații neguvernamentale, instituții publice, care vor să își asume cît mai mult rolul de actori în societatea europeană. Și atunci ne întrebăm, din cînd în cînd: Cum să facem asta mai bine? Care sînt cele mai bune canale de comunicare? Și facem și acest lucru. Și în al treilea rînd, partea care poate reprezintă cel mai mult mandatul nostru este cea de comunicare, unde prioritățile de comunicare se stabilesc la Bruxelles, pentru întreaga Uniune, și sînt completate apoi cu priorități locale, în fiecare stat membru.

România nu are o forță politică puternică explicit eurosceptică, spre deosebire de multe alte state membre. Credeți că se va menține această situație?

Cred că da, din mai multe motive: oricît de critici am fi, orice persoană de bună credință, cînd trage linia, chiar după acești șapte ani în care nu s-a mers poate tot timpul înconștient în aceeași direcție, vede că bilanțul este mai degrabă pozitiv. Sigur, totul este perfectibil. Pe de altă parte, într-o mare măsură, sprijinul pentru o guvernare europeană poate veni și dintr-o dezamăgire față de guvernarea națională. Există acest trend pe care îl vedem în toată Europa și în lume: votul negativ. Oamenii sînt din ce în ce mai nesatisfăcuți de serviciile politice pe care le primesc de la clasa politică. Și atunci își pun speranțele în alți actori importanți, și Uniunea Europeană, desigur, este un actor important.

Marin Lessenski este un expert bulgar, invitat la conferința organizată de dumneavoastră, la zece ani de la extinderea din 2004. El spune că, în medie, bulgarii au mai mare încredere în instituțiile europene decît ceilalți europeni, în schimb, se simt mai puțin europeni. Credeți că sîntem în aceeași situație?

Cred că sentimentul mai slab de apartenență europeană se leagă mai degrabă de campania media antimigranți din unele state membre, unde românii și bulgarii au fost pe nedrept vizați. Pe de altă parte, contează și ce au gîndit cei care au răspuns la această întrebare, dacă ei s-au referit la ei ca persoană sau ca nație. De exemplu, românii nu se simt europeni, dacă se uită la vecin, care nu se comportă european, chiar dacă cel care răspunde se consideră o minoritate proeuropeană, într-o majoritate care nu se comportă european. Există însă un discurs în România despre „noi” (românii) și „ei” (europenii), în care „ei” sînt întotdeauna mai buni decît „noi” – de unde apare un complex de inferioritate. Și mă întorc la provocările Reprezentanței: va trebui un act de onestitate în comunicarea Uniunii Europene ca un loc nu perfect, ci imperfect, perfectibil.”

ANGELA FILOTE

„Va trebui un act de onestitate în comunicarea Uniunii Europene ca un loc nu perfect, ci imperfect, perfectibil.”

a consemnat Cristian GHINEA

Alin Cristian MITUȚĂ

„Frustrarea de a fi pe hîrtie a șaptea putere în UE, dar, în realitate...”

de ce este nevoie de Eurosfat

Prin 2010, în grupul nostru de tineri profesioniști, pasionați de Uniunea Europeană, aveam o dilemă constantă legată de România în UE: ne întrebam cum este posibil ca subiectele legate de politicile europene să fie atât de inexact prezentate sau, pur și simplu, cu totul absente din mass-media românească, fie ea presă scrisă, online, televiziunii sau radio. De ce chiar și media de calitate era mai interesată să prezinte, spre exemplu, ultimele gafe ale unor europarlamentari cu totul marginali, decît să vorbească despre lucrurile cu adevărat importante care aveau loc la Bruxelles și cu care se întîmpla ca noi să avem un contact cît se poate de direct? Nu era vorba doar de niște preocupări intelectuale care îi afectau doar pe pasionații din nișa afacerilor europene, ci de lucruri concrete și foarte importante: regulamente și directive care constituie aproximativ 70% din legislația aplicabilă în România, alocare de fonduri, negocieri pe subiecte complexe, care afectează nu doar statul, ci viața de zi cu zi a românilor, în mod direct. După ce ne aruncasem în proiectul de integrare europeană cu un record de aproape 90 de procente cotă de aprobare față de UE, 1 ianuarie 2007 ne găsea încrămeniți în proiect: „și acum ce-o să facem?”

Răspunsul la dilemă nu putea fi redus doar la a-i învinovăți pe jurnaliști pentru că sînt interesați mai mult de poveștile care vînd sau la a reitera eterna poveste cu departarea „birocrației bruxelleze” de viața de zi cu zi a simplilor cetățeni. Firește că există o doză de adevăr în cele două argumente, însă acestea sînt doar vîrfurile aisbergului. Realitatea este că aderarea la Uniunea Europeană fusese partea ușoară. Învățarea UE era mult mai grea, iar lipsa ei ar fi fost cu siguranță periculoasă, ducînd invariabil către dezamăgire, resemnare și necompatibilitate. Or, la Bruxelles, să fii combativ, să fii original, să vii cu idei inovatoare este fundamental, altfel riscînd să stai degeaba la masa celor 28 și apoi să te plîngi că ești țară de mîna a doua. Probabil că scenariul pare familiar multora.

Ideea creării organizației Europuls și, mai tîrziu, a forumului Eurosfat a venit pe acest fond în care integrarea în Uniunea Europeană stagnea, în care interesul față de politicile europene era apropiat de zero și în care cetățenii se dezangajau, din ce în ce mai mult, față de Europa, în condițiile în care nu doar că nu curgea lapte și miere, așa cum se aștepta, dar o criză economică tocmai începea. Riscurile dezumflării bulei euroentuziasmului erau extrem de mari și puteau duce nu doar la euroscepticism, ci, și mai grav, la respingerea modelului occidental, adevărata miză la nivelul societății românești.

Ideea Europuls era simplă: vom aduce aportul nostru la a nu mai fi „noi și Europa”, ci „noi în Europa”, prin crearea unei platforme de expertiză care să funcționeze ca un liant între Bruxelles și România și care să contribuie la o mai bună înțelegere a Uniunii Europene.

Organizația a manageriat evenimentul numit Eurosfat, încadrat tocmai în acest proiect, pe termen lung, de înțelegere și de apropiere între români și Europa. Mai concret, ideea la baza Eurosfat a fost și este aceea de a avea un forum anual bine stabilit, în care toți cei care trăiesc și fac să trăiască cetățenia europeană participă activ la dezbateri, contribuind astfel la diseminarea nu doar a ceea ce numim, în termeni generici, „spirit european” – de fapt, setul de valori pe care este clădită lumea liberă occidentală –, ci și a înțelegerii practice a politicilor europene.

Prima ediție a forumului Eurosfat a avut

„Deși Uniunea Europeană a fost creată de elite, ea nu poate fi un proiect durabil decît cu implicarea rațională și emoțională a cetățenilor.”

loc pe 15 martie 2013 și putem spune că am fost surprinși de interesul pe care l-a suscitator, oameni de afaceri și studenți au participat, atunci, la cele zece dezbateri care au avut loc pe durata unei zile întregi, în cadrul cărora s-au abordat subiecte esențiale, de actualitate pentru România și pentru Uniune, precum criza economică, aderarea la zona euro, agricultura, politicile energetice, protecția datelor personale.

Convingerea noastră este că, deși Uniunea Europeană a fost creată de elite, ea nu poate fi un proiect durabil decît cu implicarea rațională și emoțională a cetățenilor. Tocmai de aceea, abordarea noastră a favorizat un tip de dezbateri participativă, în care cetățenii să fie cît mai mult ascultați și implicați în cadrul discuțiilor, astfel încît să poată avea un aport cît mai consistent la derularea dialogului. Deși exercițiul dezbaterii are o valoare în sine, potențarea lui vine din aplicarea sa în pozițiile și politicile promovate de reprezentanții români în instituțiile europene. De aceea, după Eurosfat a urmat un exercițiu de sintetizare a principalelor concluzii din cadrul dezbaterilor, care au fost puse împreună într-un raport și prezentate eurodeputaților români și reprezentanților guvernamentali de la Bruxelles și București, în cadrul unei conferințe organizate la Parlamentul European.

cratizarea instituțiilor reprezintă marea parie strategică al Uniunii Europene, din ultimii ani. Cum fiecare mare familie politică europeană și-a desemnat candidatul pentru șefia Comisiei, cetățenii nu vor vota doar pentru lista închisă a partidelor naționale, ci, indirect, și pentru candidatul acestora la șefia Executivului european, ceea ce reprezintă un pas istoric pentru Uniunea Europeană, în direcția democrației reprezentative.

Eurosfat 2014 a încercat să răspundă acestor provocări și de aceea a adus față în față candidații din toate partidele naționale, pentru a dezbate împreună cu cetățenii și societatea civilă despre teme europene de interes pentru România – precum agricultura, economia, aderarea la Schengen, protejarea democrației și a statului de drept sau mobilitatea românilor pe piața europeană a muncii. În plus, am încercat să mergem și mai departe și să dăm forumului o anvergură europeană, prin organizarea unei dezbateri între liderii principalelor partide politice europene, printre care s-a aflat și Guy Verhofstadt, candidatul desemnat al liberalilor europeni la președinția Comisiei Europene și unul dintre cei mai importanți lideri politici europeni ai ultimilor ani.

Cetățenia europeană și sentimentul apartenenței la familia europeană se formează în timp, iar condiția *sine qua non* pentru a avea succes în acest demers este de a pro-

Riscurile dezumflării bulei euroentuziasmului.

Valoarea Eurosfat vine și din mesajul pe care simpla sa existență îl transmite către public. Acela că există un loc unde oricine poate veni în fiecare an să își spună opiniile despre România europeană, să-și exprime frustrările, să explice problemele pe care le întîlnește, cît și să dezbate soluții. Probabil că nimic nu poate legitima mai mult o construcție politică decît încrederea pe care un cetățean i-o acordă, iar acest lucru devine posibil cînd vocea sa este ascultată și opiniile sale sînt luate în considerare. Noi vrem să credem că sîntem unii dintre cei care facilitează acest proces de formare a unui spațiu public european, a unui sfat european care să construiască treptat încrederea într-o nouă Europă a cetățenilor. Însă pentru aceasta este nevoie de consistență și de continuitate, ceea ce duce la nevoia de a dezvolta Eurosfatul și de a-i imprima o existență perenă.

Ediția a doua Eurosfat, care a avut loc pe 7 aprilie 2014 și la care Centrul Român de Politici Europene s-a raliat în calitate de coorganizator, a fost centrată, în mod natural, pe alegerile europene din 25 mai. Spunem „în mod natural”, din mai multe motive. Primul este acela că alegerile reprezintă unul din rarele momente în care cetățenii au pîrghia influențării directe a cursului Uniunii Europene. Din păcate însă, prea puțini aleg să facă uz de acest drept, din cauza faptului că nu îi înțeleg miza. Al doilea motiv este că, încă din 1979, data primelor alegeri directe pentru Parlamentul European, agenda de campanie a candidaților avea prea puțin a face cu Uniunea Europeană și prea mult – cu treburi interne ale fiecărui stat membru, prea puțin relevante pentru ce urma să se întîmple la nivelul instituțiilor europene. În sfîrșit, al treilea motiv este și cel mai inovator și ține de posibilitatea acordată cetățenilor europeni de a decide compoziția Comisiei Europene prin alegerea pe care o vor face pentru Parlamentul European. De altfel, această apropiere de cetățeni și demo-

cratizarea instituțiilor reprezintă marea parie strategică al Uniunii Europene, din ultimii ani. Cum fiecare mare familie politică europeană și-a desemnat candidatul pentru șefia Comisiei, cetățenii nu vor vota doar pentru lista închisă a partidelor naționale, ci, indirect, și pentru candidatul acestora la șefia Executivului european, ceea ce reprezintă un pas istoric pentru Uniunea Europeană, în direcția democrației reprezentative.

cratizarea instituțiilor reprezintă marea parie strategică al Uniunii Europene, din ultimii ani. Cum fiecare mare familie politică europeană și-a desemnat candidatul pentru șefia Comisiei, cetățenii nu vor vota doar pentru lista închisă a partidelor naționale, ci, indirect, și pentru candidatul acestora la șefia Executivului european, ceea ce reprezintă un pas istoric pentru Uniunea Europeană, în direcția democrației reprezentative.

Eurosfat 2014 a încercat să răspundă acestor provocări și de aceea a adus față în față candidații din toate partidele naționale, pentru a dezbate împreună cu cetățenii și societatea civilă despre teme europene de interes pentru România – precum agricultura, economia, aderarea la Schengen, protejarea democrației și a statului de drept sau mobilitatea românilor pe piața europeană a muncii. În plus, am încercat să mergem și mai departe și să dăm forumului o anvergură europeană, prin organizarea unei dezbateri între liderii principalelor partide politice europene, printre care s-a aflat și Guy Verhofstadt, candidatul desemnat al liberalilor europeni la președinția Comisiei Europene și unul dintre cei mai importanți lideri politici europeni ai ultimilor ani.

Cetățenia europeană și sentimentul apartenenței la familia europeană se formează în timp, iar condiția *sine qua non* pentru a avea succes în acest demers este de a pro-

Pariul pe care îl avem este unul care necesită dedicare, răbdare și multă muncă, dar România europeană, pe care o întrevădem la orizont, ne motivează să continuăm eforturile, astfel că sperăm că Eurosfat să devină, cu fiecare an, un forum de discuții recunoscut, unde românii să își poată exprima opiniile, frustrările și soluțiile față de Uniune și să participe astfel la construcția Europei de mîine.

Alin Cristian Mituță este directorul Europuls. A studiat afacerile europene la Sciences Po – Institutul de Studii Politice din Paris și a lucrat la Consiliul UE și la Parlamentul European.

Bianca TOMA

Candidații față cu statul de drept

Cînd vrei să faci bilanțul ultimilor șapte ani și să pui pe hîrtie ce-a făcut UE în România sau cum s-a schimbat România de cînd a intrat în UE, găsești o listă lungă de teme, mize, legi, reforme, politici. Sînt importante fiecare în parte, însă două mari teme au dominat ultimul deceniu al celei mai tinere democrații europene – cum mai încercăm să scuzăm România în discuțiile cu criticile Occidentului: banii de la UE și dreptatea! Cum să cîntărești care din cele două e mai importantă? Economia, nivelul de trai, satul românesc și agricultura depind de banii UE. Da, dar fără instituții care să funcționeze corect, independent și eficient, banii UE sînt folosiți electoral, prost și/sau fraudulos.

Justiția, independența plus reformarea ei, ca și lupta împotriva corupției rămîn, așadar, cele mai grele probleme încă de rezolvat pentru România. Și mai e ceva. În curînd, banii de la UE vor veni doar dacă valorile fundamentale ale clubului în care am intrat vor fi respectate. Vremea celor care gîndesc în cheia „Vrem de la UE doar bani de autostrăzi, mai lăsați-ne cu statul de drept” se va termina.

România intră, așadar, în 2007, în Uniunea Europeană, cu rezerve pe capitolul justiție și anticorupție și este acceptată cu condiția vestitului instrument – Mecanismul de Cooperare și Verificare (MCV). A fost asumat, a fost meritat, a fost eficient și a ajutat România. Și da, evenimentele din vara lui 2012 au demonstrat că încă mai este nevoie de el. Într-o prezentare făcută la evenimentul organizat de Reprezentanța Comisiei Europene în România, la mijlocul lunii aprilie – „După zece ani...”, Laura Ștefan, expert anticorupție, a făcut o sinteză a ceea ce a schimbat UE în România, cu instrumentele ei pe justiție și stat de drept. „În ceea ce privește reforma justiției și lupta împotriva corupției, se poate vedea că s-au întîmplat lucruri mărețe și că există diferențe majore față de perioada anterioară aderării la Uniunea Europeană”, a spus Ștefan.

O altă concluzie importantă: sînt puține state membre UE care să-și pună încrederea în instituțiile anticorupție așa cum o face România. De altfel, un apropiat – așadar, și cu o meserie tehnică – îmi spune, zilele trecute, după ce m-a bombardat toată dimineața cu link-uri despre un caz de corupție pe care îl urmărea în presă: „Auzi, fată, dacă DNA ăsta și-ar face partid, io l-aș vota!” Și nu e vorba doar de încredere. E vorba de construcția unor instituții eficiente, precum DNA și ANI, care au făcut din anticorupție o performanță.

„Auzi, fată, dacă DNA ăsta și-ar face partid, io l-aș vota!”

Și a mai făcut ceva UE, cu legile și MCV-ul ei. Șefi de instituții, baroni locali sau naționali, miniștri și adjuncții lor dau socoteală și trebuie să explice (uneori, în anchete penale) despre folosirea banului public. „În această perioadă, ne aflăm în situația de a inventa un mod de a funcționa normal, în interiorul unui stat de drept. Este important să reușim să coagulăm, în interiorul țării, o rezistență la schimbarea neadecvată și la anularea progreselor făcute pînă acum, progrese care sînt extraordinare în cei zece ani de la aderarea la Uniunea Europeană” – a mai spus Laura Ștefan.

Cît mai aveți nevoie de presiune externă?

Rezistența din interiorul țării – cheia soluției problemei. Din zberurile și isteriile te-

levizate, e greu să înțelegi unde și mai ales cum trebuie căutate soluțiile pentru România 2020. Membrii clubului în care România a intrat – statele membre vechi ale UE – se și ne întrebă: Pînă cînd credeți că veți mai avea nevoie de presiunea externă a UE și a Bruxelles-ului? Această întrebare, pusă recent de un diplomat străin, găsește cu greu răspuns la București. „Dacă nu era Bruxelles-ul furau ăștia ca în codru”, „Doar Bruxelles-ul îi mai oprește” – sînt doar cîteva din remarcile, adevărate de altfel, ale pesimiștilor din spațiul public. Am găsit însă un foarte bun răspuns la întrebare, adresînd-o unui alt diplomat străin – România nu va mai avea nevoie de presiune externă atunci cînd presiunea internă a societății civile, asumată și acceptată de toate partidele politice, va fi suficient de puternică și eficientă.

Păi, nu urlăm destul? Sînt televiziunile (etichetate „băsite”), sînt ziarile (tot „băsite”) unde jurnaliști cu experiență au făcut o a doua profesie din a comenta, a discuta, a apăra justiția, pe procurorii și pe judecătorii ambițioși, independenți, eficienți. Mai sînt și ONG-uri (etichetate „macoveiste” și/sau „băsite”), care scriu, analizează, vociferază. Nu o fi destul? Nu. Societatea civilă și politicul trebuie să asume împreună această misiune.

Statul de drept, variante electorale

O altă discuție, de dată recentă, cu politicieni, din care am să vă relatez cîteva pasaje, ne arată că statul de drept nu e în siguranță, și mai e nevoie de timp pînă ca presiunea internă să înlocuiască Bruxelles-ul.

7 aprilie 2014, Eurosfat – cel mai important forum de dezbateri pe teme europene, la București, Palatul Parlamentului. Una din cele mai actuale teme în UE – „Protejarea democrației și a statului de drept: ce instrumente la nivel european?” – este adusă în discuție și incurajată deopotrivă de fundațiile germane „Friedrich Ebert” (de stînga) și „Konrad Adenauer” (de dreapta). Invitați pe scenă: candidații pentru Parlamentul European, din toate partidele cu șanse, și candidații experimentați, de la stînga pînă la dreapta politicii românești. Întrebările moderatorilor: directe, concentrate, fără simpatie politică.

Prima încercare: România are MCV de cinci ani, cum văd partidele dvs. acest instrument?

Cătălin Ivan (candidat PSD): „Este un deziderat să scăpăm de această vulnerabili-

tate. Este, evident, un instrument util. Justiția din România are nevoie de un astfel de mecanism, însă el a fost mai curînd un instrument de verificare și mai puțin de cooperare.” Așa și faptul că nu e corect că îl avem doar noi, că de ce nu e în toate statele membre, iar ca să nu fie discriminare dacă tot se încapăținează UE să-l păstreze, atunci să-l pună la toate statele membre.

Monica Macovei (candidat PDL): „MCV a susținut și a păstrat instituții în România. Dacă nu exista MCV, astăzi nu mai aveam nici DNA, nici ANI, nici anchete cu politicieni. Nu e nici o discriminare. Cînd au intrat în UE, atît Bulgaria, cît și România și-au asumat acest lucru.” Macovei le răspunde și celor care vor „să scăpăm de MCV”: „E simplu. Scăpăm numai atunci cînd tot ce scrie acolo e ireversibil.”

Norica Nicolai (candidat PNL): „MCV-ul ne-a creat o vulnerabilitate de or-

„Statul de drept înseamnă lege egală pentru toți (bogați și săraci), înseamnă să nu schimbi legea cînd nu-ți convine, înseamnă lege egală pentru cetățeni și politicieni.”

MONICA MACOVEI

„MCV-ul ne-a creat o vulnerabilitate de ordin politic: aderarea la Schengen.”

NORICA NICOLAI

„Partidele politice și autoritățile guvernamentale să respecte independența sistemului judiciar; asumarea angajamentului de a impune sancțiuni disciplinare tuturor membrilor de guvern sau de partid care subminează credibilitatea judecătorilor.”

„Lista lui Barroso”, 12 iulie 2012

din politic: aderarea la Schengen. Trebuie să existe standarde comune pentru administrarea justiției.” Pledează pentru încetarea acestui mecanism.

Cristian Preda (candidat PMP): „I-am mai auzit pe alții spunînd că este un mecanism discreționar. Nu e adevărat. Este un instrument necesar și a fost util. MCV trebuie înțeles în termeni de angajament, și nu de autoritate. Preda explică și faptul că, recent, acest mecanism a fost îmbogățit (Comisia Europeană a adoptat, în martie anul acesta, un cadru nou pentru abordarea amenințărilor sistematice la adresa statului de drept, în oricare dintre cele 28 de state membre ale UE – n.n.). „MCV ar trebui să fie și mai riguros, și mai sever” – a mai spus Preda.

Concluzia: MCV – încotro? 2-2

Provocarea merge mai departe. Este suficient și eficient acest nou instrument al Bruxelles-ului ca răspuns la amenințările privind statul de drept? Candidații din partidele aflate la putere au reproșuri de făcut acestui nou instrument al Comisiei Europene. „Intervențiile de la Bruxelles țin de culoarea politică. Nu cred că cei de acolo dețin adevărul absolut. Există un cadru transparent și obiectiv? Mecanismul prin care Comisia Europeană își culege informațiile nu este transparent” – apreciază Cătălin Ivan.

Monica Macovei spune că acest mecanism e necesar, există un cadru clar în care Comisia poate acționa. Iar apoi explică publicului ce înseamnă statul de drept. „Ce s-a întîmplat în vara lui 2012, de exemplu, a fost o lovitură dată statului de drept. Iar acestea au fost fapte, nu opinii. Statul de drept înseamnă lege egală pentru toți (bogați și săraci), înseamnă să nu schimbăm legea cînd nu-ți convine, înseamnă lege egală pentru cetățeni și politicieni.”

Bianca Toma este cercetătoare în cadrul Centrului Român de Politici Europene (www.crpe.ro).

Costurile opțiunii non-Occident

În vreme ce entuziasmul integrării în UE s-a cam spulberat din cauza crizei care a acoperit aproape toată perioada postaderare, politicienii populisti oferă publicului gură-cască un nou „model” social și economic: abandonarea tăcută a Occidentului și găsierea unor soluții „alternative”, precum relațiile mai strînse cu China sau Rusia, care să aducă investiții și să umple miraculos buzunarele unei populații sărăcite, în caz că Occidentul ne părăsește, exasperat. Că nu e un scenariu fantezist, o arată evoluțiile schițate de guvernul Orbán în Ungaria vecină. În realitate, avem aici de-a face cu o falsă dilemă: UE și SUA nu ne împiedică nici acum să atragem investiții din Rusia sau China, în aceleași condiții în care joacă pe piață și companiile europene sau americane. Opțiunea pe care o prezintă politicienii – „dacă nu ne vrea Occidentul, atunci ne vrea Orientul” și „n-avem nevoie să ne vindem țara UE sau SUA” – e doar o escamotare pentru public a consecințelor dezastruoase pe care le-ar avea încălcarea regulilor statului de drept, explozia corupției și eliminarea anticorpurilor din justiție, un risc real anul acesta din cauza marilor dosare de corupție ajunse la scadență. Regulile pe care le impun UE și SUA, ținând de continuarea luptei anticorupție, sînt în beneficiul nostru, nu al lor. Renunțarea la direcția occidentală cu tot ce presupune ea – adică nu în viziunea „menui” pe care o înțeleg unii: noi alegem doar ce vrem din UE, anume fondurile, și lăsăm în farfurie statul de drept – ar avea consecințe grave, atât economice, printr-un posibil boicot, cât și prin faptul că, din abandonarea anticorupției „impuse din afară”, principalii pierzători sîntem noi, „cei 99%”.

■ **Ce ne dorim noi, de fapt?** Un sondaj recent arată că aproape jumătate din români (45%) regretă comunismul. Un asemenea rezultat pare să sugereze că românii s-au săturat de o tranziție care nu se mai sfîrșește și ar dori mai curînd întoarcerea la un regim autoritar și o economie centralizată, pe care și le amintesc romanțat din tinerețe. De fapt, oamenii sînt parțial dezamăgiți că România nu avansează pe măsura așteptărilor de la începutul unei tranziții dureroase: am ajuns, cu chiu, cu vai, în UE de șapte ani, dar tot nu trăim ca în Germania. Cu toate acestea, este esențial să nu uităm de unde am pornit în 1989, realmente: de la binecuvîntările nesfîrșitului stat la coadă, ale frigului și ale tăierii de curent; și, că, de fapt, noi ne-am dori ca, în anii aceștia, să ardem etape de modernizare, prin care alte țări au trecut în cîteva decenii, un lucru dificil și ambițios, și care va mai dura mulți ani de acum încolo, dar care nu e imposibil.

Lăsînd la o parte percepția subiectivă a lui „înainte era mai bine”, realitatea e că, în ciuda unei tranziții dureroase în anii '90, standardul nostru de viață s-a îmbunătățit substanțial. De pildă, PIB-ul pe cap de locuitor s-a dublat între 1992 și 2008, iar numărul de autoturisme a crescut de 3,6 ori din 1990 pînă azi (după o analiză a Consiliului Concurenței). În București, ne apropiem de media europeană la ambii indicatori. Ar fi nedrept să spunem că nu o ducem mai bine decît înainte, cînd, în propriul apartament, cu greu se mai poate găsi vreun obiect dinainte de 1989 care să nu fi fost înlocuit între timp cu unul mai modern, mai puțin urît și mai funcțional. Bunurile noastre sînt cumpărate dintr-o piață liberă; înainte de '89, un televizor color cu 100 de canale sau o mobilă de culoarea dorită nu s-ar fi găsit, nici cu bani, nici cu pile, nici cu stat la coadă. Dar n-am fi ajuns la nivelul relativ de azi de bunăstare dacă n-am fi preluat modelul capitalist liberal al economiilor occidentale, care ne-a dat alege, economic și politic, a deschis o piață, a atras investiții. La fel, creșterea economică și atingerea unor standarde democratice (cum ar fi libertatea de exprimare sau pluralismul politic, chiar

astă distorsionare și abuzate cum sînt ele la noi) n-ar fi fost posibile dacă ne-am fi izolat și nici dacă ne-am fi îndreptat spre modele autoritare tip Rusia sau China. Că există o legătură directă între modelul capitalist și

calaje importante față de statele dezvoltate și cu probleme majore de funcționare atât a economiei, cât și a statului de drept. Mai mult, pentru cine a simțit-o pe pielea lui, în regiunea noastră, opțiunea Occident vs Rusia e deseori alegerea dintre libertate și șantaj, mai brutal sau mai cu fereală. Occidentul niciodată nu șantajează, nu forțează o țară să-și schimbe prioritățile, prin amenințări; Rusia însă amenință cu sancțiuni economice de fiecare dată cînd cineva din zona pe care o percepe ca fiind „sub influența sa” vrea să-și sporească legăturile cu Occidentul, fără permisiune prealabilă (a se vedea povestea Moldovei cu vinurile, a Lituaniei cu laptele, a Ucrainei și a altor țări din Estul Europei cu gazul). Cu Occidentul, opțiunea de a avea relații economice și politice e consensuală. Vrei să intri în rîndul țărilor dezvoltate și democratice și să faci afaceri cu ele, trebuie doar să îndeplinești niște principii, aceleași pentru toată lumea, și care nu se schimbă în timp (de pildă, respectarea drepturilor omului, minime standarde economice, reciprocitate în relațiile comerciale). Cînd am negociat să intrăm în UE, a fost că am vrut noi și a fost în beneficiul nostru să aderăm la un set de principii democratice și la economie și circulație liberă; nu ne-a strîns nimeni cu ușa, amenințîndu-ne că altminteri ne ține în frig. „Condiționalitățile” negociate cu UE înainte de aderare nu sînt în „beneficiul Uniunii” și în „detrimentul nostru”, ci, dimpotrivă, sînt angajamente de respectare a unor reguli elementare, democratice, de piață liberă, de stat de drept, din care, în primul rînd, publicul iese în cîștig. Tocmai din cauză că este consensuală, liberă, orientarea către Occident nu înseamnă exclusivitate: numai Rusia, în regiunea asta, gîndește în termeni de „cine nu este cu mine

Opțiunea Occident vs Rusia e deseori alegerea dintre libertate și șantaj, mai brutal sau mai cu fereală.

democratic occidental, pe de o parte, și dezvoltare economică, pe de altă parte, o putem observa uitîndu-ne la țările din jur. Între vecinii noștri, cu cît s-a mers mai repede spre Occident și valorile sale, și cu cît desprinderea de influența estică a fost mai rapidă, cu atît și evoluția economică și democratică a țării respective a fost mai spectaculoasă. Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, statele baltice, Slovenia, mai angajate pe drumul reformelor și pe tranziția rapidă spre economia de piață, nu au irosit primii șapte ani ai tranziției ca România, Bulgaria sau Albania și au intrat în UE cu trei ani mai devreme decît noi, rîmînd și azi cu un avans economic consistent față de noii intrați.

În acest timp, Ucraina, Moldova, Caucazul de Sud, Serbia, Albania etc. rîmîn cu de-

este împotriva mea”. În calitate de membru UE, nu forțează nimeni Guvernul României să nu încheie acorduri, înțelegeri, afaceri, și cu state ca Rusia și China, sau cu firme de acolo. Doar că aceste înțelegeri trebuie să fie complementare, nu alternative, și trebuie să respecte regulile la care ne-am angajat, adică, de pildă, fără distorsionarea concurenței care să dezavantajeze firmele europene în piața unică. Nu putem da ajutor de stat unei firme din China, și nici nu putem construi vreun monopol Gazprom în vreun colț din piața unică de energie. Este evident că am ieșit în cîștig din orientarea către Occident, și am fi ieșit și mai bine, dacă n-am fi șovăit, pînă spre sfîrșitul anilor '90, cu reforme la jumătate.

Azi, România este foarte integrată economic cu Occidentul și economia românească

■ Studiu de caz: dl X din Finlanda.

Dl X este reprezentantul unei firme finlandeze care analizează dacă să facă investiții în România, într-un domeniu în care există cerere și oportunități bune de afaceri. Observă piața locală de aproximativ șapte ani, imediat după aderarea României, fără a se hotărî să facă investiția. Motivul pentru care nu riscă este că reglementările i se par haotice: se schimbă mult prea des Codul Fiscal, legislația muncii, dar și reglementările din sectorul în care e interesat, iar corupția din sectorul public e incompatibilă cu modul în care concepe el lumea. În vara lui 2012, a urmărit cu stupeoare puciu parlamentar din România și, ca atare, în septembrie s-a hotărît să renunțe la România (și Ungaria) dintre piețele potențiale pentru afacerea sa, din motive legate de ne-

siguranța privind sistemul de justiție/democrație/risc de derapaj populist-naționalist din cele două țări.

■ Studiu de caz: mitul investițiilor chinezești.

Chiar presupunînd că toate proiectele anunțate pentru Europa Centrală și de Est de guvernul chinez s-ar putea realiza, nu ne putem permite abandonarea Occidentului în baza acestor promisiuni. De pildă, în energie, necesarul de investiții estimat este de 30-35 miliarde de euro pînă în 2020, din care chinezii au venit cu propuneri pentru proiecte de 5 miliarde. Statul nu are bani să facă restul. Așadar, ar trebui să ne bazăm tot pe investitori privați, care vor accepta să intre în piață doar dacă percep regulile jocului ca fiind corecte și nediscriminatorii. Dar aceștia nu vor veni să investească în proiecte de pro-

ducție de energie dacă altcineva beneficiază, odată cu proiectul „Tarnița”, de controversatul acces preferențial la informații confidențiale privind alte proiecte hidro. La fel, nu vor fi interesați să participe la construcția unei centrale dacă reactoarele 3 și 4 beneficiază de ajutor de stat nerelicat de Comisia Europeană, pentru a confirma că nu este excesiv și nu va distorsiona major piața. Desigur, ei ar avea încredere și mai mare dacă, între timp, ar fi anchetați și cei care au beneficiat pînă acum de relații preferențiale cu statul în sector, împreună cu partenerii politici ai acestora, deoarece pur și simplu nu pot concura de pe aceeași bază cu ei (contracte de „băieți deștepti”, scutiri de taxe, contracte avantajoase cu statul etc.).

pur și simplu nu ar putea funcționa dacă relațiile comerciale cu țările occidentale ar fi perturbate. Aproximativ 80% din relațiile comerciale internaționale (importuri și exporturi) sînt cu țări din

Occident (UE, SUA, alte țări europene non-membre, cu excepția Rusiei) și, în ciuda impresiei generalizate de „invasie de produse din China”, datele statistice oficiale arată că doar 13% din importuri (și 7% din exporturi) sînt cu Asia. Mai mult decît atît, e importantă și structura exporturilor: cel al României către UE este mai sofisticat industrial decît exporturile noastre în general. Asta, că tot se plînge publicul că exportăm prea multe minerale și materii prime neprelucrate, cu valoare adăugată mică; dacă așa o fi, nu cu UE ieșim în pierdere la acest capitol. Dacă în medie (conform Eurostat) aproximativ 50% din exporturile noastre totale sînt produse manufacturate, echipamente, utilaje, mașini de transport, în relația cu UE ponderea acestor bunuri variază între 70-74%. Cu alte cuvinte, cazul României infirmă spectaculos ideile naiv-spontane sau pe cele mai elaborate, bazate pe teoriile dependenței (tip hegemon/periferie) cum că integrarea comercială cu state sau regiuni avansate economic te „incuie” într-o structură defavorabilă de producție ieftină, adică în subdezvoltare. În realitate, s-a întîmplat exact opusul. Deschiderea granițelor Occidentului pentru libera circulația a forței de muncă a contribuit și ea enorm la creșterea nivelului

cu statul, devine în interesul lor să se întărească și reglementatorii, pentru reguli egale pentru toată lumea, și sectorul începe să funcționeze sustenabil, ca în cazul sectorului bancar după anul 2000. Nu în ultimul rînd, aderarea la UE ne-a adus și bani europeni pentru infrastructură, și recuperarea decalajelor, granturi UE sau imprumuturi avantajoase de la BERD și BEI – chiar dacă nu i-am cheltuit cum trebuie. Din cei 500 de kilometri de autostradă pe care, de bine, de rău, îi avem în sîrșit, peste 90% s-au (re)construit din acești bani, nu de la bugetul nostru, lucrîndu-se cît de cît după reguli europene. La fel, faptul că am respectat niște proceduri de bună guvernare fiscală și de minime reforme administrative, în acord cu donori internaționali (UE, FMI, Banca Mondială), a ținut banii băncilor în țară și a dat șansa Guvernului să se imprumute ieftin și pentru un deficit mai mic, evitîndu-se derapaje macroeconomice majore în timpul crizei; pe scurt, s-a evitat falimentul sistemic.

■ **Ce ni se cere?** Pe scurt, partenerii noștri occidentali cer lucruri care sînt, fără excepție, în primul rînd în beneficiul nostru: corupții să nu ne fure banii, nici pe ai noștri, nici pe ai donurilor occidentale; echilibrele macro să respecte aritmetica, adică să nu explodeze vreun deficit, inflație, șomaj mai înalt; piețele să funcționeze după reguli obiective, nediscriminatorii, transparente; iar statul să-și întărească instituțiile care asigură că regulile acestea se respectă și după ce nu mai stă Vestul cu nuiaua pe noi. Absolut toate aceste reguli sînt în beneficiul cetățeanului român, nu al „Vestului”; prin asta nu ne vindem țara unor interese obscure antinaționale.

Cazul României infirmă spectaculos ideile naiv-spontane sau pe cele mai elaborate, bazate pe teoriile dependenței.

de bunăstare și la deschiderea țării către valorile occidentale. Se estimează că există aproape 3 milioane de români care lucrează în Occident, păstrează legătura cu familia și trimit bani acasă: înainte de criză, în 2008, sumele din astfel de transferuri depășeau 5 miliarde de euro pe an, din care 70% numai din Spania și Italia (criza a înjumătățit sumele, dar ele reprezintă în continuare o sursă importantă de acoperire a deficitului de cont curent). Acești oameni aduc în țară nu doar bani, ci și idei și atitudini noi. În ceea ce privește investițiile străine directe, din solul de aproximativ 60 de miliarde de euro de la sîrșitul lui 2012, peste 98% (!) sînt investiții din țări occidentale. Nici Rusia, nici China nu se găsesc în primele 30 de țări de origine pentru investițiile străine în România, deși nu le-a oprit nimeni să investească pînă acum, dacă doreau. În loc de asta, plutonul e condus detașat de Olanda, care, culmea, se întîmplă să fie principalul adversar al intrării României în Schengen. Ceea ce spune multe: cu siguranță că, economic, Olanda (cu aproape un sfert din totalul investițiilor străine directe din România) ar avea tot interesul pentru propriile firme să intrăm odată în Schengen; dar îndeplinirea standardelor de stat de drept este o chestiune atît de importantă pentru clubul select al statelor membre, încît merită costurile non-integrării în Schengen, pe care le suportă propriile firme. La fel, Germania și Franța, alte două oponente ale integrării României în Schengen, sînt și ele în top 5 investitori străini.

Cu alte cuvinte, viziunea mercantilist-îngustă, conform căreia lumea occidentală se conduce doar după interese materiale meschine, se infirmă și în această privință. Companiile occidentale serioase (fie ele mari sau IMM-uri) vin însă nu doar cu bani, ci și cu o practică diferită de a face afaceri, cu reguli de guvernare corporativă, în calitate de *outsider*-i, de noi intranți în piață și mai puțin conectați, pot chiar strica regulile jocului pentru șmecherii locali, cărora le fac concurență și contribuie la curățarea mediului de afaceri autohton. Astfel, în anumite sectoare, de pildă, sectoarele avansate tehnologic sau sectorul financiar bancar, în structura acționariatului, majoritari sînt investitorii străini; dacă aceștia funcționează în condiții concurențiale, fără relații speciale

Sînt în interesul nostru și lovesc uneori dur în interesele personale sau de grup ale politicienilor. Ca urmare, aceștia vor să ne convingă, de fapt, că protejarea propriilor clienți și promovarea a tot felul de idei heterodoxe sînt acte de patriotism și demnitate națională.

■ **Adevăratele opțiuni nucleare.** Ca urmare, costurile luptei anti-corupție, chiar în spatele pretextului de a prefera Rusia și China, Occidentului, pot fi uriașe. Pe de o parte, România nu poate fi abandonată ușor, din cauza intereselor strategice americane și a riscului de contagiune în țări crezute pînă de curînd democratice, dar care se dovedesc vulnerabile (Ungaria, Bulgaria, Grecia). Există riscul ca derapajele politice majore – tendințe autoritariste și iresponsabilitate fiscală – să se extindă în toată regiunea. Chiar în condițiile în care Occidentul are și alte probleme decît România (Siria, Ucraina, alegeri europene, alunecarea Ungariei pe panta dictaturii, deteriorarea democrației în Bulgaria etc.), nu va trece cu vederea abaterile din România atît de ușor, tocmai din cauza instabilității din zonă, pentru care nimeni nu are nevoie de o problemă în plus. Există multe sancțiuni și instrumente pe care UE le-ar putea folosi, la o adică, deși ele nu sînt formalizate în documente, dincolo de greu-aplicabila „opțiune nucleară” a suspendării votului României din Consiliu, despre care puțină lume știe exact ce înseamnă și ce efecte are. Oricum, nici aceasta n-ar conta prea mult în campaniile electorale naționale și nici nu-i va intimidă pe politicienii hotărîți să scape de pușcărie cu orice preț. Există, însă, alte arme pe care le-ar putea folosi UE: de pildă, tăierea banilor europeni pe motiv de corupție, ca banul contribuabilului european să nu fie irosit, o palmă teribilă în an electoral, dar justificată inclusiv prin slaba calitate a Acordului de Parteneriat respins a treia oară de Comisie. Fondurile de la UE pentru 2014 – 2020 nu sînt mici: 22 miliarde de euro în fonduri structurale plus 17,5 miliarde de euro în Politica Agricolă Comună. Apoi, în cazul în care derapajele se agravează și Guvernul nu se ține de promisiuni privind reforma administrației, nu este exclus ca acordul FMI / UE / Banca Mondială să fie rupt, ceea ce ar afecta încrederea cam zdruncinată a investitorilor străini. Acordul, o garanție de două miliarde

euro de la FMI și două miliarde de la UE, contează mai mult pentru credibilitatea pe care o oferă în stabilitatea economică din România: de pildă, băncile străine nu-și retrag finanțarea succursalelor de aici, principalul sprijin al sistemului bancar, tocmai din cauza acestei încrederi. În cel mai rău caz, UE sau statele membre ar putea recurge chiar la închiderea granițelor și restricții pentru lucrătorii români afară, o chestiune cu adevărat devastatoare și care s-ar resimți public instantaneu: dacă Spania și Italia ar aplica o asemenea măsură drastică, am pierde imediat peste 3 miliarde de euro pe an, iar cei 3 milioane de români trimiși acasă, plus familiile lor, și-ar exprima din plin furia la vot (sau cine știe cum altfel). Asemenea sancțiuni ar lovi, din păcate, pe moment, foarte puternic în economia și societatea României, însă ar putea fi adevărată „opțiune nucleară” din mîneca Occidentului, capabilă să ne aducă pe linia de plutire dacă derapajele depășesc orice măsură. De la un asemenea dezastru nu ne-ar putea scăpa nici măcar cele 8,5 miliarde de euro promise (neangajant) de chinezi pentru următorii ani, care ar reprezenta abia 14% din totalul investițiilor occidentale sau transferurile de la lucrătorii din străinătate pe doi-trei ani. Pe de altă parte, vestea îmbucurătoare este și aceea că, în ultimii ani, în România s-au mai și consolidat niște instituții și au apărut *stakeholders* care, deși și-ar dori să se implice sau să iasă public cu critici la adresa Guvernului, nu mai au alternative. Este în principal situația mediului de afaceri, care începe să-și dea seama că negocierile individuale și spa-ga, caz cu caz, sînt periculoase și nerentabile într-un mediu politic instabil, în care alții sînt marii rechinii și joacă în altă ligă. Cu cit derapajele sînt mai grave, cu atît jucătorii cinstiți din mediul de afaceri vor fi mai afectați, pentru că ei produc, de fapt, ceea ce se fură: bani publici. Anul trecut, a fost pentru prima dată cînd mediul de afaceri s-a manifestat public și tranșant împotriva deciziilor politice care lovesc în instituțiile statului de drept. În decembrie, Camera de Comerț Româno-Americană a ieșit cu un protest împotriva mai multor acte normative ce încalcă principiile transparenței și consultării, inclusiv modificările la Codul Penal din „marțea neagră”. Pentru a controla abaterile de la buna guvernare cu eforturi externe și interne cît mai mici este esențial ca astfel de actori să sancționeze public derapajele, forțîndu-i pe politicieni să se comporte cît de cît responsabil și ajutînd și Occidentul să blocheze inițiativele distructive. Pe scurt, nu avem alternativă reală la opțiunea Vest și, oricît de greu și contraproductiv ar fi pentru o parte din clasa politică, trebuie să abandonăm extotismele și să ne punem pe treabă în cadrelor pe care le-am promis Europei.

■ **Sorin Ioniță și Otilia Nuțu sînt membri ai Expert Forum (www.expertforum.ro). Textul de mai sus este o formă ușor adaptată a unui capitol din raportul anual al Expert Forum, intitulat „Costurile desprinderii de Occident. O evaluare pe stat de drept și economie”. Întregul raport poate fi accesat la adresa: <http://expertforum.ro/raportul-anual-2014>.**

■ **Studiu de caz: dl Y din Germania.** Dl Y este cetățean german. A venit în România în 2006, cu misiunea, din partea companiei la care lucra, să închidă cursala din România, singura succursală care mergea pe pierdere în anii dinaintea crizei. Ajuns în București, dl Y suferă un adevărat „șoc cultural” în primele câteva zile: salariații nu lucrează, chiulesc și își fac treaba prost, sînt toți angajați pe pile, rude, vecini, nași, fini, prieteni, amante, parteneri de alte afaceri, într-un cuvînt, căpușe pe firmă. Dl Y definește situația drept „corupție” și e pur și simplu șocat de amploarea fenomenului; analizează situația și, în câteva zile, îi concediază pe toți angajații. Caută și găsește oameni competenți în piață, îi formează, le spune că sti-

lul lui de conducere e altul decît cel cu care sînt ei obișnuți, vrea oameni cu inițiativă și idei de afaceri. În cei cîțiva ani de cînd este aici, dl Y a reușit să pună pe picioare mai multe afaceri (IMM-uri) în diverse domenii. A învățat românește, i-a învățat pe alții un nou stil de management. Refuză să dea spață și le spune și celorlalți din jur, colegi, angajați, funcționari publici, că n-o va face; îi ia ceva mai mult timp să-și rezolve treburile cu statul, dar are răbdare și se rezolvă. Nu și-ar fi imaginat niciodată, acum opt ani, că va ajunge în România; primul contact cu orașele cenușii, în construcție, prăfuite și noroioase l-a deprimat; dar azi nu ar mai pleca înapoi. Dl Y consideră că România este o țară cu un uriaș potențial de afaceri, dar cinstite.

Alexandra TODERIȚĂ

Cap pentru PAC

discuțind despre agricultură la Parlamentul României

România a fost și a rămas astăzi cea mai mare societate rurală și agricolă din Europa. Anii de comunism l-au împins pe țărănul român către orașe și uzine, prin industrializarea forțată, iar apoi tranziția (în special ultimii zece ani) a venit cu o tendință de sens opus. Țăranii au fost reimproprietăriți cu mici sau foarte mici parcele de pământ, dar cam aici s-a oprit reforma după 1989. Timp de 18 ani, pînă la integrarea în Uniunea Europeană, România nu a avut adevărate politici agricole. Noii țărani-fermier-gospodari au primit pământ, dar fără să fie ajutați în mod coerent pe partea economică și logistică, nu s-a propus nici un fel de model – fiecare s-a descurcat cum a putut și după propria înțelegere a economiei de piață.

În 2007, România a intrat în Uniunea Europeană și lucrurile au început să se schimbe. Bani europeni pentru agricultură (în afară de subvenția pe suprafață) vin doar pe baza unei viziuni încheiate a direcției în care vrem să ne îndreptăm, iar această viziune trebuie să devină o strategie – „Programul Național de Dezvoltare Rurală” (PNDR). A trebuit să ne facem, în sfârșit, politici agricole. Au schimbat acestea ceva din fața agriculturii românești?

Cred că răspunsul cel mai elocvent l-a dat Vasile Bumacov, ministrul Agriculturii din Republica Moldova, în cadrul unei recente conferințe la care a participat alături de omologul său român. La un moment dat, ministrul român Daniel Constantin deplîngea anumite probleme procedural-technice întâmpinate în implementarea unor măsuri din PNDR, la care Bumacov a susținut și a spus cu toată franchețea de care era capabil: „Sincer, aș dori să am și eu problemele dumneavoastră.”

Este nevoie doar de o privire limpede din exterior, pentru a ne da seama că, cel puțin din punct de vedere cantitativ, evoluția este evidentă. Agricultură a însemnat, anul trecut, 6% din PIB și țîntește, în anii ce vor urma, către un meritoriu 10%. De asemenea, pentru prima dată, după Revoluție, am echilibrat balanța comercială și am exportat mai multe produse agricole și alimentare decît am importat.

Desigur, au existat scandaluri de genul aeroportului care a primit subvenții destinate pășunilor, sau blocaje la Bruxelles, generate de faptul că banii destinați construcției de drumuri în zona rurală au fost cheltuiți pe tractoare, iar PNDR-ul a fost modificat de nu mai puțin de 12 ori. Trăgînd linie, totuși, realitatea este că integrarea europeană a generat, pînă în momentul de față, o infuzie de peste 5 miliarde de euro în dezvoltarea agriculturii românești (o absorbție de aproximativ 70%).

Luînd la cunoștință toate acestea, este obligatoriu să ne uităm în continuare la calitatea viziunii din spatele indicatorilor macroeconomici. A devenit un truism faptul că agricultura românească are nevoie de politici publice care să țîntească creșterea competitivității, eficientizarea exploatațiilor prin ajustări ale suprafeței lucrate, care să diminueze prăpastia existentă între marile ferme de sute și mii de hectare și micile ferme (le tot zicem așa, dar subînțelegem cu toții gospodării țărănești), care se chinuie să scoată capul pe piață. Cifrele rezultate în urma ultimului recensămint agricol din 2010 sînt grăitoare: în 31.000 de exploatații, cu o suprafață medie puțin peste 190 ha, lucrează 111.000 de persoane, în timp ce, în peste 3.800.000 de exploatații cu suprafața medie de 3,45 ha, lucrează peste 7 milioane. Iar acest tablou este întregit de proporția imensă (30%) a terenurilor lăsate pîrloagă (nelucrate) din totalul suprafeței arabile. În mod paradoxal, avem extrem de mulți agricultori care lucrează suprafețe atît de mici, încît nu le permit obținerea unor randamente satisfăcătoare, dar, în același timp, terenuri nefolosite, care chiar pun în pericol culturile din împrejurimi.

Agricultorii și pămînturile

45% dintre români trăiesc în mediul rural; 28% din populația ocupată activează în sectorul agricol. În 31.000 de exploatații, cu o suprafață medie puțin peste 190 ha, lucrează 111.000 de persoane; în peste 3.800.000 de exploatații, cu suprafața medie de 3,45 ha, lucrează peste 7.000.000 de persoane. În prezent, aproximativ 30% din suprafața agricolă a României este nelucrată.

Politica Agricolă Comună în România

În cadrul noului exercițiu financiar (2014 – 2020), România are alocate 17,5 miliarde de euro pentru agricultură (o creștere cu 27% față de bugetul curent). S-au absorbit 70% din fondurile dedicate perioadei 2007 – 2013. Nivelul creditării din agricultură a crescut cu aproape 50% de la intrarea României în UE.

Subvenția pe hectar a mers către aproximativ 1 milion de fermieri și a crescut cu 5% în fiecare an. Va ajunge la 196 euro/hectar, în 2020. Aproximativ 3 miliarde de euro vor intra în agricultura din România, în fiecare an din următorii șapte (scoatînd și banii din fondurile naționale).

Apariția acestui Dosar a beneficiat de asistența Uniunii Europene, în cadrul unui grant oferit de Parlamentul European în domeniul comunicării. De conținutul acestui Dosar este responsabil doar revista *Dilema veche*, și nu se poate considera sub nici o formă că textul reflectă punctul de vedere al Uniunii Europene.

Proiectul „BeEU – 8 organizații mass-media pentru un Parlament” este cofinanțat de Uniunea Europeană.

Actualul PNDR nu a ajutat prea mult în acest sens. Nu vorbim aici despre celebra subvenție pe hectar, aceea se dă separat. PNDR este un instrument ce vine cu un fel de meniu – încurajăm anumite tendințe și dăm bani doar aceluia care urmează tendința pe care vrem să o încurajăm. Vrem să între tineri fermieri în agricultură – dăm bani celor care fac un dosar de tînăr fermier. Ați înțeles ideea. Să vedem cum am gîndit măsurile pentru PNDR 2007 – 2014 și cit de eficiente au fost. Am vrut să scoatem gospodării din zona de sărăcie și să le dăm o șansă de intrare pe piață. Am avut deci o măsură adresată fermelor de semisubzistență (măsura 141, pe numele ei din acte): a fost considerată mai mult o formă de ajutor social, care nu a reușit să consolideze acel segment de mijloc, al fermelor comerciale. Modalitatea alternativă de a rezolva această polarizare – asocierea micilor producători – nu și-a găsit răspunsul corect în croiala unei alte măsuri, cea destinată grupurilor de producători (nu s-au constituit nici 20% din țînta asumată de Ministerul Agriculturii în 2006, de 750 de grupuri). De ce nu s-a întîmplat asta? Simplu: statul român a promis să dea niște bani fermierilor care se asociază, un procent din vînzările la comun. Problema e că asocierea nu se face natural, deci oamenii trebuie ajutați să se asocieze, să poată vinde pe piață (mai greu decît pare) și abia apoi ar ajuta subvenția pe vînzare.

A reușit să vîndă aproximativ 350 tone de varză.

În ultimii doi ani, am făcut deci lobby pentru ca, în viitorul PNDR, banii europeni să fie folosiți mai pe profilul realității: asocierea trebuie stimulată cu măsuri de facilitare comunitară, dialog, legalizarea cooperativei, asigurarea unor servicii comune (contabilitate, marketing), investiții. Am făcut asta punînd pe masa decidenților studii de impact și analiză, privitoare la unele cooperative care deja există cu succes, finanțate de către Fundația Româno-Americană. Am reușit (găsînd urechi deschise și înțelegere la Ministerul Agriculturii) ca, în proiectul curent privind PNDR (pentru 2014 – 2020), să schimbăm aceste măsuri care îi vizează pe micii producători și asociațiile lor.

Din fericire, reforma Politicii Agricole Comune (PAC), promovată de Dacian Ciolos, a venit în întîmpinarea acestor lecții învățate de România. Am organizat, în cadrul Eurosfat, o serie de consultări cetățenești privind agricultura: consolidarea agriculturii de mijloc prin facilitarea exit-ului celor care doresc și prin asocierea celor care rămîn. Reprezentantul DG Agri, din cadrul Comisiei Europene, Mihail Dumitru, a explicat schimbarea de paradigmă agricolă care s-a produs pe parcursul ultimelor două exerciții financiare ale UE: în ultimii douăzeci de ani, Europa și-a dat seama că fermele ei mici și multe – care nu produc hrană la volumele intensive din Statele Unite ale Americii, dar aceasta este mai gustoasă și mai sănătoasă – sînt asul din minecă în vremuri în care, la nivel global, „securitate alimentară” a început să se scrie cu litere stacojii și a urcat sus de tot în prioritățile legiuitorilor. Paradigma s-a schimbat simțitor: agricultura mare trebuia să coexiste pașnic cu cea mică. Dumitru a demonstrat că noua PAC, prin prioritatea sa de bază – dezvoltarea rurală durabilă – se adresează țîrilor cu o structură a exploatațiilor similare României, care trebuie să își definească, de data aceasta mult mai precis, „micul fermier” și „fermierul activ” și să îl sprijine în a ajunge pe piață, prin intermediul unor măsuri mult mai flexibile și adaptate nevoilor individuale.

Unul dintre documentele care a stat la baza dezbaterilor este raportul CRPE – „Cum valorificăm România reforma PAC”, în care am analizat principalele noutăți propuse în proiectul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014 – 2020. În viziunea noastră, ac-

tuala formă a noului PNDR denotă o viziune mai conectată la necesitățile agriculturii românești: fermele familiale sînt ajutate să devină competitive pe piață, se constituie un subprogram tematic pentru sectorul pomiculturii, se oferă stimulente mai clare tinerilor, pentru a intra în agricultură.

Am atras atenția, însă, asupra faptului că instrumental-cheie prin care se poate stimula ajustarea structurii fermelor lipsește, decumdată, din meniul ales de România: stimulul pentru ieșirea din agricultură. Încă din 2011, CRPE propunea continuarea cu bani europeni a politicii reîntei viager care, în perioada în care a funcționat, a condus la o diminuare a numărului exploatațiilor între 1 și 10 ha, producînd și alte efecte benefice colaterale. Noua Politică Agricolă Comună deschide oportunitatea adoptării unei noi politici – Schema Fermelor Mici – care, printre altele, ar urmări a celeași obiective ca renta viageră, și chiar mai mult decît atît – i-ar stimula pe micii proprietari de terenuri agricole (indiferent de vîrstă), care nu le exploatează la potențialul economic, să își vîndă sau să arendeze pămîntul pentru următorii șapte ani, primînd, în schimb, 120% din subvenția pe care ar primi-o dacă ar rămîne cu pămîntul. Practic, am reușit ca propunerea noastră din 2011 să ajungă în meniul propus de Dacian Ciolos pentru toate țările europene. Acum, trebuie să convingem Guvernul român să aplice măsura

asta în România. E ironic, dar asta e situația. În cadrul Eurosfat, oficialii și reprezentanții agriculturii au discutat această idee și ce urmează în finalizarea viitorului PNDR. Dacă, în următorii șapte ani, veți auzi prin familie, vecini sau cunoștințe de țărani români care nu mai țînt pămîntul degeaba, doar pentru a încasa subvenția, ci, dimpotrivă, au un stimul să-l vîndă (pentru că vor lua astfel 120% subvenție), atunci să știți că am avut și noi o contribuție la acest fapt.

Am continuat apoi să discutăm despre asociații și cooperative agricole. Am juncem în zona bubei celei mari în agricultura românească: lipsa de organizare a fermierilor, care îi menține pe aceștia în afara pieței. În continuare România nu are destule tractoare pe agricultor, sistemul de irigații este deficitar, cadastrul nu este finalizat. Toate acestea s-ar rezolva însă mai ușor dacă ar exista lîpicii social: încrederea și dorința de a lucra împreună. Așa că, la marele eveniment de la București, l-am invitat pe Sorin Bob, președintele Cooperativei „Lunca Someșului Mic”, sprijinită prin intermediul programului Fundației Româno-Americane. Bob a povestit cît de anevoios a fost tot procesul de constituire a cooperativei și cîtă muncă de facilitare comunitară și consultanță a depus Fundația Civitas pentru a-i determina pe legumicultorii din comunele Apahida și Jucu să se înhale la un proiect economic comun și apoi să găsească și debușul de vînzare. În anul agricol 2013 – 2014, Cooperativa „Lunca Someșului Mic” a reușit să vîndă aproximativ 350 tone de varză către un mare lanț de hipermarket-uri și către magazine din municipiul Cluj-Napoca. La început, Sorin Bob avea probleme în a-i convinge pe oameni să intre în asociație, acum are o problemă inversă: cei rămași pe afară vor și ei, dar membrii sînt greu de convins să mai primească și pe alții, care nu s-au băgat de la bun început.

Alexandra Toderiță este cercetător la Centrul Român de Politici Europene, unde implementează un proiect privind agricultura de mijloc și asociațiile agricole; a scris rapoarte despre fiscalizarea, accesul la piață și politicile publice care îi vizează pe fermierii mici.

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ți copiii să vină la tine

O lecție istorică de istorie

E misiune de (falsă) dezbatere la una dintre televiziuni. Subiectul: cartea istoricului Lucian Boia – *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, apărută recent la Editura Humanitas. Invitați sînt un gazetar (ardelean), trei istorici, dintre care doi ardeleni, doi preoți, de confesiuni diferite. Titlurile de pe burtieră anunță cu precizie că va urma nu un schimb de idei, argumente, interpretări, controverse. Ci scandal. Scandal cu orice preț: „Noi vrem România Mare!” ne avertizează jurnalistul imparțial. „Lucian Boia șochează din nou!” țipă otevist ecranul. De o parte avem cartea istoricului și argumentele profesorului Adrian Niculescu. De cealaltă parte – chemări la luptă pentru unitate, false îngrijorări în fața unor false amenințări, isterie, ură, întrebări retorice lacrimoase despre țară și popor, răstălmăciri pline de rea-voință. Din cînd în cînd, jurnalistul privește exaltat spre spectatori, cerîndu-le să rămîna strîns uniți în fața dușmanului: faptele istorice descrise nepatriotic în cartea de istoricul Boia.

În realitate, nu există nici o dezbatere. Încercările firave ale profesorului Niculescu de a opune date și documente, emoțiilor revărsate decerbrate în platou sînt sortite eșecului. Emisiunea însăși este un eșec din punctul de ve-

dere al scopului ei declarat: acela de a pune în dialog opinii științifice cu privire la ideea de unitate națională a românilor din țară și din afara granițelor României la început de secol XX. Dar la sfîrșitul emisiunii, jurnalistul, scriitorul, preoții sînt cu toții satisfăcuți: au reușit să bătăcărească, eficient, numele oricărui cîrtitor cu privire la unirea în cuget și-n simțiri, de veacuri, a tuturor românilor.

Tîpul acesta de eșec, care nu este singurul, te duce cu gîndul la trei consecințe.

1. Istoria României poartă pe umeri povara unor decenii întregi în care a fost măsluită grosolan prin falsuri, acomodări la scopuri ideologice sau, de-a dreptul, ignoranță. Istoria predată copiilor noștri astăzi, este, cu mici modificări conjuncturale, aceeași cu cea predată înainte de '89, plină de lozinci, de idealizări strepezitoare ale faptelor istorice. Avem nevoie de istorici curajoși, care să curețe manualele de mistificări, dar avem nevoie și de dialoguri serioase, de opinii argumentate corect, de mai puține replici „deștepte” sau furioase, și mai multă reflecție.

2. Moderatorul a sfîrșit emisiunea cu pricina convins fiind că a livrat, ca la carte, o lecție de patriotism. Ceea ce

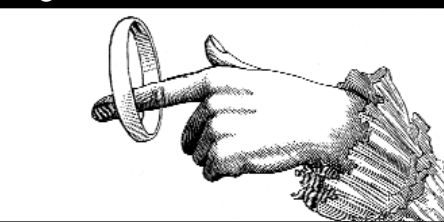
ar fi adevărat, dacă patriotismul ar însemna ignoranță, delir naționalist, clișee scuipeate cu răsufierea tăiată, emoții expuse fără discernămint. Unul dintre motivele pentru care copiii asimilează greu istoria și rămîn fără palpit patriotic este acela că, la orele cu pricina, mîntea le este încețoșată cu lozinci, concluzii gata făcute, portrete fără fisură, legende inatacabile. N-au de rumegat nici o dilemă, nici o îndoială, nici o contradicție. Or, patriotismul autentic are mai curînd de-a face cu „a înțelege”, „a crede” și „a face”, decît cu „a simți”.

3. Lipsa dezbatelor veritabile este una dintre sursele bramburelilor ivite în învățămîntul românesc. Reforma școlii, în loc să fie rezultatul unui dialog eficient, pragmatic, realist, profesionist, între specialiști și guvernanți, între părinți și dascăli, pare a fi doar un prilej de țîfnă politică, de iritări ministeriale, de demagogie patriotardă.

Maria Iordănescu este psiholog.

Selma IUSUF

legende urbane

Momente de cumpănă

N-aș putea să spun – și nici nu mi-aș dori să pot zice – că am trecut pînă acum în vreun fel pe lîngă moarte. Mi s-a părut însă că am trecut printr-o situație înspăimîntătoare într-un zbor cu avionul, cînd pilotul a ratat aterizarea, pe o furtună oribilă.

Nu țin minte că la începuturi să-mi fi fost frică, măcar o clipă, de zbor. În inconștiența începătorului, probabil, mă distrau teribil goliurile de aer și hîțînările turbulente. Apoi, habar n-am cum, teama a început să rîceie din ce în ce mai adînc. M-oi fi uitat prea mult la documentarele acelea de pe Discovery care disecă pe îndelete zboruri definitiv și tragic ratate – mi-am zis. Dar pînă la aterizarea asta nerefecită, n-am realizat că, de fapt, mă sperie pînă la muțenie momentele teribile de dinaintea finalului. Minutule, clipele, secunde de dinaintea dezastrului. Ce naiba faci atunci? Țipi, leșini, îl sugrumi p-ala de lîngă tine, te agăți de stewardesă, te rogi, rizi, cînți, cam ce faci? Eu una mi-am dat seama că așa face orice să-mi păstreze măcar o aparență de, cum să-i zic, de persoană compusă, dacă vreiți. Așa că, nu rideți, m-am prefăcut că dorm. Am închis ochii și atît.

Avionul trebuia să aterizeze în jur de 12 noaptea, pe un cer drăcesc, străluminat cînd și cînd de fulgere spectaculoase. Vînt din lateral și ploaie cu nemiluita. Oricum, minute bune pînă la aterizare, toată lumea a fost zguduită bine, în avionul care părea că trosnește din toate încheieturile. În burțile tuturor se clătina temeinic sandwich auster al Lufthansa. Apoi avionul a părut că o ia otova cu botul în jos, viteza părea grozavă, ploaia biciuia cu furie, unghiul de înclinație nu părea deloc în regulă, iar aripile – o născocire origami. Picajul asta a fost îngrozitor. Cineva s-a speriat cu voce tare, altcineva a început să povestească cu haioșenie ostentativă o întîmplare oarecare, multă lume a tăcut brusc, iar eu, cum vă spuneam, cică dormeam. Mi-aș fi dorit enorm ca, dacă e să se întîmple totuși ceva, să se întîmple repede, în fracțiuni de secundă și fără dureri. Nu știu de ce simțeam nevoia să impart cu ceilalți o moarte demnă, habar n-am, eventual să mă găsească la final stînd dreaptă pe scaunul ăla, cu centura de siguranță încă prinsă, dacă se poate cu gura închisă, vă rog. Gîndul ăsta, în toată grozăvenia lui, m-a făcut să zîmbesc. Am ris un pic de mine: dar n-ai vrea tu mai bine să te găsească direct pe un piedestal, eventual călare, fluturînd o sabie glorioasă spre orizont? Sau așezată picior peste picior pe scaunul ăsta și cu un deget la frunte – semn suprem al concentrării intelectuale? Gîndul unui cap sucit la spate, sau al mișcărilor și picioarelor răsîndite în lanul de jos nu-mi dădea însă pace.

După picajul care a părut fără sfîrșit, avionul a luat-o la fel de brusc în sus, cîpitanul ne-a anunțat că s-a ratat aterizarea; pînă la urmă, după o a doua încercare, am ajuns-evident-cu bine.

Ce-i face pe oameni să se gîndească la cele mai năstrușnice chestii cînd se află în pericol? Îți faci manichiura înainte de a merge la spital. Te fărdezi înainte de o operație grea. Doar nu crezi că anestezistul are timp să observe că te-ai dat cu rimel. Sau poate că da, habar n-am. O fi și asta o măsură de protecție. Te asigur că e totul în regulă, că lucrurile n-au cum să se schimbe din rău în mai rău, că ești compus și de pe lumea asta. Că dai bine, așa vulnerabil cum ești.

Sînt oameni îngroziiți că i-ar putea călca mașina în ziua în care au ieșit din casă în tricoul ăla ponosit. În ziua în care au pe ei chiloții cu elasticul lărgit. Sînt oameni care pășesc ceva îngrozitor și nu se pot gîndi decît la țeva care picură în bucătărie sau la factura de telefon rămăasă neplătită. Circula pe vremuri o legendă urbană cu o femeie care se duce la ortoped pentru că nu știu ce probleme avea la un picior. Cînd medicul îi cere să i-l vadă și pe celălalt, femeia cică i-a răspuns îngrozită: „Domnule doctor, la celălalt nu m-am pregătit.” Plauzibil, așa-i?

Selma Iusuf este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.

Iaromira POPOVICI

bazar

Atîta sărbătoare...

Îmi plac sărbătorile și mi le doresc. Am făcut, mult timp, parte dintre cei ce vor să fie Crăciun în fiecare zi. Dar nu orice fel de sărbători. Cele care au o semnificație reală, care chiar celebrează ceva esențial, din perspectivă religioasă și tradițională.

Dar există și sărbători care nu mi spun nimic. Printre ele se numără și ziua de 1 Mai. Am înțeles că e Ziua Internațională a Muncii, că a fost aleasă în memoria victimelor grevei generale din Chicago, din 1886, care au și reglementat ziua de lucru de 8 ore (fapt ultranecesar, de care ne bucurăm cu toții). Pentru generația mea, pe jumătate comunistă, memoria zilei de 1 Mai se leagă, însă, strict de demonstrațiile comuniste care se organizau atunci, urmate de un derizoriu festin cu mici și bere. Cred că scena lui Pintilie din *Balanța* e revelatorie în acest sens.

Desigur, am și amintiri plăcute din perioada aceea. Mai ales în privința ultimului 1 Mai comunist, din 1989, cînd am urmat „schema de acțiune” a tineretului utecist de atunci (care s-a păstrat pînă acum), și anume: m-am dus la mare de 1 Mai. Cred că în anul acela (nu sînt sigură dacă era '88 sau '89), Paștile și 1 Mai cădeau în aceeași zi. Ca atare, nebunia din trenuri era mai mare ca oricînd, mai ales că, pe vremea aceea, numărul de mașini era infim... Țin minte că am intrat în Acceleratul de mare pe geam. A fost o experiență, mai ales pentru o ființă ultraprudentă ca mine.

Apoi, la mare, cu iubitul de atunci, a trebuit să mituim recepționera ca să

ne lase împreună în aceeași cameră: nu aveai voie dacă nu arătai certificatul de căsătorie... La hotelul de prin Eforie, pare-mi-se, personalul de acolo găsisse o soluție genială să serbeze, fără să fie acuzat de ceva, cumva, și Paștile: vopșise cartofii prăjiți în culorile tricolorului: ne așteptau în uriașe maldăre, pe bufet – roșii, galbeni și albaștri.

În afară de acel 1 Mai, nu prea îmi aduc aminte de vreunul pe care să-l mai fi pretrecut cu plăcere. Sau măcar semnificativ. În general, zilele libere de

mentul cînd... trebuiau.

Ori, și mai tipic – să faci grătare. De 1 Mai s-a inventat, totuși, o tradiție: cea a grătarelor. Tradiția folosirii naturii ca fundal al plăcerilor pantagruelice. Ce mai mare plăcere poți să ai în mijlocul naturii decît pe cea gastronomică? O paște frumoașă, cu cițiva copaci inverziți pe de lături, e ca un tablou agățat pe perete pe care poți, însă, să-l percepi cu toate simțurile. La care adaugi încă unul, cel mai pregnant, în jurul căruia te axezi: gustul.

De 1 Mai s-a inventat, totuși, o tradiție: cea a grătarelor.

felul ăsta, în care nu simțeam nici un... fior sacru mă cam lăsau rece. Erau precum duminicile din copilărie, în care nu știam ce să fac și mă plictiseam îngrozitor. Nu știam de mersul la biserică, pe atunci. Nu eram destul de mare încît să am găștile mele, cu care să ies în oraș. Și țin minte că mă sculam dimineața și mi mă întrebam, fix ca vulturii din *Cartea junglei*: ce să fac?

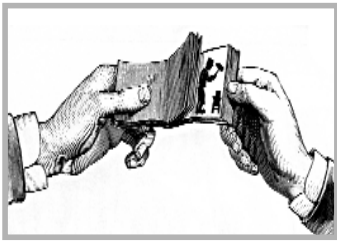
Recunosc, nu mă omoram după mersul în parc, care mi se părea un soi de obligație în toate zilele frumoase de sărbătoare. Să te îmbraci frumos – sau sport – și să ieși cu familia la promenade, ca să te vadă lumea. Într-un soi de paradă ori defilare neoficială. Sau să mergi în trombă cu bicicleta (asta, oricum, măcar e sănătos), într-o cohortă de alți bicicliști, pentru că atunci e mo-

Tabloul e invadat de pachete și pachetele, de la saci de cărbuni, la pachete de mici, cîrnați, legume și pîine feliată. Apoi de binecunoscutul fum, semn al victoriei omului asupra naturii (noroc cu bietul Prometeu). Și așa, natura se domesticește, devenind precum propria bucătărie (fără hotă), iar noi socializăm gargantuesc.

Să nu mă înțelegeți greșit, îmi plac și mie grătarele. Dar nu am fost niciodată inițiatoroa lor, doar am participat, lăsîndu-mă de bună voie în seama unui dezmăț culinar... Aș prefera însă oricînd o masă într-un restaurant șic și, separat, o plimbare în natură, prin aceeași pădure și paște neafumate. Precum și o sărbătoare mai puțin *terre à terre*...

Marius CHIVU

feedbook

● **Cărți, filme, muzici și alte distracții din comunism**, volum coordonat de Dan Lungu și Amelia Gheorghită, Editura Polirom, 2014.

Primul volum colectiv de istorii personale dedicat perioadei antedecembriste a fost *În căutarea comunismului pierdut* (Paralela 45, 2000); urmat de *O lume dispărută* (Polirom, 2004) și reeditarea adăugită din *Explorări în comunismul românesc*, vol. I & II (Polirom, 2004-2006), cărți în care patru tineri universitari – Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir (dintre care – ca fapt divers – primul a ajuns, între timp, un eseist de stînga, iar ultimii doi, de dreapta) – mixau amintirile cu eseuri dedicate simbolurilor, instituțiilor de învățămînt (manuale), produselor culturii (scriitorii, genuri de consum, cărți și filme de succes) și diverselor aspecte ale vieții sociale din comunism (tabere, coada la alimente, programul TV etc.).

Între timp, acest gen de volume colective s-au înmulțit, fiecare decupîndu-și propria zonă de interes: *Arca lui Noe, de la neolitic la Coca-Cola* (coord. Irina Nicolau, Muzeul Țăranului Român, 2002), volum subintitulat „materiale care destabilizează”, unde zeci de studenți, etnologi, antropologi etc. inventau la noi un tip nou de sociologie prin istorii orale și paratexte (liste, bilețele, scrisori, etichete); demers continuat, tot sub îngrijirea regretatei Irina Nicolau, cu *Anii '80 și bucurăstii* (Paideia, 2003), construit nu sub forma unei arce, dar al unui dicționar (la litera A: Aro, Alimentară etc.; la litera C: Cenaclul Flacăra, carne, CEC, Cîntarea României etc.), poate primul volum de istorie orală de la noi, în care oameni de rînd și cercetători ai MTR spuneau tot felul de istorii din sfera privată și publică. În *Cartea roz a comunismului* (coord. Gabriel H. Decube, Versus, 2004), tinerii scriitori ieșeni din Club 8 povesteau întîmplări și alcătuiau lexicoane din comunism, acesta fiind, poate, primul volum cu accente nostalgice. *Cum era? Cum așa... Amintiri din anii comunismului româ-*

nesc (coord. Călin Andrei Mihăilescu, Curtea Veche, 2006) a venit, indirect, ca o replică munteano-bănățeană, cu eseuri și confesiuni – întinzîndu-se pe o paletă ceva mai largă tematic, de la navetă și cotele apelor Dunării, la poliția politică –, dar tot ale scriitorilor, mai celebri și din generații ceva mai mari: de la Răzvan Petrescu și Ioan Groșan, la Mihai Șora și Mircea Horia Simionescu.

Tot la capitolul recuperării memoriei vieții private, dar mai mult a *loisir*-ului din perioada comunistă mai pot fi menționate și volumele: *Joacă, jocuri, jucării* (coord. Cosmin Manolache, Martor, 2007), în care tinerii scriitori și etnologi de la Muzeul Țăranului Român scriau despre jocurile propriiei copilării din comunism (*Povești cu Pegas* fiind o carte dedicată bicicletei autohtone); citeva din cărțile seriei „Prima dată” apărute la Editura ART – *Primii mei blugi* (2010) și *Primul meu porno* (2011), unde pornografia era abordată din unghiul culturii populare occidentale, interzise în comunismul moralist; și *De la Waters la Similea* (coord. Radu Parascivescu, Humanitas, 2014), volum dedicat muzicilor. (Măcar în paranteză fie zis, *Dilema veche* a dedicat, de-a lungul ultimilor ani, mai multe dosare unor astfel de subiecte: „Distracția în comunism”, nr. 266/2009, „ROCKintarea României”, nr. 411/2011 sau „Succese în comunism”, nr. 431/2012, acesta din urmă despre cultura de masă din „epocă”).

Am făcut tot acest preambol-inventar pentru că prezentul volum colectiv, care adună istorii personale despre „distracțiile din comunism”, încercînd „să scruteze consumul cultural al epocii comuniste din perspectiva firului ierbii”, se adaugă perfect, chiar și fără a aduce contribuții majore, seriei de cărți cu valoare documentară enumerate mai sus, cărți cu care are foarte multe în comun, nu doar în ceea ce privește conceptul și tematica, dar și tonul sau natura textelor. Dan Lungu, unul din coordonatorii cărții, explică în *Cuvîntul înainte* procesul în urma căruia s-a alcătuit volumul. Pe pagina de Facebook creată special în acest scop s-a inițiat un apel formulat astfel: „Ați trăit cumva pe vremea

comunismului? Dacă da, atunci cu siguranță aveți o poveste, o întîmplare legată de o carte, un film, o melodie, un disc de vinil, o preferință, în fine, orice fel de bun cultural sau pasune, una care merită povestită... Poate ați fost un cititor împătimit și ați stat la coadă pentru cărți? Ați cumpărat bilete la cine-

ma la suprapreț sau romane pe sub mină? Ați recurs la o nebulie pentru a pune mîna pe un disc sau pe o casetă video? Erați înnebunit după un actor, o emisiune TV, radio sau un desen animat? Ați fost la Cenaclul Flacăra? Ați participat la Cîntarea României? Poate ați lucrat ca librar sau la un cinema, un teatru ori o casă de cultură?”

În cele din urmă, au fost selectate pentru publicare ceva mai mult de treizeci de texte, majoritatea de la anonimi (dar semnate și de Andreea Răsuceanu, Luminița Corneanu, Dan Doboș, Dumitru Ungureanu ș.a.), care răspund apelului, în general parțial, cu istorii comune, dar și citeva inedite, cu mai mult sau mai puțin talent narativ, cu umor sau sentimentalism. Se derulează, astfel, tot felul de povești cu cărți și filme, discuri și reviste (*Bravo* sau *Pif*), jocurile (inclusiv cele de pe șantier) și activitățile extrașcolare ale pionierilor; întîmplări de la Cîntarea României, de la Cenaclul Flacăra sau de la vizionări de filme pe casete VHS (inevitabil, a-pare invocată Irina Margareta Nistor); iar Bogdan Munteanu scrie un text în care povestește despre cum a fost sechestrat în casă în timpul dezastrului de la Cernobil, moment de care cei din generația mea își aduc bine aminte.

Pagina de Facebook unde s-a născut acest volum există în continuare: facebook.com/distracțiicomunism, alături de alte grupuri asemănătoare, precum „Nostalgia copilăriei noastre din Epoca de Aur” sau facebook.com/alimentara, un cont de fotografie de epocă dedicat celui alt tip de consum.

PUBLICITATE

15 mai, ora 18.00
Aula Bibliotecii Naționale a României

Gala Industriei de Carte din România

Parteneri: AFON, VOXOC, Săvârșit Săvârșit OK, TVR, ACUA CARPATA, SARAZUL, AMAZON, POLIROM, DILEMA VECHĂ, etc.

„...Maxim zece procente din cărți se scoteau la raft, restul fiind procurate «pe sub mină» prin metoda «serviciu contra serviciu». De exemplu, profesorul primea două lăzi de mere de la inginerul agronom care avea odrașă în clasă la el, păstra una pentru dînsul și una o dădea contabilului de la cooperativa meșteșugărească cu care juca șah simbăta, iar acesta îi făcea rost de cartea respectivă de la o cumătră, care avea cafea braziliană în casă, adusă de mătușa unui cumnat, căsătorită cu un vaporean, și avea plăcerea să o servească cu o ceașcă de două ori pe săptămînă și pe buna ei vecină, vînzătoare la librărie. Din acest sistem alambicat nu făceau parte protipendada comunistă, milițienii, securiștii și alte persoane influente din oraș, care erau informați primii asupra mărfii primite și își trimiteau imediat nevestele sau copiii să procure tot ce le dorea inima. Fetele de liceu se duceau după *Pinze de pînjanjen*, băieții mai mici după *Toate pinzele sus!* sau *Cîreșarii*, iar nevestele după *Arta conversației*. Unele cărți ajungeau direct pe piața neagră, aflîndu-se la discreția cîtorva persoane din oraș, la care puteai să ajungi prin intermediari de încredere. Prețul era unul corespunzător mărfii de contrabandă. Tata făcea altfel, evitînd acest lanț odios de pile și relații. O lua la talpă sau cu bicicleta prin satele limitrofe. La Deleni, gestionarul magazinului sătesc era un fost elev de-al lui. «Mișule», îi zicea, «tu o să ajungi

mare! Am știut asta de cînd te-am scos la tablă prima oară, chiar dacă ți-am pus patru.» Apoi își arunca ochii roată prin magazin, unde se găseau de cumpărat pe aceeași tejghea marmeladă, halva, cîrșile de rufe și burleane pentru godinuri: «Cărți nu aveți?» «Nu, nu avem, dom' profesor, că nu se vinde.» «Se poate? Am și eu relațiile mele.» După ce-i zgîndira orgoliul, tata îi dădea lui Mișu un bilet pe care erau citeva cuvinte, cum ar fi «*Delirul* de Marin Preda», precum și banii necesari, plus cîțiva lei de-o horospincă. «Cred că la valoarea ta nu-ți ia mai mult de două săptămîni.» Cam într-o săptămînă, Mișu îi trimitea cartea acasă, printr-unul din feciorii săi. La Văleni, schema era de altă natură. Gestionarul era un vechi prieten din copilărie. După ce juca un poker mic, tata, care nu pierdea niciodată, dar nici nu jecmănea pe nimeni, zicea: «Mirceo, ai pierdut, tre' să-mi faci un serviciu». Mircea mai văzuse filmul. «Zi ce vrei! Nu trebuie să mă bați la cărți ca să-ți fac rost de ceva.» Tata îi dădea biletul: «Constantin Noica – *Cuvînt împreună despre rostirea românească*». De data asta dura mai mult, dar cartea venea negreșit...»

(fragment din textul „Shogun (de George Călinescu)” de Laurian Marian – *Cărți, filme, muzici și alte distracții din comunism*)

„Povestea mea se întâmplă în comunism“

– interviu cu regizorul Andrei GRUZNICZKI –

Cel de-al doilea film semnat de Andrei Gruzniczki, Quod Erat Demonstrandum, va concura anul acesta la TIFF pentru Trofeul Transilvania. L-am întrebat pe regizor dacă e vorba despre o poveste de amor sau una despre comunism, despre opțiunile estetice și așteptările pe care le are de la publicul românesc.

Quod Erat Demonstrandum a fost selectat în competiția TIFF de anul acesta. Ce înseamnă Festivalul de la Cluj pentru dumneavoastră?

Festivalul de la Cluj este „acel” moment din an așteptat atât de industria locală, cât și de cea internațională, pentru a se întâlni cu producții cinematografice de cele mai multe ori de referință pentru evoluția fenomenului cinematografic.

În fiecare an, finalul de mai înseamnă, pentru cinefilii români, Festivalul de Film Transilvania. Dar nu numai pentru români. În zona festivalurilor de film, cam toată lumea de „afară” știe, a auzit sau a fost la Cluj măcar o dată. Ceea ce vorbește de la sine despre importanța acestui festival. Care este și un *clin doeil* asupra producției românești de film „la zi”. Și pentru că filmul românesc este foarte bine cunoscut în acest moment în Europa, mulți vor să vadă ce se mai produce la noi. Ceea ce e mai mult decât măgulitor.

În plus, Clujul a devenit un loc important de *networking*. Care este unul dintre cele mai importante lucruri pe care le face un festival de film: să adune creativi și filme, și să-i pună în contact. Cunoașterea este putere, nu? Cunoșcând ceea ce fac ceilalți, asta îți poate da inspirație și putere. De multe ori, poate fi un stimulent.

Mergeți de obicei la TIFF? Regizorii români au spus de multe ori că la Cluj au avut parte de un public ideal pentru filmele lor.

Sigur. Merg atât pentru public, cât și

Quod Erat Demonstrandum e o poveste despre comunism sau una de amor?

Nu este o poveste despre comunism, ci se întâmplă în perioada comunismului. Sigur că filmul are elemente specifice perioadei, dar vreau să cred că este o poveste despre iubire, despre prietenie, trădare, înșelare și alegere, poveste care poate fi plasată oriunde și ori-când. Nu cred că este un film documentar despre comunism, deși există multe secvențe care funcționează ca niște vederi din epocă, secvențe care nu duc neapărat povestea mai departe, dar ne fac să înțelegem mai bine personajele. De exemplu, momentul în care protagonistul merge și vinde sticle goale.

Pe de altă parte, este o poveste despre „granițe”. Poveste care, astăzi, este la fel de actuală. Dificultatea cu care circulam noi, din România socialistă, în Occident, nu diferă de constrângerile pe care le au astăzi mulți oameni din afara Uniunii Europene în a pune piciorul pe acest nou „tărâm al făgăduinței”. Din acest punct de vedere, consider că este o poveste care transgresează granițele temporale. Sigur, filmul meu este indisolubil legat de comunism. Dar să nu uităm că întotdeauna au existat constrângeri, iar oamenii vor fi mereu obligați să facă alegeri. De aceea mi-aș dori să fi ieșit o poveste universal valabilă. Întotdeauna trecutul e important pentru că, dacă ne uităm cu atenție, el se repetă. *Recte*, trecutul nostru sub comunism este important tocmai ca să nu repetăm greșelile din acea perioadă.

„Este o poveste despre «granițe».
Poveste care, astăzi, este la fel de actuală.”

pentru atmosfera festivalului. Și, evident, pentru filmele pe care TIFF-ul le propune în diferitele lui secțiuni.

În altă ordine de idei, TIFF-ul este important pentru mine, ținând cont că aici a avut loc prima întâlnire a filmului meu de debut (*Cealaltă Irina*) cu publicul românesc. Iar acum, coincidență sau nu, cel de-al doilea film al meu va fi văzut pentru prima dată în țară tot la Cluj. După experiențele pe care le-am avut până acum la festivaluri din afara țării, va fi interesant de văzut reacția și poziția publicului nostru față de acest film.

Acțiunea filmului se petrece în anul 1984, iar protagonistul e un tânăr matematician, care decide să publice o lucrare științifică, într-o revistă americană. Cum ați ajuns la acest story?

Istoria din spatele acestui film e mult mai lungă, căci perioada lui de gestație și de realizare a durat destul de mult. Am pornit de la o poveste pe care o știam din anii '80, a unui personaj care pleacă în străinătate, într-o țară din Vest, rămâne acolo și încearcă să-și aducă apoi și familia. Cine nu știe va afla acum că acest lucru era greu. Foarte

greu. Cine știe își va reaminti că reunificarea familiei în acea epocă putea să dureze și ani întregi. Timp în care fie cel plecat, fie cei de acasă își făceau alte vieți. Uneori se regăseau, dar nu era ușor după o despărțire atât de lungă. De aici am plecat. Apoi, săpînd și discutînd cu cei de la producție, am ajuns la o poveste care se întâmplă în țară și e spusă din perspectiva celor rămași acasă și care trebuie să se descurce singuri să ajungă în străinătate, la cel plecat.

Aveți vreo legătură cu zona asta a matematicii (vă întreb pentru că personajul jucat de Sorin Leoveanu e un as în domeniul său)?

În anii aceia, eu eram student la Facultatea de Electronică. Așa că ce ține de matematică îl film vine din experiența mea. Inițial, personajul meu era inginer electronic. Dar studiînd epoca și citînd foarte mult despre această perioadă, am ajuns la o carte – *Nae Ionescu și discipolii săi în arhiva securității*, volumul despre matematicianul Octav Onicescu, care a fost în vizorul securității pînă în 1979, cu patru ani înainte de a muri. Și exista acolo, în toate acele rapoarte și note care îl vizează, un fel de fascinație a detaliului insignifiant. Sigur, erau lucruri pe care azi le găsim pe Facebook despre aproape fiecare dintre noi. Dar atunci păreau lucruri fundamentale: rețetele de mîncare, dioptriile ochelarilor și tot ce mai discuta maică-sa la telefon. Însă întrebarea supremă a oameni-

lor care îl ascultau, dar care nu se pricepeau la matematică, era: omul ăsta e sau nu valoros în domeniul său? Pentru că ei evident nu aveau de unde să știe ce urmăresc sau ce ascultă, de fapt. Și atunci, trebuiau să apeleze la alți matematicieni care să le spună ce și cum.

De aici ideea să-l redefinesc ca matematician pe Sorin Leoveanu. Pentru că supraviețuirea lui să aibă acest aer absurd.

Bănuiesc că reconstituirea epocii n-a fost deloc ușoară. Cum ați reușit să găsiți toate elementele de scenografie?

N-a fost ușor deloc, așa că o să-i mulțumesc lui Cristi Niculescu, scenograful filmului. E adevărat că și noi, cei de la regie sau cei din echipa de producție a filmului am căutat imagini reprezentative prin albume, arhive, care să redea atmosfera epocii. A fost dificil, nu de puține ori. De exemplu, calculatorul Coral, care în anii '80 era în toate fabricile românești. Acum a fost imposibil să găsim unul funcțional, așa că am combinat două altele de aparate ca să putem să le avem în film.

Pentru un efect de autenticitate și mai mare, ați optat să filmați în alb-negru. Imaginea e semnată de Vivi Drăgan Vasile. Ați luat această decizie de la început?

Ideea a fost a producătoarei Velvet Moraru, care mi-a sugerat să avem o imagine alb-negru. Ideea se plia foarte bine pe amintirile mele despre acele vremuri: griul de pe străzi, cenușii caselor, lipsa de culoare în costumele oamenilor, alb-negrul fotografiilor. Propunerea aceea a devenit filmul de azi.

La sfîrșitul anului trecut, Quod Erat Demonstrandum a fost prezentat în competiția oficială a Festivalului de Film de la Roma și a obținut Premiul Special al Juriului. Ce gen de reacții a stîrmit și cum credeți că va fi receptat aici?

La Roma a fost marketat ca un film despre comunism. A fost uimitor, sala era plină de oameni tineri, de 20-30 de ani. Apoi, au fost oameni care veneau din foste țări comuniste, care ziceau: „La noi a fost la fel.” Aici, cei care nu știu despre ce a fost vorba vor veni să vadă ce e și comunismul ăsta, iar cei care știu vor veni ori să-și aducă aminte, sau or să zică n-a fost așa, a fost altfel.

a consemnat Ana Maria SANDU

Quod Erat Demonstrandum

craii de burta veche

Porc chipotle pre-vegan

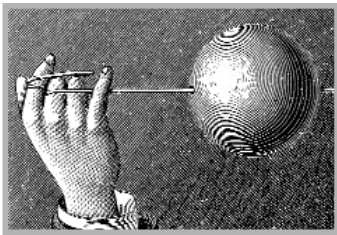
Hotelul El Conquistador era cel mai frumos din Tijuana. Fusese construit în jurul unui patiu, în stilul vechilor haciende. Petrecerea Iglesias-Morales avea loc în sala „Don Quijote”. Muzica de fond, foarte ritmată, era cîntată de o orchestră *marachi* destul de mediocră. Muzicanții purtau costume de velutină cafenie, veste scurte și *sombrero*-uri ornate, de jur împrejur, cu biluțe negre care se bălăngăneau întruna. Cînd am ajuns, recepția era în toi și trebuie că începuse chiar înainte ca ultimul taur să fie sacrificat. Iglesias, amfizionul, stătea în capul unei mese lungi sau, mai degrabă, al mai multor mese puse cap la cap, supraincărcate cu sticle de

vin, *sangria*, carafe aburite de *margarita*, fructe proaspete, bucăți de *tortilla*, coaste de vită, *puerco en salsa chipotle* și o varietate de sosuri roșii, verzi și galbene, numai bune să distrugă papilele oricărui neînfiat. Eu eram, bineînțeles, imunizat de mîncărurile thai și sichuan, care făceau ca bucătăria hispanică să pară, prin comparație, la fel de inofensivă ca laptele matern.

Rumeniți la foc mic, într-o oală masivă, fără grăsime, 350 gr de carne tocată de vită și 250 gr de porc tocat, timp de 10 minute. Tocați fin 2 cepe, 3 căței de usturoi, un morcov mare și un ardei *chipotle* (ardei iute *jalapeño* afumat și uscat). Puneți legumele tocate în oală și lăsați să fiarbă 5 minute. Taiăți în cubulețe 3 roșii mari, decojite, fără sîmburi și adăugați-le în oală, împreună cu 2 linguri de bulion, 90 gr de strafide, 100 ml de vin roșu, o lingură de oțet, o linguriță de chimion, o jumătate de linguriță de scorțișoară pisată, 60 gr de fulgi de migdale, sare și piper. Fierbeți cu capac încă 20 de minute. Ornați cu frunze de coriandru verde.

Povestitorul e detectivul Saxon, eroul lui Les Roberts din *A Carrot For The Donkey* (1989), roman scris cu 23 de ani înainte ca autorul să devină vegan.

Amicul Dejun

Matei MARTIN
mapamondul de buzunar

Presă liberă, jurnaliști slabi?

Elucru știut că există o relație de determinare între libertatea presei și bunăstare. Această relație funcționează în ambele sensuri: cu cât o țară e mai înstărită, cu atât presa este mai liberă; și invers: cu cât presa e mai liberă, cu atât țara e mai bogată. Sigur, există exemple care contrazic teoria. Dar, una peste alta, „legea” are aplicabilitate. Clasamentele mondiale arată că țările din nordul Europei au presa cea mai liberă, în vreme ce în Coreea de Nord sau Eritreea nu se respectă deloc libertatea informației. Acestea ar fi însă și singurele puncte stabile ale ierarhiilor, căci, în fiecare an, cei care analizează situația presei în lume constată tot felul de schimbări în top. Factorii economici nu joacă neapărat, și nu întotdeauna, un rol decisiv, dar el trebuie totuși luat în calcul.

România s-a situat anul trecut pe locul 45 în clasamentul general al libertății presei realizat de Reporteri fără Frontiere (RFF). Am putea spune că stăm bine, presa românească fiind considerată mai liberă decât cea din SUA (poziția 46), sau decât cea din Ungaria (locul 64); sintem, însă, în urma Poloniei (locul 19) sau al Franței (locul 39). Anul trecut, România a coborât trei poziții în indexul libertății presei.

Cel mai recent raport FreeEx realizat de organizația ActiveWatch descrie o situație și mai sumbră decât o face simpla comparare a datelor culese de RFF. Faptul că presa a devenit o armă politică e, poate, cea mai gravă și cea mai tristă dintre constatările.

Cum s-a ajuns aici? Cel mai evident răs-

puns e sărăcia. Criza economică s-a suprapus peste o criză a presei, accentuând deficitul celei din urmă. În ultimii ani au dispărut zeci de publicații. Cele care încă funcționează sînt departe de a fi profitabile. Scăderi constante de tiraj pentru toate cotidienele naționale, scăderi masive ale încasărilor din publicitate au generat situații în care patronii sînt ei înșiși supuși unor presiuni politice sau economice. „O parte semnificativă a presei este în continuare folosită de patroni ca ar-

ment de opinie favorabil obținerii, pe cale politică, a avizelor necesare exploatării miniere, compania a pus la bătaie sume substanțiale – și a reușit să oprească apariția unor eventuale articole critice.

Pe de altă parte, criza politică din ultimii doi ani a adîncit clivajele deja existente. Împărțite în două tabere, pro/contra Victor Ponta sau pro/contra Traian Băsescu, instituțiile de presă concurente s-au întrecut în atacuri la adresa adversarilor. Raportul

„O parte semnificativă a presei este în continuare folosită de patroni ca armă în vederea obținerii unor avantaje politice și economice, sau pentru a pune presiune pe justiție.”

mă în vederea obținerii unor avantaje politice și economice, sau pentru a pune presiune pe justiție.” Foarte adesea, redacțiile au cedat presiunilor, au făcut compromisuri, au devenit instrumente pentru a sprijini interesele patronilor.

Problemele economice au accentuat dependența de clienții de publicitate. Consecința: sacrificarea interesului public și a libertății editoriale în favoarea promovării unui mesaj favorabil unor entități private, se arată în raport. Cazul cel mai grav e „cumpărarea” bunăvoienței presei prin achiziționarea de spațiu publicitar de către Roșia Montană Gold Corporation. Pentru a crea un cu-

FreeEx vorbește despre „politizarea discursului mediatic”, evidențiată prin „decizia unor jurnaliști de a migra în mediul politic și de atacurile tot mai frecvente între oamenii din presă, în care predomină amenințările, injuriile și limbajul vulgar”. Libertate a fost destulă, ceea ce a lipsit a fost tocmai controlul. CNA a sancționat unele abateri, dar nivelul amenziilor este prea mic pentru a descuraja asemenea practici – se arată în raport.

Dincolo de starea precară a industriei media, cea mai mare amenințare la adresa libertății de exprimare e însăși precaritatea statutului de jurnalist. Cu con-

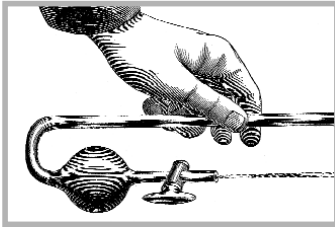
tracte de muncă dubioase, plătiți adesea la limita subsistenței, împovărați cu sarcini excedente, deprofesionalizați și fără un cod deontologic acceptat în unanimitate de breaslă, ei sînt niște victime sigure ale sistemului. Ca să fie mai multă libertate a presei – și, mai ales, diversitate a informației – ar trebui ca jurnaliștii să fie mai puternici.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Oana STOICA

rosencrantz & co

● *Folia, Shakespeare & Co*, coregrafia: Gigi Căciuleanu, scenografia: Corina Grămoșteanu, muzica: Paul Ilea. Teatrul Metropolis & Fundația Art Production.

● *Hail Love*, un spectacol de Galea Bobeicu, scenografie: Andrada Chiriac.

Întimplarea face ca la o lună distanță să văd două spectacole diferite conceptual, dar care mizează pe mișcare ca performanță fizică, în coregrafie fixă. Fenomenul este important din punctul de vedere al polarizării existente pe scena românească de dans. Esențializând tendințele coregrafice autohtone, se constată o fractură între constanta baletului clasic și eclecticismul performance-ului hiperconceptualizat (în cadrul căruia limbajele coregrafice sînt diverse). Între cele două direcții este o zonă rarefiată, cu puține spectacole în coregrafii moderne, ample ca dramaturgie și distribuție, focalizate pe mișcare ca expresie a frumuseții. Lipsa acestei zone de mijloc a avut consecințe și asupra publicului de dans, căruia i-a lipsit o tranziție între cele două limbaje coregrafice, clasic și postmodern.

Gigi Căciuleanu este un maestru al mișcării, pe care o gîndește geometric, în „volume și vectori” (și o teoretizează la fel, într-o matematică poetică în care vizualizează corpul în mișcare ca pe o structură geometrică în spațiu, intuindu-i evoluția și influențându-i traiectoria, după cum se deduce din cartea sa – *Vint, volume, vectori*). Căciuleanu leagă indestructibil corpul dansator de mu-

zică și literatură, sisteme complexe ale inteligenței și emoției umane, care se pot exprima și descifra prin dans. Această asociere este definitorie pentru coregraf, care a practicat-o în mai multe spectacole (*Mozart Steps, Carmina Burana, Noche Bach*). Recenta premieră de la Teatrul Metropolis – care marchează și înființarea oficială a trupei sale de dans „Gigi Căciuleanu România Dance Company” –, *Folia, Shakespeare & Co* alcătuiește, împreună cu *Dale noastre* (spectacol al Teatrului Național București), un diptic – cu care se va face un turneu național – în care universuri literare diferite sînt explorate prin intermediul corpului. Căciuleanu captează specificul unui scriitor și îl redimensionează la scară cosmică. Lumea oamenilor este transpusă într-o lume a ideilor prin intermediul corpului. Universul caragalian din *Dale noastre* oferă imaginea spumoasă a românismului, a unei anume otoririi naționale, sănătoasă, atinsă însă de o tușă de tragism. În *Folia...*, subiectul analizei coregrafice este Shakespeare, al cărui portret literar se traduce coregrafic printr-o colorată lume a bufonilor. Căciuleanu face teoria bufonului shakespeareian în multiplele sale ipostaze: provocator al zîmbetului, autor al încurcăturilor, vocea adevărului, luciditatea melancolică a înțelepciunii, candorea lumii și demența puterii. Dar ipostaza supremă este cea de Cupidon-bufon, exponentul nebuniei iubirii, dulcea iluzie care face viața frumoasă și lumea suportabilă. Sînt în spectacol și alte elemente shakespeareiene: maleabilitatea genurilor, deghizarea ca mască a lumii, geografii (dansul cu meridianele făcute din jumătăți de cerc) și timpuri, rescrise

coregrafic în duete și grupuri care se însălează din individualități nesincrone, dar armonice pe variații ale Foleii – dans portugez din secolul al XV-lea, prelucrat de muzicianul Paul Ilea în formule diverse (de la jazz la musical). Costumele Corinei Grămoșteanu, în special tichiile – diferite, dar unitare stilistic –, sugerează esențializat individualitățile în grup. Dansul este străbătut de texte în varianta originală (în engleză), poate cam multe și teatral rostite, ceea ce atenuează, din păcate, umorul coregrafiei.

Dansatorii – termen excelent folosit de Căciuleanu – sînt cei cu care a mai lucrat în România, mai vechi sau mai noi. Printre ei, sînt cîțiva remarcabili de-a lungul timpului în spectacolele sale: Ioana Marchidan, Ștefan Lupu, Lari Georgescu, Arcadie Rusu (aici ca-

tul iubirii dansat cu gambele (restul corpului nevizibil, întins pe covor), relația atracție – respingere dintre Nazist și Ea, ori un sentiment liniștitor de abandonare în iubire în relația cu Evreul – toate sînt pasaje de coregrafie inteligentă și imaginativă în spațiu. Bucuria pe care o oferă spectacolul este tocmai această corporalitate geometrică, seducătoare prin fluiditatea ei. Galea Bobeicu este o prezență, la rîndul său, fermecătoare, cu un corp longilin și flexibil și cu grația unei dansatoare clasice. Bogdan Iacob (Evreul) susține expresiv traseul unui personaj echilibrat, care refuză statutul de victimă. Partea cea mai complicată îi revine lui Ștefan Lupu, actor care, prin plasticitatea corporală și precizia mișcării, construiește un personaj *charismatic*, deși este vorba despre un farmec

Căciuleanu leagă indestructibil corpul dansator de muzică și literatură, sisteme complexe ale inteligenței și emoției umane, care se pot exprima și descifra prin dans.

meleonic și ghiduş, pus pe joacă). Dar, cu o dublă distribuție, ansamblul funcționează bine, energic și precis și ar fi nedrept să nu se remarce exact această calitate, a identității de grup construită din individualități.

Pe Ștefan Lupu l-am regăsit în *Hail Love* (lucrare de disertație a coregrafei Galea Bobeicu, realizată în urmă cu doi ani și reluată de curînd la Centrul Național al Dansului București), un construct coregrafic narativ care spune o poveste de dragoste din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Este vorba, de fapt, de un triumf amoros cu o evreică și doi bărbați, un evreu și un nazist, în relația cărora, complicată, pasională, torturată, se poate citi o dramaturgie a războiului. În spectacol apar o serie de teme: seducția răului, capcanele războiului, fluctuația raportului de putere, paradigma bine – rău, retorica senzualității pe fundalul terorii. Galea Bobeicu lucrează narațiunea cu trupuri care se conectează convulsiv unul la celălalt, în geometrii fluide care produc o sublimare a corpurilor. Coregrafa-dansatoare posedă o imaginație de tip arhitectural a mișcării. Ac-

al răului. Imaginea lui în rolul Nazistului, în costumul de piele neagră, cu privirea tăioasă, este puternică, rece, care se transformă într-una a senzualității, a iubirii sublimite în dorință și care deraiază în malefic. Poate că spectacolul acuză o oarecare desuetudine a limbajului prin prea explicita narativitate, dar nu puține pasaje coregrafice oferă plăcerea dansului ca frumusețe și mișcare inteligentă.

Întărirea acestei zone de spectacol coregrafic contemporan este benefică deopotrivă pentru comunitatea dansului și pentru public, și asta pentru că prima își diversifică esteticile și se mărește prin adeziunea actorilor la coregrafie, iar cel de-al doilea pentru că este beneficiarul direct al unui tip de performanță accesibil ca limbaj și seducător ca imagine.

Oana Stoica este critic de teatru.

PUBLICITATE

WORLD PRESS PHOTO

14

8-29 mai
Piața Universității
Bucureștiwww.wppromania.ro
facebook.com/WorldPressPhotoRomaniaEIDOS
FOUNDATION

SPECTACOLAR adevărul DILEMA

Andrei GORZO
dilematograf

Străini în paradis

● *L'inconnu du lac* (Franța, 2013), de Alain Guiraudie.

Cînd declara că nu suportă să privească „nici măcar o secundă întreaga o imagine de amor între bărbați”, cinefilul cu pretenții de specialist Cristian Tudor Popescu nu părea să se fi întrebat ce s-ar alege de pretențiile sale într-o situație în care hipersensibilitatea sa la imagini cu un atare conținut reprezentational l-ar împiedica să observe că organizarea imaginilor respective (adică exact lucrul la care se presupune că e atent un specialist) este cinema de cea mai bună calitate. E cazul celui de-al patrulea lungmetraj al regizorului francez Alain Guiraudie, *L'inconnu du lac* (distins anul trecut la Cannes cu premiul pentru regie al secțiunii „Un certain regard” și neprezentat public la noi decât în cadrul Festivalului „Les films de Cannes à Bucarest”). Întreaga acțiune se desfășoară pe durata a zece zile consecutive, în împrejurimile unui lac din Franța rurală – loc de agățat (și de consumat agățamentele) pentru bărbați gay. Starea vremii e una de pastorală erotică renoiriană sau rohmeriană, deși *L'inconnu du lac* e, într-o măsură mult mai mare, un film hitchcockian sau chabrolian. Încă de dinainte ca tranchilitatea acestui colț de paradis să fie tulburată de o crimă, regizorul o tensionează. Obșnuinții locului sînt și nu sînt o comunitate – majoritatea rămîn străini unii de alții. Substituindu-se insistent privirii protagonistului – care sîrșește prin a surprinde crima respectivă –, camera de filmare tot baleiază plaja și tot scanează crîngul din preajmă, tot înfîlînd, cel mai adesea în tăcere, priviri la fel de insistent-mă-

surătoare. Muzica e complet absentă de pe banda sonoră, dar aceasta din urmă nu e mai puțin compusă – din clipocit de apă, freamăt de frunze și zumzet de insecte, a căror perceptibilitate e sportivă de durată lunguță a cadrelor. Sumă de autoconstrîngerii formale riguroase, regia se bazează pe repetarea aceluiași discret și puține efecte dramatice – de pildă, intrarea neașteptată în cadru a unui personaj care nu-și făcuse simțită apropierea prin nimic sau, din contră, trecerea de la un cadru relativ strîns pe protagonist, la unul filmat de la distanță, care-l face să pară singur și vulnerabil. O altă acțiune repetată – parcare a unei mașini, filmată mereu din același unghi și anunțînd că s-a trecut într-o nouă zi – produce un atît suspans, cît *pattern*, coroborată cu timpii destul de lungi ai cadrelor, conferă filmului materialitate, „obiectualitate”, în felul revendicat vizionar de neorealismul italian, prin vocea scenaristului Cesare Zavattini (care, discutînd un ipotetic film de război, cerea să vadă avionul trecînd pe cer, nu de trei, ci de douăzeci de ori), și demonstrat mai tîrziu, în anii '60, de așa-numita aripă „structurală” a cinema-ului experimental american. Iar în punerea în scenă a corpurilor bărbătești goale (și implicate ocazional în acuplări), Guiraudie, care este un artist declarat gay, păstrează un echilibru delicat între valori geometrice și valori senzuale, între ostentare și normalizare, între cumpătare și luxură.

Povestea e bazică: protagonistul, Frank (Pierre Deladonchamps), e atras irezistibil de un bărbat (Christophe Paou) pe care-l știe periculos și care, cu mustața sa de Selleck-Mercury, e un adevărat porno-ideal de anii '70. Mustața nu e singurul detaliu care tri-

mite către acea perioadă de *gay liberation* irepresibil-festivă, căreia SIDA i-a pus capăt: deși personajele sale sînt conștiente de SIDA la modul contemporan, Guiraudie cultivă o atmosferă atemporală – pe lângă faptul că nu le vedem decît în aer liber și îmbrăcate cel mult în haine de plajă, personajele nici nu folosesc telefoane mobile. Deși spiritul ei rămîne ambiguu, întoarcerea spre trecut – spre vremurile revoluției sexuale – poate fi lesne percepută ca fiind motivată mai puțin de nostalgie și mai mult de ostilitate surdă: un polițist heterosexual îi ceartă pe obșnuinții locului pentru insensibilitatea de a continua să vină la agățat, ca și cînd nu s-ar fi întimplat nimic, la trei zile după moartea unuia de-al lor, iar cuvintele aceluia polițist sînt aparent întărite de experiența protagonistului – n-are cum să fie întimplător faptul că singurul bărbat de-acolo cu care Franck poate lega o prietenie este unul neinteresat de sex. Ce să se înțeleagă de aici – că dorința sexuală neutralizează orice altă simțire? Că e așa

în general sau doar într-un mediu exclusiv masculin precum cel de-aici? Tema vecinătății dintre atracția sexuală și atracția morții a avut parte de nenumărate ilustrări hetero, dar, atunci cînd e exemplificată cu homosexuali, oare nu riscă să dea de înțeles că dorințele lor și numai ale lor sînt thanatofile? Cu mediul său homosexual reprezentat ca periculos și nesimțitor de promiscuu, acest film aclamat nu e chiar atît de departe de copios huiduitul *Cruising* (1980), deși acel safari sociologic hollywoodian (cu Al Pacino în rol de polițist sub acoperire, investigînd o serie de crime prin cluburi gay) nu numai că e mult mai mainstream-senzaționalist (ceea ce nu e de mirare), dar e și mai *arthouse*-enigmatic (ceea ce are de ce să mire un pic). Pe cînd *L'inconnu du lac* combină o maximă claritate a prezentării cu o maximă elementaritate a conținutului – e tot numai apă, nisip, soare, umbră, piele goală, priviri iscoditoare, sex și moarte.

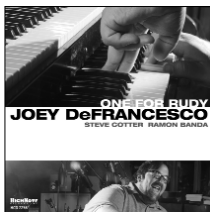
Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Clasicism & acuratețe

● Joey DeFrancesco, *One For Rudy*, HighNote Records, 2013.

Joey DeFrancesco vine din familia care ni i-a mai dat pe John (tată), Joseph (bunic) și Johnny (frate) DeFrancesco, o dinastie de jazzeri care dăinuie de la începuturile secolului trecut și care, prin urmare, pune mare preț pe tradiție. Rudy, cel din titlu, dăinuie tot de pe la începutul secolului și și-a pus amprenta pe ultimii 70 de ani de istorie a jazzului, în calitate de producător. Încă o mai face. Absolut nimic nou, inovator sau îndrăzneț nu se poate auzi pe *One for Rudy*, dar precizia chirurgicală și sound-ul aparte al formatului organ trio, cu un Hammond intimidant în centrul atenției, vor fi pe placul ascultătorilor de jazz care acordă înțietate clasicismului și acurateței. DeFrancesco vine din modelul american standard, în care copilărești în umbra unor instrumente mai mari decît tine, deținute de membrii familiei, apoi ești trimis uce-nic prin cafenele să-ți ciștiği piinea cum poți, ești remarcat de vreun nume mare în căutare de mină de lucru ieftină (în cazul de față, Miles Davis), îți lipiești numele de acesta și, într-un final, îți ieși zborul pe propriul curent de aer. Identitatea lui DeFrancesco e dată de sus-pomenitul format organ trio, care în anii '60 a popularizat prin cafenele fațeta soul a jazzului. În zilele noastre, formatul a produs proiecte care depășesc mult ambițiile de cafenea (am mai povestit aici despre Medeski, Martin & Wood) și care dobîndesc dimensiuni fusion/prog dezvoltate din moștenirea unor grupuri ca Emerson, Lake & Palmer. DeFrancesco se străduiește să blo-

cheze astfel de tendințe, să rezeze orice conexiuni cu spațiul rock și fusion, și să întoarcă stilul înapoi în cafenele, unde poate fi folosit cu succes drept substitut pentru lounge jazz, în serile în care divele sînt răgușite.

Dincolo de aceste considerente strategice, albumul lui DeFrancesco sună plăcut și terapeutic, textura sonoră a orgii sale curge foarte prietenos în duet cu o chitară timidă, dar perfect acordată pe aceleași tonuri calde (Steve Cotter). E și un toboșar pe undeva (Ramon Banda), însă pare să cînte dintr-o altă sală, o opțiune interesantă de producție. Fantomele clasiciilor Miles Davis și Thelonious Monk bîntuie albumul – titlurile „I don't wanna be kissed” și „Monk's dream” dau referințe directe în acest sens. Prin titlu, materialul anunță cu afecțiune că este închinat producătorului său și al unei bune părți din istoria jazzului contemporan, Rudy Van Gelder. Faptul că primește astfel de ofrande e semn că, în lumea jazzului, Van Gelder e un zeu al ingineriei sonore – de fapt, le tot primește începînd de prin anii '50, culminînd cu cîteva medalii în ultimii ani. Producătorul întoarce serviciul cum se pricepe mai bine, ceea ce spune multe, căci nu există sound mai curat și mai cald decît cel ieșit din studiourile sale. Și nu doar din studiouri – la cei 90 de ani ai săi, se pare că a contribuit cît se poate de activ la mixarea acestui material, deși aparițiile sale sînt rare din anii '90 înapoi. Asta face ca albumul să fie un veritabil duet DeFrancesco – Van Gelder, ceea ce explică funcția marginală a acompaniatorilor. Nu este, totuși, un sound pe placul tuturor audiophililor. Cum ziceam mai sus, m-aș fi simțit neglijat dacă eram toboșarul acestui album. E de notorietate faptul că jazzeri celebri (Charlie Mingus) au refuzat să înregistreze cu Van Gelder, considerînd că le modifică prea mult sound-ul natural al instrumentelor, cu precădere pe-al celor analogice. Hammond-ul lui DeFrancesco este însă o reptilă aparte, apărută la momentul revoluției electronice în industria instrumentelor. I-a indignat pe pianisti la vremea lor, iar acum e considerat un instrument pentru muzică bisericăscă de către DJ și laptoșiști. Mixajul încearcă să facă din acest material albumul esențial al Hammond-ului, dar, în același timp, și DeFrancesco se străduie să facă din el albumul esențial al lui Rudy.

Joey DeFrancesco va concerta în cadrul Festivalului Internațional de Jazz de la Gărina, 10-13 iulie. Mai multe la www.garana-jazz.ro.

Aron Biro este autorul blogului <http://aronbiro.blogspot.com>.

trei întrebări pentru

Roxana CĂLINESCU

„În 18 ani s-a format un public”

Care sînt noutățile acestei ediții a Festivalului Filmului European?

Festivalul Filmului European și-a păstrat conceptul întrucît aproape toate cele 42 de titluri din acest an sînt propuse de ambasadele și centrele culturale la București. Față de ediția din 2012, ICIR, sub egida EUNIC și împreună cu Reprezentanța Comisiei Europene în România, îi invită pe cinefilii bucureșteni la Cinema Studio și, pentru prima dată, la „Elvira Popescu”.

La Tirgu-Mureș, între 16 și 18 mai, la cinema Arta vor fi reluate cele mai bune filme proiectate în Capitală. În 2014, cinema-ul grec contemporan este excelent reprezentat prin trei filme de referință: *Miss Violence* (r. Alexandros Avranas), *Eterna întoarcere a lui Antonis Paraschevas* (r. Elina Psykou) și *September* (r. Penny Panayotopoulou).

Avem și evenimente conexe: Anim'est Pick și spectacole de dans contemporan, muzică electronică și videografică marca Wasp Studios.

O informație importantă: intrarea la toate proiectiile din festival este gratuită.

De ce un festival de film european la București?

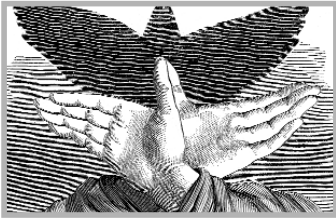
Pentru că este dintre puținele ocazii pentru bucureșteni de a vedea și un alt gen de film și de a se întîlni cu regizorii invitați. Pentru că în 18 ani s-a format deja un public care așteaptă să vadă documentare care nu sînt difuzate pe posturile de televiziune, animații și lungmetraje de ficțiune premiate la festivaluri de film de clasă A, care pîtrund extrem de greu – sau deloc – în sălile de cinema de la noi.

Cele titluri sînt de neratat anul acesta?

Cele două filme ale patriarhului cinematografului european, Manoel de Oliveira, un thriller danez intitulat *Lunetistul*, lungmetrajul biografic polonez *Păpușa*, thrillerul suedez *Noua Call Girl*, comedia neagră ungurească *Tura divina*, în regia lui Márk Bodzsár, filmul britanic *Shell* și multe altele.

Roxana Călinescu este coordonatorul Festivalului Filmului European care va avea loc în perioada 9-15 mai în București. Programul îl găsiți pe www.festivalulfilmulieuropean.ro.

a consemnat Ana Maria SANDU

Cristina FOARFĂ
bolero de travel

Un zbor ratat și-un autocar inundat

Am ajuns în micul aeroport thailandez din Udonthani un pic înainte de 6 dimineața, cu ochii lipiți de somn, cu o cafea *to go* în mână și cu amintirea Laos-ului, din care tocmai veneam, foarte prezentă în minte. „De ce nu ne-am gândit noi de la început să stăm mai mult în Laos? Măcar o zi să mai fi stat!” – ne tot întrebam și ne enervam, frustrați că n-am apucat să facem tot ce-am fi vrut în contrastanta și foarte frumoasa țară vecină. În aeroport nu era nimeni. Un paznic proaspăt trezit și el din somn se uita la noi, curios. Curios ne uitam și noi în jur, pentru că, teoretic, erau mai puțin de două ore până la decolarea spre Bangkok. Oare o să fim singuri în avion? Frica mea de zbor nu putea accepta ipoteza. Ceva nu se lega însă. Pe panou nu era nici un zbor. Paznicul ne explica: „*No flight, ma friends, no flight.*” Ne uităm pe bilet. Zborul era, evident, a doua zi.

După ce-am trecut de „Nu se poate!”, de „Ce proști sîntem!” și de „Dacă ne trecea prin cap să ne uităm mai de vreme pe bilet, mai stăteam o zi în Laos!” și de clasicul „E vina ta, ba a ta, de fapt e a lui Alin” (un amic cu care fusesem în Laos și care plecase spre Vietnam printr-o complică reală de zboruri și autobuze care ne ameșise complet pe toți și cu care urma să ne vedem în câteva zile în Bali), am stat și-am cugetat ce facem. În Udonthani n-aveam chef să mai stăm o zi, așa că am venit cu soluția salvatoare: mergem cu autocarul la Bangkok! Măcar stăm seara în Khao San, bem o bere, mîncăm ceva bun. Și așa stăteam puțin, o scurtă oprire în drum spre Bali. Frica de zbor a găsit motivul perfect să scape de avionul de-a doua zi. Teoretic, știam că sînt

inundații în Thailanda; practic, cum nu înțesam încă prin ele, eram în stadiul acela de uimire combinată cu compasiune, cînd stai în fața TV-ului și te uiți la știri. În autogară, ne-am asigurat de mai multe ori că autobuzul ajunge la Bangkok. Ni s-a spus zîmbind (doar Thailanda e *land of smiles*, nu?) că în partea asta nu e atît de rău, că autobuzele au rutele lor și că, na, nu vom face opt ore, cit e normal, ci maxim zece, hai 11. Cu plecarea la 7 dimineața, ne-am făcut noi calculul că după-amiază sîntem la Bangkok, ba chiar că recuperăm și orele de somn pierdute în ultimele zile în Laos.

Începutul a fost promițător. Autocarul mergea repede, era confortabil, ne-am oprit pe la 11 să mîncăm ceva, să luăm niște apă, să ne dezmorțim picioarele. I-am dat și un SMS lui Alin să-l informăm că e doar vina lui că ne-am zăpăcit, am dormit, am citit și și colo, am ajuns să vedem doar apă în jur. Mă uitam pe geam și nu înțelegeam cum poate merge autocarul prin apă de aproape un metru în anumite zone. Nu se mai vedea șoseaua deloc, doar cîteva semne de circulație rătăcite ieșeau din apă. Mă uitam la oameni care mergeau prin apă pînă la briu, cărîndu-și copiii mici sau proviziile în spate, în aranjamente înălțate și improvizate, pe alții – vislind pe lângă autocar și case din care ieșeau plutind lucruri. Autocarul înainta ca melcul, se formase o coloană lentă de autobuze și camioane. S-a întunecat. Ne era foame, sete și regretam că băusem atîta apă la

prînz. Următoarea oprire a fost, într-adevăr, în Bangkok, doar că la 12 noaptea, după un drum de 17 ore, pe care nu l-aș fi crezut posibil.

N-a fost chiar ușor să găsim un taxi să ne ducă în Khao San, cartierul vesel de *backpackers*, unde petrecerea nu se oprește niciodată. Sau aproape niciodată. În seara aia, erau atenționări că se pot rupe digurile și că Bangkok-ul va fi inundat, în special partea aia. Toate magazinele, hotelurile și barurile aveau saci de nisip la intrare, să oprească apa. Cumva, în spatele lor, lucrurile continuau firesc – muzică, mîncare, discuții, bere și cocktail-uri la gălețușă (*bucket-uri*). Doar că era suprarealist de gol. Khao San-ul pe care îl știam era plin de viață, cu turiști mișunînd de colo-colo, cu toate terasele pline

și cu muzica dată tare. Acum nu era aproape nimeni, muzica era în surdina și toată atmosfera era încărcată de așteptare. Se vor rupe digurile? Va fi Bangkok-ul complet inundat? Receptoristul hotelului, un travestit simpatic, glumea că are barcă să ne ducă la aeroport dacă e nevoie. A doua zi, situația rămăsese la fel. Erau zone inundate, mai ales pe lângă Palatul Regal, în altele ai fi zis că n-a plouat de cîteva luni.

Inundațiile din 2011 au fost cele mai mari din istoria Thailandei, un dezastru natural care a costat țara 45 de miliarde de dolari, economia națională a avut foarte mult de suferit, a oprit producția în multe zone și, mai ales, a afectat peste 3 milioane de oameni.

PUBLICITATE

Sușține ROMÂNIA la EUROVISION SONG CONTEST COPENHAGEN 2014

MILIONAR

PAULA SELING & OVI

Semifinale 6 și 8 mai
FINALA EUROPEANĂ 10 MAI
ora 22.00, în direct la
TVR1 TVR HD TVRi TVR+

www.eurovision.tv.ro

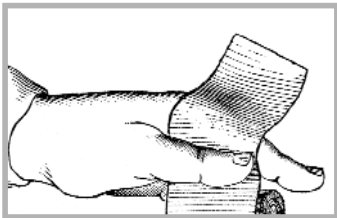
PUBLICITATE

VREI SĂ FII MILIONAR VREI SĂ FII

Vrei să fii milionar?
Cu Virgil Ianțu

20:30 Sămbătă-duminică

PrimaTV.ro

Iulian COMANESCU
oameni și etichete

Cum se reconfigurează piața TV

Plecările din PRO TV, de după demisia lui Adrian Sirbu, au fost discutate și relatate pe larg de presă. Totuși, ele nu au schimbat ceva esențial, pînă în momentul demisiei Monei Segall, cea mai cunoscută producătoare a postului, care realiza *România au talent*, *Vocea României*, *Dansez pentru tine* și *Master Chef*. Acum, însă, putem vorbi de o reconfigurare a pieței TV. Ce ne așteaptă în următoarele topuri de audiență?

Plecarea la Antena 1 a Monei Segall, împreună cu o echipă despre care s-a spus că numără în jur de 40 de oameni, înseamnă că televiziunea-lider rămîne fără show-urile-locomotivă. Bineînțeles, PRO TV deține în continuare formatele de succes și poate achiziționa, oricînd, altele, dar cei care le făceau sînt acum la concurență. Cît contează oamenii din spatele unui format internațional de succes? La această întrebare putem răspunde dacă ne uităm în grila de megashow-uri concurente puse în jur de Antena 1, în anii trecuți. În 2013, *X-Factor* de la Antena 1 a făcut o medie de 8,2 puncte de rating pe publicul urban, față de 11,8 – *Vocea României*, formatul asemănător de la PRO TV. *Vocea* e pe locul doi în topul celor mai populare show-uri de divertisment, după *România au talent*, care a realizat un uriaș 20,8 puncte în medie, în timp ce *X-Factor* e pe locul al nouălea, după formate mai puțin sumptuoase ca *Next Star*-ul de la Antena 1, al lui Dan Negru. În materie de *cooking talent* show-uri, *Master Chef* de la PRO a făcut, în 2013, o medie de 10,2 puncte, în timp ce *Top Chef* de la Antena a realizat 4,5 puncte.

Toate aceste diferențe au două cauze. Prima e *know-how*-ul producătorilor, iar a doua – însăși televiziunea pe care sînt difuzate programele. PRO TV are un rating mediu ceva mai mare decît al Antenei (4,3 față de 3,3

puncte, în martie 2013), dar nu e vorba numai de cantitate. Un show ca *X-Factor* realizează performanțe mai proaste pe Antena 1 nu numai fiindcă *Vocea României* e mai bine realizată, ci și fiindcă pleacă dintr-un rating mai mic, moștenit de la *Observator*. Acesta a avut, în 2013, o medie de 6,2 puncte, față de 9,2 puncte – *Știrile PRO TV*.

Cifrele seci spun o poveste surprinzătoare: *X-Factor* a funcționat mai bine, raportat la publicul moștenit de la programul anterior, decît *Vocea României*. Creșterea procentuală de la *Știrile PRO TV* este de 32%, în cazul Antenei, și de 28%, în cazul PRO TV. Însă problema nu se pune numai cantitativ. Genul de program despre care vorbim este caracterizat prin aspirații pozitive și glamor, lucruri care sînt mai greu de găsit, statistic, în programele Antenei 1 decît la PRO TV. Postul fondat de Dan Voiculescu moștenește ceva din imaginea proastă a fondatorului implicat în politică și ajuns la DNA din cauza unor acuzații de șantaj care îl privesc și, sau mai ales, pe directorul executiv al Antena Group, Sorin Alexandrescu. Acest gen de context se reflectă mai ales asupra jurnalelor de știri, iar *Observatorul* are, independent de asta, și o problemă de calitate, care se vede în diferența foarte mare față de *Știrile PRO TV*. Singurul atu al Antenei 1, la ora 19, este Andreea Berecneanu, care reușește să supraviețuiască surprinzător, fără pierderi de imagine, într-un format care i-a eliminat pe Lucian Mindruță și Alessandra Stoicescu, iar mai apoi pe Alina Petrescu.

De fapt, Antena 1 are probleme nu atît cu show-urile de divertisment din prime-time, ci cu programul de la începutul aceluiași prime-time, același *Observator*. În momentul de față, cifrele de mai sus ar trebui

să fie atît pe masa Monei Segall, cît și pe cea a managerilor din Antena 1. Că este așa arată și ceea ce s-a petrecut cu formate realizate de alți ex-proteviști.

Serviciul *Român de Comedie*, reinventat de Antena sub numele de *Happy Show*, a realizat la prima ediție 6,5 puncte de rating, deși producția coordonată de Toni Grecu, ex-Divertis, a fost bine pusă la punct. Media din 2013, a formatului, pe PRO TV, este de 7,8 puncte. Pe Prima TV,

Andrei Boncea, ex-PRO TV, a relansat *Mon-denii*, probabil cel mai îngrijit format de divertisment original, românesc, la ora actuală, dar nu realizează decît în jur de 1,5 puncte.

Toate cele de mai sus arată că producătorii buni contează, dar o grilă concepută logic este și ea foarte importantă. Altfel spus, PRO TV va pierde prin plecarea echipei care realiza show-urile-locomotivă, dar nu atît de mult pe cît pare, fiindcă rămîne, pînă la proba contrarie, cu un început de prime-time (*Știrile PRO TV*) foarte puternic și o grilă foarte bună, cu show-uri puține, dar bine așezate. Probabil, Monei Segall va face pe Antena 1 mai puțin decît se așteaptă managementul acestei televiziuni, dar suficient încît piața TV să redevină dinamică. Un prim simptom e faptul că, după ce anunțase renunțarea la *Vocea României* și lansarea formatului derivat *Voice Kids*, PRO TV a revenit și a comunicat că va face în continuare *Vocea*. Decizia pare una ciudată, dar capătă sens dacă ne gîndim ce s-ar fi întimplat dacă Antena 1 ar fi putut achiziționa *Vocea* rămasă vacantă, pentru a o face cu echipa plecată de la PRO TV.

Într-un fel sau altul, pînă în 2014, singurele televiziuni care și-au gîndit grila corent au fost PRO TV și, într-o oarecare măsură, Kanal D, după modelul turcesc. Plecările din televiziunea-lider înseamnă, în ultimă instanță, curios, că orice post cu ambii de top trebuie să vadă lucrurile în ansamblu și să investească mult, într-o grilă cu sens.

Iulian Comanescu este analist media, autor al volumului Cum să devii un Nimeni (Humanitas, 2009).

Adina POPESCU
portrete din mers

Pionierii de azi, activiștii de mîine

Sloganul din titlu îl auzeam mai în glumă, mai în serios, în vremurile comuniste. Eram comandant de detașament și-mi purtam cu destulă mîndrie șnurul auriu, iar acțiunile noastre pionierești, care „ne pregăteau” pentru viață, conțineau, de fapt, o doză mare de activism, „pe înțelesul copiilor” – „Clasa noastră ca o floare”, reciclarea sticlelor și a bornelor, colectarea de fier vechi și castane, concursul de desene pe asfalt „Toți copiii lumii doresc pacea”, plantatul de puiet în curtea școlii etc. În mare, e cam ceea ce fac și copiii de astăzi, doar că acum nu mai sînt obligații pionierești, o fac „de plăcere” și pentru că „așa e bine”, în cadrul unor acțiuni de voluntariat sau al unor workshop-uri creative. Desigur, mesajul socialist a dispărut.

Din cauza celor 11 ani pe care i-am trăit în comunism (important, pentru că au fost „de formare”), sînt în continuare destul de sceptică și de derutată în ceea ce privește termenul de activism. Și în privința oamenilor care aderă la o cauză și care acționează strict conform principiilor ei, care vor să schimbe lumea. Poate că încă mi-e frică de a nu reveni la ceea ce a fost, la lumea Uniform, dintr-o carte excelentă pentru copii (și nu numai) a lui Lois Lowry – *Darul lui Jonas* (nu e vorba de o societate comunistă, ci de una capitalistă, perfect reglementată). Nu putem fi toți la fel, nu putem avea cu toții aceleași opinii, nu putem lupta cu to-

ții pentru cauză, indiferent de natura ei. De aceea, mi-a plăcut mereu în redacția *Dilemei vechi*, unde a fost „nici așa, nici altminteri”.

În anii '90, am asistat la diferite forme anarhice și hibride de activism, cum a fost cel din Piața Universității. A fi anticomunist era atunci mainstream. Paradoxal este că tocmii unul dintre cei care transmiteau mesajele și se arăta cel mai înfocat adept al cauzei, Marian Munteanu de la Liga Studenților, s-a dovedit a fi un farseur. Asta m-a dezamăgit și m-a făcut să mă îndoiesc de utilitatea și autenticitatea activismului de la noi. Sau ce o fi fost el.

Lucrurile s-au schimbat, însă nu în esență lor. De curînd, au apărut „noii activiști”, oamenii care „s-au trezit” peste noapte că ceva e în continuare putred în societatea noastră. Și ei vor să schimbe lumea și, mai ales, țara în care trăim; nu mă îndoiesc că intențiile lor sînt bune. Din nou, e un lucru bun că aderă, comunică, se organizează (între timp s-a inventat și Facebook). Asta demonstrează că sîntem o societate vie și „în mișcare”, și nu una abulică, cum s-a întimplat în anii 2000, înainte de criză, cînd activismul în orice formă a lui era aproape inexistent, adeziunea la orice partid sau la organizație – privită cu indiferență sau luată la mișto („Tu chiar ai timp de așa ceva?! E pierdere de vreme!”), mitingurile sindicalistilor din Piața Victoriei, la care se dansa dansul Pinguinului – penibile, absenteismul la vot – la cote maxime.

O să-i întreb pe noii activiști: de ce nu luau atitudine și în acei ani 2000? Sau atunci chiar nu era nimic de salvat? Nu exista nici o cauză? Am un posibil răspuns – economia mergea cît de cît, erau mai mulți bani, oamenii erau preocupăți să-și facă credite, unora și cu buletinul, să-și ia casa, să-și caute job-uri ca să-și plătească ratele, să avan-

ceva, orice, te încolțesc ca hienele, îți cer argumente pe care apoi să le folosească împotriva ta, ca să-și demonstreze lor încă o dată că au avut dreptate. Nu înțeleg nuanțele și de multe ori nu am simțul umorului. Cu cauza nu se glumește! Regăsesse pe undeva în atitudinea unora spălarea pe creier din corporații și multinaționale: totul e spre binele

Dacă îndrăznești să critici ceva, orice, te încolțesc ca hienele.

seze în funcție, să-și „asigure un viitor”, iar cei mai tineri să-și termine studiile, pe banii părinților, căci și părinții aveau mai mulți bani. Așadar, erau vremuri mai bune „de trăit”, nu de luptat, nu de ieșit în stradă, nu de dat adunarea pe Facebook.

Ceea ce mă întristează la unii dintre activiștii de azi (din nou, nu știu dacă termenul de activist nu e impropriu în acest text) este agresivitatea lor, în numele „schimbării”. Lipsa lor de dileme. Și, uneori, opacitatea lor. Dacă nu te alături cauzei sau nu arăți cît de cît o mică simpatie față de ea, ești împotriva lor, ești „dușmanul de clasă” (și asta îmi amintește de pionierii de ieri). Nu ai dreptul la opinii, ce cred și spun ei este fundamental bine. Dacă îndrăznești să critici

firmei, se aplică organigrama, deși nu pricepem o iotă din ea, împrumutăm modele, ne pretindem culți și umblați pentru că am fost la workshop-uri și am văzut că alții ca noi, în alte capitale europene, acționează la fel, gîndim în clișee pentru că funcționează, sîntem uniți și ne comportăm ca un Mare Animal, nu ne întrebăm dacă el nostru interior este cu adevărat fericit, dar da, cu siguranță că este, pentru că facem ceea ce trebuie. Iar această atitudine se aseamănă mult cu cea din anii mei pionierești (fără propagandă, fără cenzură, fără multe alte, desigur). Mi-e teamă că ne întoarcem din nou la *uniform*.

Vera ULARU Andrei POP

Festivalul implicării

– un târg al asociațiilor și fundațiilor –

Sîmbătă și duminică, pe 10 și, respectiv 11 mai, în Parcul Herăstrău are loc ONGFest – Tîrgul Național al Asociațiilor și Fundațiilor, organizat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile. Acest festival se desfășoară pentru a cincea oară sub acest nume și aduce la București organizații din toată țara. În cele două zile, la intrarea dinspre Piața „Charles de Gaulle” a parcului, mai bine de o sută treizeci de organizații nonguvernamentale își susțin cauzele, prezintă proiectele și îi cheamă pe oameni să fie alături de ele. ONGFest este un festival al implicării.

Implicarea este un cuvînt care poate fi „greu de dus” pentru unii. Pentru că poate să însemne mai multe responsabilități, într-o lume prea solicitantă. Înseamnă timp și energie investite într-o direcție în plus față de lucrurile pe care vrem sau le avem deja de făcut. Familie, casă, prieteni, serviciu, cumpărături, curățenie, călătorii, hobby-uri, ieșiri în oraș, liste și priorități. În același timp, însă, există cel puțin un lucru pe care îl dorești altfel. Ceva care te deranjează, în fața căruia te enervezi, care te împiedică să faci ceva sau care, pur și simplu, te întristează.

Fie că este vorba despre copaci tăiați în neștire, păduri și străzi pline de gunoaie, legi incoerente, lideri corupți, oameni care dorm pe stradă, există o realitate a unor idei și a unor comportamente în fața cărora ajungi să renunți la o parte din felul tău de a fi. Ideea este că lucrurile se schimbă uneori de la sine, însă este posibil să nu fie în modul și direcția în care îți dorești sau de care ai nevoie. Pentru că fiecare știe cel mai bine ce vrea și ce nevoia are.

Cu toate acestea, nu vom spune că „schimbarea ești tu”. În fața străzilor cu gropi și gunoaie, a legilor încălcate, a nedreptăților, nimeni nu are vreo șansă reală, dacă este de unul singur. Șansele cresc alături de alții și important pentru o schimbare este ca oamenii să aibă aceleași scopuri și să lucreze împreună, să știe ce și cum trebuie făcut.

La ONGFest se găsesc astfel de oameni. Oameni care cunosc problemele reale și care vor și pot face ca lucrurile să se schimbe. Găsești, la acest festival, organizații care militează pentru democrație, oameni care știu, de exemplu, că o petiție susținută de mai multe persoane poate fi un argument pentru schimbarea unei legi. Există organizații care luptă pentru protecția mediului și care sînt de părere că atunci cînd cumperi produse românești, susții și economia românească, și consumi și mai puțin combustibil pentru transportarea lor – deci mediul înconjurător e fericit. Se vor găsi, cu siguranță, ONG-uri care protejează grupurile vulnerabile și pe reprezentanții lor, care știu cum să explice altora de ce o persoană cu dizabilități are mai mare nevoie de independență decît de protecție.

Nelipsite sînt organizațiile de tineret sau de educație, care susțin faptul că educația înseamnă mai mult decît învățatul din cărți și manuale, e un proces ce durează toată viața. Ele organizează tot felul de activități nonformale prin care se dezvoltă abilități noi și complementare celor dezvoltate la școală. În total, peste o sută treizeci de organizații vor fi prezente în cadrul ONGFest pentru a arăta publicului larg cum știu și cum vor ele să ajute. Însă, indiferent de cît de multe știe să facă fiecare în parte, un lucru este clar: au nevoie de cît mai mulți oameni care să îi susțină.

ONGFest este și festivalul lui „împreună”. Momentul în care tu, cel care vrei să faci ceva, te întâlnești cu alții ca tine. Iar cînd există implicare, are loc și schimbarea, evoluția către mai bine.

Tu vrei (r)evoluție, vino la ONGFest!

Anul acesta, ONGFest face apel la (r)evoluție. O luptă pentru putere, puterea bunului-simț, a corectitudinii, a înțelegerii, a curiozității și a cunoașterii. Indiferent de tipul de instituție, culoarea pielii, etnie, apartenență religioasă, clasa socială, orientarea

De cinci ani încoace, ONGFest vorbește despre realități și mobilizează resurse pentru a acționa.

sexuală sau orice alt criteriu ce ne diferențiază, toată lumea este binevenită, într-un periplu al posibilităților de a schimba și de a face ca „lucrurile să se întîmple”. (Un prim pas este să cauți, pe pagina noastră de Facebook, ONGFest, aplicația pentru (r)evoluție. Și să îți alegi de acolo cel puțin un mesaj în care crezi și să îl postezi pe wall-ul tău de Facebook.)

Sub semnele urii

De cinci ani încoace, ONGFest vorbește despre realități și mobilizează resurse pen-

tru a acționa.

În 2009 și 2010, festivalul a fost organizat tocmai pentru a întări sectorul nonguvernamental, a face ONG-urile vizibile unor noi categorii de oameni și a crește numărul celor care beneficiază de serviciile lor. Edițiile din 2011 și 2013 sînt dedicate economiei sociale. Plecînd de la nevoia de a apropia cît mai mult serviciile sociale de specificul comunităților, ONGFest a marcat rolul impor-

alt tip de abuzuri. Pentru actori nonguvernamentali însă, căile de acțiune pentru reducerea urii din spațiul public sînt clare și nu implică nici un compromis. Educația antidiscriminare, campaniile de contracarare a discursului instigator la ură, asistența acordată victimelor, promovarea bunelor practici în integrarea diversității sînt doar cîteva dintre răspunsurile eficiente. Unele ONG-uri le dau deja, altele încep să le dea. Ele se întîlnesc la ONGFest.

Dincolo de semnalul foarte clar de acțiune împotriva urii, sub care stă ONGFest 2014, vizitatorii din Parcul Herăstrău se vor putea implica în activități nonformale, dar educative, care îi ilustrează consecințele. Cei mai răbdători vor putea participa și la dezbaterile structurate, pregătite de expozații pe această temă.

Alături de corturile ONG-urilor, Google Romania invită tinerii la o dezbateră despre libertatea de postare pe Internet a materialelor agresive sau instigatoare la ură. Tot pentru tineri, dar nu numai, organizăm un traseu cu indicii din care vor afla ce se întîmplă în lume cînd dispăre iubirea și ce pot face ca să o aducă înapoi. Poți să donezi sînge, să direcționezi 2% din impozitul pe profit, să te înscrii voluntar, sau orice altceva îți se pare potrivit pentru cauza în care crezi. O mulțime de evenimente culturale se vor derula la scenă deschisă: teatrul de păpuși, dansuri ale copiilor, demonstrație de karate, cîntece și alte momente simpatice pentru trecătorii din parc. Ansambluri ale minorităților etnice, precum sirbi, croați, ucraineni, germani, sirbi și ruși lipoveni susțin și ei reprezentații. Sîmbătă seara, începînd cu ora 18,30, trupa de improvizatie FREEZE va susține o reprezentație cu mare haz. În continuarea lor cîntă trupele Les Elephants Bizarres și Bere Gratis.

S_tandurile sînt deschise sîmbătă între 10-19 și duminică între 10-18. Iar mai multe detalii despre program și organizațiile care participă se găsesc pe www.ongfest.ro. Evenimentul este finanțat prin granturile Spațiului Economic European 2009-2014, programul Fondul ONG în România, gestionat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și partenerii săi.

Vera Ularu este coordonator comunicare FDSC.

Andrei Pop este editor publicației FDSC.

Iulia BADEA-GUÉRITÉE Mihai LEONTESCU

Aristocratul-țigăn și Partidul European

– interviu cu Louis de Gouyon MATIGNON –

Sorbona, aprilie 2014. Aștept, împreună cu Mihai Leontescu, coordonatorul Proiectului „Erasmus House”, interlocutorul nostru pentru un interviu: **Louis de Gouyon Matignon**, fondator, președinte și cap de listă al Partidului European. Un OZN în peisajul politic francez, apărut de curând, apărând drepturile țiganilor francezi (gens du voyage), dar nu numai, ci și al romilor, gitanilor etc. Atât de tânăr – are doar 22 de ani –, Louis (supranumit în hexagon „aristocratul-țigăn”) se îndreaptă spre noi cu nonșalanța și determinarea pe care i le cunoșteam deja: fie că este pe scena unui teatru din Bordeaux, în timpul dezbaterii organizate nu de mult de asociația Gironde-Roumanie, „Romii, între neîncredere și integrare”, sau la Foire du trône – bilciul parizian care a fost gazda lansării oficiale a campaniei pentru scrutinul european, Louis convinge. Poate pentru că el are o adevărată cauză europeană? (I. B.-G.)

Iulia Badea-Guérítée: De ce, deci, un Partid European? Cunosându-vă militantismul în apărarea cauzei țiganilor francezi (sint nomazi, au carte de identitate), dorința dvs. de federalizare a Europei, nu ar fi fost mai simplu să vă alăturați unei forțe politice deja existente?

Louis de Gouyon Matignon: Am citit din întâmplare un articol publicat de *Le Monde*, în 2012, care se intitula „Pentru un partid european”. Mi-am dat ulterior seama că acest partid nu exista. De ce să mă lansez atunci în a căuta nume? Am fost tentat, citind articolul, să creez un asemenea partid. Este un nume simplu, ușor de tradus în toate limbile. De ce tocmai un Partid European? Pentru că este pentru Europa.

„Romii care mă văd în fruntea listei Partidului European știu că sînt aici pentru ei.”

Scopul meu în următorii ani este să mă impun ca o nouă forță politică. În mare, astăzi există trei forțe politice în Franța – stînga, dreapta, Frontul Național. Ele contează în dezbateri. Verzi sau frontul de stînga nu contează atât de mult. Este, deci, loc pentru un al patrulea partid, unul care vorbește despre Europa, și care devansează astfel celelalte partide, care vor vorbi și ele, la un moment dat, despre acest subiect, dar nu imediat, ci peste 15 ani poate. Astăzi, ele sînt mult prea concentrate pe dezbaterile naționale.

I.B.-G.: Dar cum îi veți convinge pe alegători să vă asculte vorbind despre Europa?

L.G.M.: Am un avantaj pe care celelalte partide politice nu îl au, am o identitate politică. Cînd sînt prezent în presă, sînt identificat rapid ca fiind „cel care vorbește mereu despre țigani, despre gitani etc.”; cînd alți politicieni sînt citați sau intervievați, ei sînt văzuți ca fiind oamenii partidelor, de stînga, de dreapta, nu au o veritabilă identitate, și nici o cauză care să le fi fost proprie înainte de a intra în politică. Îmi place, de exemplu, de cineva ca Daniel Cohn-Bendit, pentru că se identifică foarte mult cu revoltele din mai '68. De ce respect un Harlem Désir [actual ministru francez al Afacerilor Europene]? Pentru că se identifică puternic cu „SOS Racisme”. În politică îi respect pe cei care sosește cu o adevărată cauză la purtător, un scop, o luptă, o identitate pe care au avut-o și anterior. De aceea îmi plac mișcările politice ca Europe Écologie, un alt exemplu. Un José Bové care a apărut în peisajul politic francez după ce a luptat ani buni de zile împotriva mondializării. Pentru mine este exact la fel, duc o luptă pe care am început-o anterior, cauza și drepturile gitanilor, și în paralel mă lansez în politică. Dacă voi fi vreodată caricaturat la *Les Guignols de l'Info* [emisiune franceză în care oamenii politici sînt reprezentați prin marionete], sînt sigur că marioneta mea va fi urmată de un gitan cu o chitară în mînă sau ceva similar.

I.B.-G.: Intocmai, nu-i regăsim pe acești gitani în programul dvs., pe așeze...

L.G.M.: Pentru că a vorbi despre ei astăzi „deservește” oarecum imaginea Partidului European. Dar cauza lor apare în program, la capitolul *Europa socială*. Avem trei tematici în acest capitol: crearea statutului de cetățean european itinerant, pentru ca gitanii nomazi să fie protejați, dar și pentru ca gitanii din Germania, care nu mai au dreptul de a circula dintr-un loc într-altul, schimbîndu-și domiciliul, să o poată face din nou. Mulți gitani din Vestul european, nomazi la origine, nu mai au dreptul de a circula în alt stat decît cel francez. Aș vrea ca acest drept francez să devină comunitar, european.

Apoi, sînt pentru o Europă care să protejeze din punct de vedere cultural bilciurile. În Franța, bilciul este văzut ca un eveniment

comercial, în timp ce circuitul este considerat o activitate culturală! Bilciurile sînt, de aceea, pe cale să dispară.

Și, în treilea rînd, doresc aplicarea planului de acțiune pentru romii, în educație, locuri de muncă, sănătate, la nivel european, pentru ca ei să fie astfel protejați la nivel național, și implementarea unei Poliții europene, pentru ca romii să fie apărați la nivel european. Mă gîndesc adesea la ce pot face mai mult pentru ei, dar nu i-am pus pe afișe pentru că oamenii sînt astăzi deja eurosceptici, a le vorbi despre romi acum este o acțiune sinucigașă. Însă gitanii, romii care mă văd în fruntea listei Partidului European știu că sînt aici pentru ei.

Mihai Leontescu: O cetățenie europeană itinerantă nu înseamnă, de fapt, a introduce din start o discriminare între un cetățean eu-

ropean itinerant și un cetățean european, pe scurt?

L.G.M.: Diferența este că cetățeanul european itinerant nu are o reședință fixă, în timp ce cetățenii europeni au. Eu am o reședință fixă și pot deveni nomad miine fără ca statutul meu să se schimbe. Gitanii francezi, așa-numiții *gens du voyage*, sînt cetățeni francezi, dar nu au o reședință fixă. Pot vota, totuși, pentru că au o localitate de care aparțin. Cetățenia europeană itinerantă ar permite să fie protejați prin lege și nemții, italienii, olandezii nomazi, care nu pot circula decît în timpul vacanțelor școlare. În timp ce în Franța pot circula liber, tot anul, datorită arilor de primire care le sînt destinate în fiecare localitate. Franța este singura țară care le recunoaște itineranța, iar eu aș dori ca aceasta să devină o regulă europeană.

Situația este diferită în cazul romilor. Și mai simplă. Două posibilități. Fie sînt integrați în țara lor de origine, din punct de vedere educațional, medical și al locurilor de muncă; fie le creăm, dacă au migrat spre alte state, spații tranzitorii (locuințe sociale care le sînt dedicate, în interiorul localităților, atît timp cît este necesar pentru a le permite să-și găsească un loc de muncă, să-și trimită copiii la școală, pînă se obișnuiesc cu cutumele societății), urmînd ca ulterior să fie integrați în societatea tradițională clasică (locuințe cu chirie modestă etc.).

Apoi, ar trebui ca între populația france-

ză și populația romă să existe mai multe legături culturale. Mai mulți actori romi, militanți, cîntăreți – au nevoie de persoane care să îi inspire. Care să fie pentru ei o sursă de inspirație, un model de reușită, care a ieșit din rîndurile lor, care să le insuflă dorința de altceva.

Și, nu în ultimul rînd, ar trebui să existe o Poliție europeană, după modelul FBI în Statele Unite ale Americii, care să poată destrăma rețelele criminale de romi. Europol și Interpol centralizează date, nu au nici o capacitate executivă. În realitate, avem o Europă a capitalurilor și a finanțelor, dar nu am avut niciodată o Europă politică și socială.

Vrei să facem un tur al meselor și să-i întrebăm pe cei din jur cine este președintele Comisiei Europene? Ai fi dezamăgită. Nu există Europa, astăzi. Nu – o Europă socială, și ce e tragic este că extrema dreaptă este pe cale să distrugă și puținul pe care-l avem. Extremiștii au astăzi un impact mai mare decît restul partidelor, mai multe voci, și chiar dăunează Europei.

I.B.-G.: Cum veți face pentru a avea filiale în mai multe state membre?

L.G.M.: Voi vedea, în funcție de rezultatul obținut la scrutinul european. Va trebui să călătoreșc mult, să cunosc alți europeni. N-aș putea, de exemplu, să spun acum cu exactitate cîți membri avem. Existăm doar în regiunea pariziană. Știu însă că voi fi urmat de comunitatea gitanilor, de cei dezamăgiți de stînga, de dreapta, de verzi, de cei care cred în Europa. Sîntem 30 de inși pe listă. Nu vom atinge niciodată pragul de 6%, dar dacă facem 1% e bine. Cred că vom atinge doar 0,4%. Însă scopul este să facem lumea să vorbească despre noi, despre Europa. Sînt încrezător în ceea ce afirm.

I.B.-G.: Sînteți mai degrabă un *Don Quijote* sau un *Robin Hood*, ca atitudine?

M.L.: Cred că e mai degrabă un *Robin Hood*: *Louis luptă pentru un scop în care crede și dorește ca prin ceea ce realizează să schimbe starea de fapt...*

L.G.M.: Dar sînt conștient că oamenii nu au chef să se schimbe! O să afirm, deci, că sînt un amestec din ambele personaje, aș prefera să fiu *Robin Hood*, dar mă văd mai degrabă ca un *Don Quijote*! Oamenilor nu le pasă nici de Europa, și nici de gitani. Ceea ce îi interesează este să cîștige bani și să aibă cu ce să-și hrănească familia. Să vadă o emisiune interesantă la televizor. Vor circ și pîne. *Panem et circenses*.

M.L.: Dar partidul dvs. nu a fost creat doar pentru mînuși și romi...

A fost creat pentru toți cei care cred în Europa. Pentru toți cei care se simt europeni. Ai dreptate, Mihai, cînd spui că e nevoie de o viziune pentru Europa. Pentru mine este la fel. Pentru mine clivajul nu este între de stînga sau de dreapta, ci eurofil sau eurosceptic. Adevărul este că astăzi nu există dreapta sau stînga. Astăzi clivajul este între cei care sînt pentru și cei care sînt contra Europei. Marine Le Pen și Nicolas Sarkozy au înțeles foarte bine acest lucru. Frontul Național este contra, dreapta este mai mult sau mai puțin contra; de fapt, în afara centristilor și ai celor de la Europe Écologie, în Franța toată lumea este contra.

M.L.: Nu credeți că mai există o categorie, cea a celor care încă nu s-au decis?

L.G.M.: Ba da, dar sînt cei care s-au orientat deja spre Frontul Național. Dezamăgiții. Nu cred, de altfel, că cei din Frontul Național sînt rasiști, ei sînt mai degrabă persoane dezamăgite atît de stînga, cît și de dreapta.

Iulia Badea-Guérítée este jurnalistă la Courrier International.

Mihai Leontescu este coordonator al Proiectului „Erasmus House”.

„Politețea are ca fundament empatia“

– interviu cu Dana GONȚ –

Este realizatoarea emisiunii Bonton, difuzată duminică, de la 17,30, la Digi24. Dana Gonț vorbește despre bune maniere, într-o Românie în care acestea sînt pe cale de dispariție. Nu pretinde că ar civiliza România, ci doar încearcă să îi arate un chip mai frumos.

Emisiunea dumneavoastră este singura despre bun-gust, bune maniere, de pe micile ecrane neașe?

La început, nu am crezut că o s-o pot face, proiectul ăsta era în mintea mea de multă vreme. Am fost întrebată ce aș vrea să fac, la ce emisiune aș vrea eu să mă uit. Am avut o ezitare, pentru că m-am gândit ca aș fi ținta ironiilor. Faptul că ideea a fost bine primită a fost pentru mine un imbold extraordinar. La orice altă televiziune comercială m-aș fi dus, nu ar fi acceptat ideea. Pentru că nu ar fi scos bani din ea. Într-o lume în care nu există dacă nu ești scandalos, șocant, nu ar fi acceptat-o. Norocul meu a fost și că postul are un target mai elitist.

De ce ați ales acest subiect?

Nu e atât de greu să-l alegi, dacă trăiești în România. Pînă la urmă, te definește ceea ce te preocupă. Am evitat latina direct didactică, am evitat să dăm lecții, pentru că oamenii au tendința să le respingă. Emisiunile au, totuși, o componentă didactică, dar indirectă, prin tot ceea ce spunem noi.

Și totuși, manualul Aureliei Marinescu, Codul bunelor maniere astăzi, a fost bestseller...

Aici e un paradox. Deși această carte a fost bestseller, românii nu prea par să fi avansat în vreun fel în privința bunelor maniere. Cred că mulți au cumpărat-o doar ca s-o țină în bibliotecă. Pe a mea am tot făcut-o cadou, încît am ajuns ca eu să n-o mai am.

De atunci, alte cărți asemănătoare nu prea au mai apărut...

Cred că ținta trebuie să fie alta. Cred că trebuie să ne adresăm unei generații un pic mai mici și s-o creștem într-un fel. La 50 de ani, chiar dacă citești o carte de bune maniere, chiar dacă reții cîteva lucruri, tot nu te mai poți schimba radical. Educația nu se face la 45-50 de ani. Sînt multe cursuri de bune maniere pentru copii, chiar pe la grădinițe, cred că e un bun început. Și noi ne-am implicat într-un asemenea proiect. Cu un profesor din Cîmpulung, Gheorghe Bănuța: la Clubul Elevilor de acolo, care e de parte de a fi cea mai arătoasă clădire din oraș, acesta făcea, de 15 ani, cursuri de bune maniere, el nefiind plătit. Era ca un cerc de bune maniere. L-a structurat ca pe un manual pentru copiii lui, numai că nu a avut bani să-l tipărească. Am editat acel curs și l-am tipărit, în 2000. L-am dăruit lui mare parte din exemplare, pentru generațiile de tineri care se vor duce la acest cerc. Sîmplu fapt că există adolescenți preocupați de lucrul ăsta mi s-a părut mare lucru. Acesta a fost, într-adevăr, unul dintre subiectele pe care le-am dus pînă la capăt, implicîndu-ne.

Ce înseamnă, de fapt, bune maniere, pentru dvs.?

Nu e vorba doar de bune maniere. Pentru că tot ce înseamnă politețe are ca fundament nu aristocrația, ci empatia, să-ți pese de ceilalți. Sinceritatea – eu una pun mai mult preț pe o discuție cu înțeleptul satului de nu știu unde, care dovedește sinceritate și ospitalitate, venite nu dintr-o educație care l-a forțat să fie așa, ci din sufletul lui, decît pe un dialog cu cineva care face lucrurile astea mecanic.

Care vi se par zonele cu cele mai proaste maniere?

Relația tineri – bătrîni mi se pare cea mai dificilă. S-a creat o prăpastie între ei. Eu am o empatie deosebită pentru oamenii vîrstnici, sînt atașată de ei. Probabil că și de aceea majoritatea reportajelor pe care le fac sînt cu oameni în vîrstă.

În ce privește relația bărbați – femei, nu cred că egalitatea de șanse exclude curtoazia. Nu sînt de acord nici cu influența anglo-saxonă: femeia care refuză orice gest galant, numai pentru a demonstra că ea poate. La noi, cred că s-a păstrat, totuși, o mentalitate

patriarhală. Dacă nu mă înșel, există o statistică în care 7% dintre români consideră că femeia e proprietatea bărbatului. Că decid ei și pot dispune asupra a ceea ce ea poate sau nu să facă. Asta e o mentalitate de secol XIX.

Ideea nu e să nu mai existe mediere, colaborare, ori să zici nu, ca femeia, la orice îți propune bărbatul. Nu e o luptă în care trebuie să demonstrezi că, dacă ți se spune să faci ceva, trebuie obligatoriu să refuzi. Trebuie găsit un dialog. Nu vîd nimic rău dacă bărbatul este cel care sugerează deciziile importante într-o familie, atîta timp cît nu le impune.

Cum vedeți deteriorarea relațiilor între oameni în marile orașe, inclusiv în București? Există vreo legătură între acest fenomen și migrațiile din mediul rural înspre mediul urban?

Nu pot vorbi despre efect, fără să mă gîndesc la cauză. Convingerea mea e că ni se trage din perioada comunistă. Atunci a fost un exod de la țară către oraș, oameni care nu erau deloc adaptați pentru modul urban de viață. S-a creat o situație neplăcută. La țară, oamenii aceia aveau un bun-simț învățat din bătrîni și o rînduială. Au fost aduși aici, unde nici nu s-au putut adapta unei vieți citadine, și au pierdut și buna-cuviință pe care o aveau acasă.

Cum vi se par moravurile generațiilor de după '90?

Generațiile de după '90 au suferit de o lipsă de conexiune cu părinții. Aceștia au fost preocupați de cîștigarea banilor, au fost influențele societății capitaliste, consumeriste. Ei au uitat de copiii lor și au crezut că le ofe-

tem să ne așteptăm ca aceștia să fie educați, generoși, virtuoși, să creadă în anumite valori, cînd ceea ce lor li se prezintă ca valoare este banul, obținut oricum.

Care sînt, după dvs., valorile importante?

Cel mai important nu e cum ții în mînă cuțitul și furculița sau dacă știi ordinea lor. Chiar în cazul celor mai serioase protocoale, lumea e mai sensibilă la cum vorbești, cum te uiți, cum zîmbești, ce spui, cît ești de binevoitor. Chiar și Princesa Margareta mi-a confirmat aceste lucruri. Nu deranjează că omul nu respectă strict protocolul, dacă vine cu bun-simț, cu o atitudine de respect.

În emisiunile dvs., cum vă alegeți personajele, care au fost cele mai interesante?

Alegerea subiectelor e partea cea mai

nat, Alexandru Scarlat Rosetti, extrem de bonom, gentil și elegant. Am avut chiar de curînd o poveste cu doi bătrîni de 80 de ani, care fac bundițe – Dragoș și Ileana Nicolăica, fac bundițe de 60 de ani. Și stau alături de 60 de ani și au, cu siguranță, un respect special unul față de altul, și o trăinicie... Virgil Ogășanu a apărut la rubrica „Cu respect”, unde noi alegem personalități despre care credem că au ceva de spus în legătură cu cei șapte ani de acasă. M-a impresionat povestea lui cu un ofițer sovietic care l-a prins închinîndu-se în fața unei biserici, în uniformă de pionier. El nu și-a pierdut credința, de atunci încolo s-a închinat cu limba în cerul gurii.

Tratați și subiecte mai actuale, precum speed dating-ul...

Oamenii trăiesc într-un secol al vitezei. Dacă s-ar putea să-și găsească jumătatea în șapte minute... La emisiunea despre speed dating am întins și o capcană unor fete de 20 de ani. L-am pus pe un băiat să joace rolul... bărbatului perfect. El le-a dat, la toate întrebările, răspunsurile așteptate... Fetele l-au preferat pe el. Au fost dezamăgite cînd au descoperit realitatea. Le-am arătat, astfel, că știm cum funcționează pentru ei lucrurile astea și am încercat să le arătăm unde pot greși, unde sînt pericolele.

Ne-am ocupat și de dragostea online, am găsit chiar și un cuplu care s-a cunoscut pe Facebook. Nu aveam o poziție clară față de toate astea. Am încercat să păstrăm un echilibru și oamenii să tragă singuri concluzii.

Există niște reguli pentru relațiile de serviciu?

O atitudine politicoasă, zîmbitoare e aducătoare de cîștig. A fi politicoas la nivel de bază e obligatoriu pentru toată lumea. Dar nu să ajungem la ipocrizii. Trebuie să saluți pe oricine, dar dacă nu-l plăci, nu e cazul să-i spui ce bine arată...

Ați avut și străini invitați în emisiuni. Au ei o altă percepție asupra bunelor maniere, decît noi?

Depinde din ce zonă sînt. Majoritatea invitaților pe care i-am avut din Europa de Vest au spus că sîntem foarte ospitalieri și prietenoși, iar asta îi ajută să treacă peste alte probleme ale societății, cum ar fi infrastructura. Pe cînd, invitații din America Latină, de pildă, au spus că noi sîntem mai reci. La ei nu se inceleu ușile; în sat, dacă ai un copil, toată lumea se ocupă de el. Depinde de ce te raportezi...

Ce feedback ați avut la emisiune?

Am fost oarecum surprinsă cînd am intrat în anul al treilea de Bonton. A făcut audiență mult peste așteptările noastre. Am avut feedback pozitiv. Ceea ce-mi dă o motivație s-o continui mai mult decît orice.

a consemnat Iaromira POPOVICI

„E greu pentru copii să învețe bunele maniere, cînd nu le mai vîd la nimeni...”

ră totul, dacă îi asigură din punct de vedere material. Majoritatea sînt niște copii neglijăți, care au fost învățați că reușești doar fiind tupeist. E o diferență mare între îndrăzneală și tupeu: trebuie să ai îndrăzneala să crezi în visele tale, să-ți susții punctele de vedere, dar nu și tupeul să faci lucrurile astea lovindu-i pe alții. La care se adaugă lipsa de modele, care mi se pare esențială. În media, banii s-au făcut cu vedete de alt gen, care nu pot fi modele reale. Nu ne putem mira că lucrurile stau așa cum stau.

E greu pentru copii să învețe bunele maniere, cînd nu le mai vîd la nimeni... Nu pu-

grea. Nu e o emisiune legată de eveniment. Trebuie să cauți oameni, povești, imagini. Căutăm întotdeauna oameni-model, care ne pot inspira. Nu am rămas la zona aristocrație, boieri, bune maniere. E o zonă pe care o acoperim în continuare, este nucleul nostru. Dar am trecut dincolo de ea. A fi un om politicoas înseamnă să-ți pese inclusiv de generațiile care vin. Și dacă faci ceva pentru țara în care trăiești, pentru comunitatea în care trăiești, poți fi un model. E vorba de implicarea în societate, de generozitate, chiar și de păstrarea tradițiilor.

Mihai și Domnica Ghica m-au impresio-

VOM SCĂPA OARE VREODATĂ DE CEI CARE FAC ALERGII LA NUCI & CAUCIUC & SACOȘE CU AROMĂ ETANȘĂ?

■ Sub Negoită Țintui al sectorului 3 din București, bulevardele s-au umplut de borduri noi. Tot sub Negoită Țintui, într-o a doua fază, peste bordurile noi s-a adăugat și un al doilea rând de borduri. Sub Negoită al Doilea, în același sector 3 al Bucureștiului, bordurile suprapuse de ciment gri, instalate în vremea predecesorului, tocmai au început să fie înlocuite cu borduri mari de culoare cărămizie. Vom scăpa oare vreodată de genul ăsta de căcănărie? (A. M.)

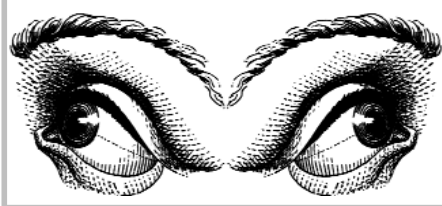
■ Cofetarii japonezi au lansat înghețata cu gust de fructe și legume: cireșe & tomate, portocale & morcov, dar și alte combinații de piureuri la care se adaugă lapte cu un conținut scăzut de grăsime. Și apropo de lapte, o doamnă din China fabrică, la ea acasă, săpun din lapte matern pe care-l colectează de la mamele din comunitate cu spirit practic și sensibil la cei care fac alergii de la compușii chimici. (M. C.)

■ Inspirat de creativitatea japonezilor, vizez la o pastă de dinți cu aromă de nuci & sfeclă; sau la o înghețată cu gust de raci ori de scoarță de mesteacăn; sau – oh! – la un lubrifiant din lapte matern. (M. C.)

■ S-au inventat vacile cu hublou. În Elveția, la Grangeneuve. O trapă din cauciuc, care le permite oamenilor de știință să analizeze cu mai mare ușurință bolul alimentar. Sper să se inventeze și oamenii de știință cu hublou, ca să vedem și noi exact ce au în cap. (L. V.)

■ În septembrie 2012, un newyorkez în vîrstă de 28 de ani, în momentul în care își căuta un bon în sacoșă, a dat peste un bilet scris de mină: „Mă numesc Tohnain Emma-

Cu ochii-n 3,14

nuel Njong, sint camerunez și ispășesc în prezent o pedeapsă de doi ani în China. Am fost închis pe 11 mai 2011. Sintem maltratați și muncim 13 ore pe zi ca niște sclavi pentru a fabrica aceste sacoșe. Scrisoarea era însoțită și de o fotografie. O anchetă a Departamentului de securitate internă a SUA a fost demarată pentru a afla în ce condiții au fost fabricate sacoșele respective. Prizonierul, eliberat în decembrie 2013, a reușit să-și găsească apoi de lucru în Dubai. El a povestit că a trimis cinci scrisori identice din închisoare și că cele mai multe erau scrise în franceză. Vă dați seama că multe dintre lucrurile pe care le folosim într-o zi duc cu ele asemenea bilete disperate și invizibile? (A. M. S.)

■ Japonezii au lansat o serie de paste de dinți cu extract din testicule de caracatiță, dar și din cărbune de bambus, cu aromă de vinete, dar și de... gorilă. Să nu-mi spuneți că nu v-ați trezit niciodată dimineața cu nevoia de a vă improspăta respirația cu arome luate direct din natură! (M. C.)

■ Designerii japonezi au lansat mînușa masculină pentru masturbare: ușor de purtat în buzunar, formă ergonomică (și de diferite mărimi), cu adaos de lubrifiant, cu închidere etanșă și, bineînțeles, de unică folosință. Igienică, practică și economică – pentru oricînd ai putea avea nevoie de o mină de ajutor! (M. C.)

SPRE DEOSEBIRE DE SUSPECTII ALBI, TRADIȚIA OCOLEȘTE, NĂVALNIC, UMFLAREA

■ Germania ar fi al doilea mare producător de falsuri din lume, după China. A detronat Turcia, care e specializată mai mult pe textile. Spre deosebire de chinezării sau turcisme, falsurile nemțești sînt de o calitate mult mai bună, potrivit Deutsche Welle. Uneori, atît de bună, încît nu le poți deosebi de cele originale. Atenție cînd vă luați o mașină: să nu fie cumva un BMW sau un Volkswagen. Deși, la cum îi știu eu pe nemți, s-ar putea să aveți noroc și să fie chiar mai bune. (A. P.)

■ Senatul american a aprobat declassificarea unui document ce conține procedurile folosite de agențiile americane pentru a interoga suspectii de terorism. Printre alte mijloace de tortură: privarea de somn și muzica proastă. Deținuții erau băgați într-o celulă unde se auzea, în buclă, timp de 24 de ore, aceeași piesă muzicală. E, într-adevăr, diabolic. Mai ales că una dintre piesele favorite ale tortionarilor era „The Real Slim Shady” de Eminem. (M. M.)

■ În 1998, la deschiderea Jocurilor Olimpice din Seul, porumbeii albi au fost eliberați prea devreme. Cînd s-a a-

prins flacăra olimpică, bieteale creaturi încă mai zăboveau în preajma torței, cu rezultate fatale. Un titlu necruțător din presa vremii a înconjurat lumea: *When Doves Fry (Cînd se frig porumbeii)*. (M. P.)

■ Tradiția, azi, înseamnă tot mai multe lucruri decît altădată. Grătarul de 1 Mai a devenit, brusc, tradițional. La toate emisiunile de știri se discută despre tradițiile de 1 Mai. Pînă și la restaurantul nemțesc din colț se fac mici, de 1 Mai, conform acelorași tradiții. Să mai zică cineva că nu trăim într-o societate tradițională... (I. P.)

■ Veganismul de sărbători (am scris săptămîna trecută despre meniurile vegane de Paști, cu drob și stufat din frunze și ierburi) nu ocolește nici ziua de 1 Mai. Astfel, site-ul dietetik.ro recomandă o rețetă de „mititei vegani”: ciuperci, ceapă, fasole, roșii, drojdie, orez, gumă xathan, condimente. Nimic mai apetisant. (S. G.)

■ Odată cu primăvara, și minunații trandafiri pedsediți au reinviat într-o nețărmurit de mișcătoare osmoză națională. Pileuri-pilcuri de cite trei roșii trandafiri zîmbăreți străjuiesc la capete lozica „Mîndru că sint român” se spînzură transversal deasupra drumurilor noastre europene, jalonate de gropile și hîrtoapele autohtone, într-o explozie de superbie națională pe termen lung, căci primăriile locale anunță „marea asfaltare” cîndva prin 2017. Pînă atunci, pedsediți și nonpedsediți vom da în gropi, năvalnic, în căutare de mîndrie, nație și vocație, orbiți de țelul călăuzitor „Să nu uităm nicînd să iubim trandafirii...” (R. M.)

■ Dacă nu știți (și probabil că nu știți), balenele explodează. După ce mor și eșuează pe vreun țârm, metanul și alte gaze se acumulează în procesul de descompunere în corpul balenei, provocînd umflarea lui și, în cele din urmă, explozia. Mai multe puteți afla pe site-ul <http://hasthewhalaeexplodedyet.com> (aexplodatdejabalena.com). (L. V.)

CEVA MAI DEPARTE, O RECLAMĂ A STRĂPUNS O RACLĂ

■ În stația de autobuz, un individ își bea cafeaua dimineții, dintr-un pahar de plastic. Soarbe ultimul strop, apoi se uită, indecis, la paharul gol din mîna lui: parcă nu l-ar arunca pe stradă. Ceva mai departe, la vreo zece pași, se vede un coș de gunoi, fixat pe un gard. Omul pornește, cu hotărîre, într-acolo. Ajuns în dreptul coșului, se mai uită o dată la paharul gol (părînd că-i vine greu să se despartă de el) și îl azvîrle peste gard, în iarbă. (D. S.)

■ Am auzit săptămîna trecută, la radio, o reclamă care zicea că, la nu știu ce magazin, „Black Friday începe de 1 Mai”. 1 Mai a fost joi. Deduc că, dacă marketingul vrea și consumatorul consimte, vinerea poate să înceapă joi. Iată avantajele comerțului modern! (M. V.)

■ Pe 12 iunie 2004, într-o suburbie din Auckland, Noua Zeelandă, un meteorit de 1,3 kg a străpuns acoperișul unei clădiri, apoi tavanul unei încăperi și s-a oprit, în cele din urmă, după ce-a mai sărit de cîteva ori, pe o canapea cu arcuri. (M. P.)

■ Cică de Sfinții Constantin și Elena vor să-l dezgroape pe Constantin Brîncoveanu și să-l plimbe prin oraș ca să-l vadă poporul. Ori BOR nu are ce face, ori e o nouă strategie de PR, ori ne-am întors în Evul Mediu. Aștept și: Ștefan cel Mare și Sfinț, purtat cu bărcuța, dincoace și dincolo de Prut și, desigur, o raclă cu osemintele lui Vlad Țepeș expusă la Castelul Bran, doar pentru turiști străini, 10 lei intrarea. (A. P.)

EDIȚIA A IX-A 28 MAI - 01 IUNIE 2014 INVITAT DE ONOARE

Quo vadis

Polonia Spre următorul Nobel

prîn INSTITUTUL POLONEZ BUCUREȘTI

ROMEXPO PAVILIOANELE C1, C2, C4, C5